14.964
XIII. 6.

YETEMES

REGÉNYTÁR

SINGER és WOLFNER Kiadása
BUDAPESTEN.

Szántó K. Mirnyat

OSZK

XIII. 6

Munkácsy Mihály élete és munkái.

Irta:

MALONYAY DEZSŐ.

— 24 műmelléklettel és 110 képpel, vázlattal. —

Egy nagy díszmunka ez, mely sorra szedi Munkácsynak úgyszólván összes remekeit, elmondva egyuttal az élete történetét: miként lett az asztalosinasból a világ egyik legnagyobb festője. Az album számára a világ minden részéből hordták össze az anyagot. A hány helyre a mesternek egy-egy remeke elkerült, annyi helyről szerezték be az engedélyt egy-egy Munkácsy kép reprodukálására. Benne lesznek ebben a munkában nemcsak azoknak a képeknek a másolatai, melyeket a magyar közönség már ismer, hanem pazar sora olyan műveinek is, melyeket még hirből is alig vagy éppen nem ismernek itthon, olyan képek, melyeket magánosok hordtak szét a mester párisi műterméből Európa és Amerika amatőr galériáiba s mint féltve őrzött kincsek eddig még másolatban sem kerülhettek a nyilvánosság elé. A képek reproductiói elsőrendű műintézetekben készülnek; a 24 műmelléklet megérdemli, hogy mindegyik külön-külön bekereteztessék. A szöveget ***Malonyay*** Dezső irja s nemcsak első, széles vonásokban megirt élettörténete lesz ez Munkácsy Mihálynak, hanem egyúttal művészi méltatása is a magyar mester alkotásainak. A nagyszabású s a magyar műtörténelemben számot tevő díszmunka az ***Orsz. Magy. Képzőművészeti*** társulat közreműködésével és támogatásával jelent meg.

Munkácsy Mihály élete és munkái czimű díszműből

a képek jegyzéke.

I. Huszonnégy önálló műmelléklet.

Fénymetszetek, pigment- és fénynyomatok, autotypiák.

Munkácsy arczképe.
Munkácsy egyetlen rézkarcza
Krisztus Pilátus előtt.
A kálvárián.
Ecce Homo.
Milton.
Tépéscsinálók.
Zálogházban.
Éjjeli csavargók.
Ujonczozás.
Papa nevenapja.
A kik halálra itélik. (Részlet Krisztus Pilátus előtt-ből.)
Sirató asszonyok. (Részlet Kálvárián-ból.)
Haynald arczképe.
A műteremben.
Két család.
Krisztus. (Részlet a Krisztus Pilátus előtt-ből.)
Siralomház.
Flirt.
Falu hőse.
Hazafelé.
Árpád. (A honfoglalásb.)
Judith „Milton" álló alakja.
Délutáni tea.

II. A 110 kép közül felemlitjük következőket:

Munkácsy édes anyja.
Pillanatnyi felhevülés.
A pálmaházban.
A kolpachi parkban.
A baba látogatói.
Kukoriczatörés.
Poros út
Mosónék.
A tigris.
Reök bácsi kunyhója.
Dűlő szénásszekér.
A ház előtt.
Zivatar a pusztán.
Petőfi bucsúja a szülői háztól.
Kis macskák.
A zongora előtt.
Nászúton.
M. J. Ch. úrasszony arczképe.
Hadifoglyok. (A szabadságharcz korából.)
Munkácsy műtermében, Párisban.
Reményi Ede arcképe.
A Parc Monceau-ban.
Nyár.
Ősz.
Patak partján.
Munkácsy Mihályné arczképe.
A hét kövér esztendő.
Liszt Ferencz arcképe.
Éva. A Milton írni kész ülő alakja.
A két család vázlata.
A Renaissance apotheozisa. (Mennyezetkép a bécsi műtörténelmi múzeum lépcsőházában.)
Mozart halála.
10 részlet Krisztus Pilátus előtt-ből.
Egy asszony.
Mély út.
Legelésző csorda.
Consumatum est.
Honfoglalás.
Egy tervezett Napoleon és a pápa Fontainebleauban kép vázlata.
Egy tervezett Jeanne d'Arc kép vázlata.
Munkácsy utolsó rajza.

III Autogrammok:

Munkácsy szegénységi bizonyítványa 1867-ből.
Az Orsz. Magy. Képző-művészeti Társulat bizonyítványa.
Munkácsy folyamodványa ösztöndíjért.
Br. Eötvös Józsefnek az ösztöndíj engedélyezéséről szóló levele 1867-ből.

Van továbbá vagy 40 vázlat a kötetben s hat különféle időkből eredő Munkácsy arczkép.

A munka rendkívül díszes kiállításban jelenik meg, 32 íven, 24 műmelléklettel és 110 képpel.

Ara füzve 18 frt. Remek díszkötésben 24 frt.

A nagyszerű album bekötési táblája valóságos művészi alkotás. A könyv tábláját a mesternek bronzból készült relief arcképe diszíti, melyet egy kiváló szobrász mintázott.

A diszmű 18 füzetben is megszerezhető.

Egy-egy füzet ára 1 forint.

A füzetes kiadásért legczélszerűbb előre több füzetnek az árát postautalványon beküldeni, és pedig

három füzetért 3 forintot, hat füzetért 6 forintot,

mely esetekben a füzeteket bérmentesen küldjük meg.

A teljes kiadás éppen úgy mint a füzetek megrendelhetők az alulirt kiadónál, de minden könyvkereskedésben is.

SINGER és WOLFNER
KÖNYVKIADÓHIVATALA
Budapesten, Andrássy-út 10. szám.

Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll.

Egyetemes Regénytár

Gyüjteménye
a legkiválóbb hazai és külföldi
regényeknek.

Egy-egy kötet ára
diszes piros vászon-
kötésben
– 50 kr. –
(Egy korona.)

Minden kötet külön is kapható.

Tizenhárom éves fennállása óta, 216 kötetével, a leggazdagabb sorozatát nyujtja az ***Egyetemes Regénytár*** *a legjobb hazai és külföldi regényeknek. A mi érdekes és kiváló a külföldi regényirodalom terén az utóbbi években megjelent, mind belekerült az Egyetemes Regénytárba s hazai jeleseink közül nincs egy sem, a ki ne volna néhány kötettel képviselve gyüjteményünkben. Ezek a szempontok vezérelnek bennünket a jövőben is: csak jót, érdekeset és egyuttal értékeset nyujtani, ez lesz törekvésünk ezután is.*

A 13. folyam I. kötete ismét Ohnet regény, ***A favièresi lelkész*** *a czime. Ohnet mester ebben a regényében is és a közönség, mely eddig Ohnetnek kb. 150000 kötetét vette meg az Egyetemes Regénytár-ból,* ***A favièresi lelkész****-ben épp úgy fog gyönyörködni, mint a legolvasottabb franzia iró többi regényeiben.*

Ohnet regényei után a mindig irodalmi esemény számba menő ***Mikszáth****-féle Almanach-ot hozzuk, mely tartalmával, pompás bekötésével és páratlanul olcsó árával, (1 frt) a legnépszerübb, a legkelendőbb magyar könyv.*

A mit az Almanach után hozunk, a legjava lesz a modern hazai és külföldi irodalmaknak: Beniczkyné B. L., Bródy Sándor, Herczeg Ferenc, Szabóné Nogáll Janka, Tábori Róbert, a külföldiek közül Coppée, Croker, Gyp, Prevost stb. legujabb munkái vannak előkészületben.

Az Egyetemes Regénytárban minden hóban egy teljes regény 1—2 kötetben jelenik meg. Egy-egy évfolyam 18 kötetből áll. Minden kötet külön és bármely könyvkereskedésben megszerezhető. ***Egy-egy kötet ára diszes piros vászonkötésben 50 kr. (1 korona.)*** *A gyüjteményre előfizetni is lehet. Az előfizetési ár bérmentes küldéssel: 20 kötetre* ***10*** *frt, 10 kötetre* ***5*** *frt, 6 kötetre* ***3*** *frt.*

Singer és Wolfner könyvkiadóhivatala
Budapest, Andrássy-ut 10

EGYETEMES REGÉNYTÁR.

ALKONYAT.

REGÉNY.

IRTA

SZÁNTÓ KÁLMÁN.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

BUDAPEST, 1897.
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
ANDRÁSSY-ÚT 10.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A.M.N.MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

R 2

14.964/XIII.6

~~24.985~~

M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomt. Növedéknapló
1898 év 98. sz.

R 1965

BUDAPESTI HIRLAP NYOMDÁJA.

I.

Nem bizony, nem éppen a május, az ősz ejti igazán tőrbe az embereket, a dérhullajtó, lombhervasztó ősz, a mely útra kergeti a fecskét, s meleg tanyát kerestet a daruval. Tücsökmódra könnyü muzsikaszóval átélni a nyarat, de ha nincs egy kemence-alja, a hova bevegye magát, kiből-kiből ugyan mi lesz, ha kerülgeti az isten hidege!

Ködös, szitáló őszi napon intézte önmagához a kérdést Szóráth Jenő, a mikor már harmadszor fordult meg a legényszállásán, a nélkül, hogy helyét találta volna. Elátkozott napja volt megint, mint mindannyiszor, ha rosszul kezdődött a délelőttje. Későn szokott kelni, s lassu öltözködés, kényelmes reggeli után az első útja csaknem nap-nap után Baróthynéhoz vezette. Csaknem életszükségletté vált benne, hogy ha csak egy félórácskát is, delenkint a barátnéjával töltsön. Egy-egy véletlen látogató szinte sietve hagyta őket magukra azzal a jóakaró elnézéssel, melylyel már évek óta szinte pártolták, csaknem törvényesitették azt a benső s legalább is megszólásra provokáló viszonyt, melynek társadalmi formáit különben mind a ketten olyan aggodalmas skrupulózitással igyekeztek megőrizni. Voltak, s nem kevesen, a kik egészen biztosra *vélték* állít-

hatni, hogy Baróthyné Szóráthnak szeretője, de olyanok is voltak, a kik visszautasitották e gyanu lehetőségét is. Ez utóbbiak egész természetesnek találták, hogy Szóráth, a befolyásos gavallér-képviselő, a kire egyszer-egyszer, mikor a munkakedve megjött, a legfontosabb ügyeket is rábizhatták, állandó és gyakori érintkezésben él Baróthy Kázmérral, a hatalmas *states-man*-nel s érthetőnek s megmagyarázhatónak látták azt is, hogy mindennapos vendége legyen a feleségének is, a kivel ha távolról is, atyafiságos összeköttetést tart fenn. Baróthyék egyébként is nyilt házat tartanak, s megfordul ott mindenki, a ki csak a fővárosi társasághoz számítódik.

Oh, a fölösnél is többen, gondolta Szóráth, mikor reggeli sétája után a Baróthy-palota elé fordulva, az elég korai órában már egy számozatlan bérkocsit talált a kapu előtt.

A palota szót nem szükség betü szerinti értelmében venni. Külseje éppen nem tett ilyes benyomást. Óriás nagy kétemeletes bérkaszárnya volt inkább, ormótlan, nehéz sárga falakkal, mintha sáncágyuk ellen épült volna. Hosszu sor ablakaival, mindig lebocsátott ablakredőivel dohánygyárnak vagy kórháznak nézte volna az ember. Úgy egy fél századdal ezelőtt, mindjárt a nagy árviz után épült urasági kastélynak a Józsefváros akkor még úgyszólván lakatlan részében, a mostani Baróthyné nagyapja által, a ki kiterjedt kereskedést űzött szerbiai sertésekkel. A félparaszt, félkalmár, félbojár Szendrovics Szendert különös intuició vihette arra, hogy azon a puszta vidéken ilyen nagy kőhodályt építtessen. Eleintén alig lakta valaki: ő maga, kereskedelmi járataiban, sohse igen időzött egy-két napnál tovább a fővárosban. Talán mentsvárnak építtette, ki tudja milyen elkövetkezhető alkalomra,

talán messze előrelátó spekulációból tőkebefektetésnek, ki tudja mikor beálló kamatozással. Szendrovics azok közé a balkánfamiliák közé tartozott, a kik az idők és viszonyok változása szerint ma szerbek, holnap románok, ha kell montenegróiak; valami kis határvidéki birtokocska révén fentartják az összeköttetést Magyarországgal, s szükség esetén családi okmányokkal tudják igazolni, hogy a neo-aquistica komisszió előtt kifogástalan magyar nemeseknek ismertettek el. A Szendrovics-ház egyébként puszta tőkebefektetésül is kitünőnek bizonyult. Nem sok idő multán apró-cseprő utcák épültek előtte, mögötte, melyek közül a *palota* csaknem félholdas kertjének csupa nagy arányaival is kiemelkedett. Az ujabb utcaszabályozások széles útforgalom középpontjává tették s fundusa értékben megszázszorozódott. Nehéz falaival, lezárt kapujával, ablakaival ugy állt ott a pezsgő fiatal élet nyilvánulásai között, mint a korhadásnak indult avas tölgy, melyre az erdő fiatal hajtása ráborult. Az érdeklődőknek azonban mégis szemébe tűnt s utána néztek a birtok telekkönyvi tulajdonosának. A nyom Belgrádba vezette őket, hol egy élelmes ügynök előnyös haszonbért kötött vagy husz évre az egész házra. A kertet, a mely már ekkor is vadulásnak indult, vasrácscsal zárták el az udvartól, a nagy termeket pedig apró bérlakásokká alakították át. Így is tartott mindaddig, a míg Baróthy Kázmér valami fontos diplomáciai ügy elsimítására mint rendkivüli meghatalmazott a belgrádi udvarhoz nem került s ott egy udvari estélyen Szendrovics Millába bele nem szeretett. A leánynak szintén megtetszett a nálánál ugyan jóval öregebb, de akkor még nagyon gavalléros megjelenésű magyar kérő, az apa pedig tisztességnek vette, hogy leánya — millói mellett is — ilyen előkelő pártit csinál. Az

esküvő hamar megvolt s a Szendrovics-ház, a mely maga is egy félmilliót ért, nászajándékképen Baróthy-kézre került.

Ekkor ment ujabb átalakuláson keresztül. A nehéz, tömör falakon az átélt félszázad nyoma alig-alig látszott meg. Annál nagyobb arányokban folyt a belső átalakítás, melyet Baróthy személyes felügyelete alatt végeztek. A ronda, nehézkes bérház fényes nagyuri lakká változott keze alatt. Széles nagy lépcsőházat veretett, melynek kovácsolt vas karzatát nürnbergi mesterek készítették. Az apró bérlakások közfalait lebontatta, s a nagy termek sulyát pilléres boltozatok emelték. Az egész hosszu első emelet nagyuri kényelmes lakássá lett, a kapubolt által megosztott földszintet mellékhelyiségek foglalták el, a cselédség pedig a második emeletre került. Baróthy a maga számlájára végeztette ezeket az átalakításokat, noha csaknem egész vagyona ráment, mire az istállókat s kocsiszint is megfelelően fölszerelte. De méltóképpen akarta fogadni nejét, kinek millióit a soknál is többre becsülte. Ez különben némi kölcsönös kiábrándulással is járt mindjárt az első hetekben. Szendrovicsék is tulbecsülték a teljes applombbal föllépő kérőt. Tudták róla, hogy az ország legelső családjai közé tartozik, a ki csupa oligarchikus gőgből nem szerzi árpádkori neve elé a főuri cimet, de azért az egész magyar arisztokráciával össze van sógorosodva. Kevésbbé voltak azonban tájékozva az iránt, hogy a jobbágyok felszabadítása s még inkább a rákövetkezett emigráció mily mértékben nyirbálta meg az ősi Baróthy-dominiumokat. Kurucos családi hagyományaikhoz híven, a Baróthyak kész vagyonának legnagyobb része már a szabadságharc folyamán a jó ügy érdekében elment; a nagy katasztrófa után három Baróthy volt az emigránsok között, s a mi folyó

jövedelmet kikaphattak nagyobbrészt szekvesztrált birtokaik után, az saját fentartásukra alig futotta. A mit pedig ezenfölül a kalandos hazafiui tervekre áldoztak, már adósságokból telt, melyek után akkoriban uzsorakamatot kellett fizetniök. A Párisban született Kázmér, kit valami lengyel szabadsághős tartott keresztvízre, egész kiterjedésükben vette ugyan át az amnesztia után az ősi birtokokat, de már derekasan megterhelve.

A vagyonbeli kölcsönös csalódás azonban korántsem szolgáltatott komoly viszályra okot a fiatal párnál. Baróthy sokkal gavallérosabb természetü volt, mintsem már egyszer megtörtént kiábrándulását távolról is éreztetni bírta volna, s maga az asszony is sokkal előkelőbb szellem, mintsem kimutassa, hogy tudatában van annak, hogy kizárólag az ő vagyonára vannak, úgyszólván, utalva. Ez a vagyon különben is elég nagy volt arra, hogy a férj birtokait jórészt tisztázza az adósságoktól, s a fönmaradó jövedelmek egy nagyúrinak mondható háztartás födözésére is elegendők voltak. Mindössze annyi változás állott be előre megbeszélt életviszonyaikban, hogy Baróthy végképp lemondott a diplomata-pályáról s úgy határozta, hogy egészen visszalép a közpályáról, vagy legalább kevésbbé költséges formáját fogja választani. E lemondás különben sem került nagy önmegtagadásába. Csak ambiciójának kellett más irányt adni, s átöröklött tulajdonainál fogva a parlamenti babér tulajdonképp jobban is izgatta, mint az, a melyet az udvarok parkettjén szerezhetni. Képviselővé választatta magát s nyugalmas, gondtalan életet élt, várva, hogy mikor érkezik el az ő ideje. Nyilt házat tartott, s a főváros jó társaságát igazában nála lehetett megösmerni. Neje ízlése e tekintetben egybevágott az övével, s számot vetve tehetősségük határával, össze-

gyűjtötte termeiben mindazt, a mit kényelem, jó ízlés és fényűzés nyujt. A férj lakosztályában a közélet legkimagaslóbb férfiai találkoztak, az asszonyt pedig a legjobb nevü nők keresték föl.

Szóráthot legkevésbbé sem lepte volna meg, ha a kapu alatt két-három ismerős fogatot talál, az az egy ismeretlen kocsi azonban, a nélkül, hogy hogy sejthette volna is tulajdonosát, irritálta. Saison kezdete volt, s az ember sohasem lehetett ilyenkor elég biztos váratlan meglepetések felől.

— Valami vidéki atyafi lesz bizonyosan, gongolta magában, míg lassu léptekkel fölhintázott a lépcsőn, melynek pilléreire s fordulóira már kirakták a téli pálmákat, — bizonyosan azok lesznek s nyakán ülnek legalább egy hétig szegény Millának.

A barátnéját sajnálta, pedig a maga önzése vitte rá a gondolatra. Egy heti veszedelemmel ijesztgette gondolatban barátnéját, pedig csak a maga egy órai élvezetét látta veszélyeztetve. Kölletlen előérzettel nyitott be az előszobába, melynek fogasán csakugyan különböző ismeretlen felöltőket talált. Egy pillanatra megállott, hogy ne forduljon-e vissza.

Gépiesen engedte az inastól lehúzatni felöltőjét, mikor az előszobán a meghitt francia szobaleány sietett keresztül.

— Mondja, Ninette, nem tudja, kik vannak benn?

— Nem, valami barbár nevü ur a feleségével . . . Éppen most jelentettem madamenak; a nagy szalonban vannak s várják, míg madame toilettet vált.

— Toilettet is vált? . . . Nem ismeri őket?

— Sohase láttam; hanem megálljon, kihozhatom a névjegyüket.

»Nyékhartyáni Hartyáni Imre gróf és neje«

olvasta Szóráth s egy pillanatra szinte földerült az arca amaz elégtételen, hogy eltalálta a látogatók kiféleségét. De nyomban rá annál jobban elborult.

— Adja vissza a felöltőmet, szólt az inasnak. Más nincs? kérdezte a szobaleányt, mert a fogason egy harmadik idegen ruha is lógott.

— De igen, egy fiatal kisasszony is van velük, talán a leányuk.

— Mondja meg madamenak, Ninette, hogy később esetleg visszanézek.

— Nem jön be, monsieur? Ha akarja, bevezetem a kék szobába; madame, azt hiszem, már is kész lesz s egy pillanatra tán meg fog állni.

Valami durcásság rohanta meg Szóráthot a szíves marasztalásra s bár a szobalány ajánlata elfogadható lett volna, kedvetlenül utasította vissza.

— Nem, nem, köszönöm Ninette, majd később! Hosszu vizit lesz, mit gondol, Ninette?

A leány fölhúzta a szemöldökeit, mint a ki nem tudja mit feleljen. Aztán, látva a házibarát rejtetlen rossz kedvét, bizalmaskodva tette hozzá.

— No jöjjön, monsieur — nagyon szép leány — une demoiselle trés fine!

— Köszönöm, Ninette, de ma nem vagyok leányokra hangolva; a mint mondtam.

— A hogy tetszik, monsieur!

Mintha legalább is valami végzetes boszúság érte volna, Szóráth úgy dúlt-fúlt magában a kis kellemetlenségen, mely utóvégre is akárhányszor kikerülhetetlen volt. Maga sem tudta volna megmondani, hogy kire boszús. Magára, Millára, Hartyániékra vagy mindnyájukra s velük az egész világra. Be nem mehetett. Hartyániék régi ismerősei voltak s éppen a nyáron találkozott velük valahol a francia tengerparton. Tán ők maguk voltak magyarok, s egy pár hetet igen jól töltött velük.

Tudta, hogy az ő belépése csak megnyujtaná a látogatást. S valami leány is van velük; éppenséggel nem érezte magát hangolva, hogy valami vidéki kisasszonynak szépelegjen.

A köd szitálni kezdett s kellemetlen, nyirkos hideg járta át tagjait, mire az utcára ért. Borzongva gombolta össze bolyhos felöltőjét s a széles bársonygallért nyakára hajtva, bandukolt tovább. Mihez fogjon most tulajdonképp! A nap egy-egy pillanatra áttört a szennyes-szürke felhőfoltokon, hogy a másik percben annál borúsabbnak mutassa a világot. Talán egy pár köteles látogatást elvégezhetne most... Végigfutotta gondolatában, hol, kinek tartozik látogatással, de egyik kölletlenebbnek tűnt föl neki a másiknál. Elfogott végre egy szembejövő bérkocsit s beledobta magát. A ligetbe hajtson! szólt a kocsisnak. De ez meg igazán rosszat tett neki. A néptelen, kihalt útak, melyeken a lesárgult leveleket végigsöpörte a hideg szél, az ágyak leszáradt és összeégett virágai, a terek aszott gyepe mind az ő lelkére, az ő izgatott, unott lelkére nehezedett. Az elmulás szürke gondolatát lopta beléje; s fölidézte benne a tél közeledő havát, mely megbénítja a szív dobbanását s megfagyasztja a vér lüktető melegét. Szinte boszusan kiáltott föl a kocsisnak, hogy forduljon meg.

Elhajtatott a Baróthy-palota előtt: az idegen kocsi még mindig ott állott. Egy fél perc mulva már láthatta volna azt is elrobogni, de akkor ő már a Belváros felé járt. Ugyan mihez fogjon, mihez fogjon? Alig két óra még s négy előtt alig lehet ebédelni. Fölnézett egy percre a lakására s ott eldobta magát valami pamlagon, de nem volt nyugta. A kocsi még lenn várt a kapu előtt, s elvitette magát a kaszinójába, bár előre tudta, hogy most ott se fog egy halandó lelket találni. Beült

az olvasó-terembe, a hol egy pár öreg úr sillabizált a hírlapjain. A nélkül, hogy sejtelme lett volna, mit olvas, végigfutott ő is egy pár lapot s azután átment az ebédlőbe, a hol csakugyan nem volt még egy lélek se. Csupa unottságból megrendelte az ebédjét. A mint egymás után fölhordták neki a tálakat, alig-alig piszkálva bennük valamit, érintetlen küldte visza őket, s szinte már azon volt, hogy a fölszolgáló inassal is veszekedjék. Ez azután látva, hogy a máskor barátságos úr ma emberevő kedvében van, végképp magára hagyta, s csak ajtó sarkáról leste, mikor kell tányért váltania.

Már végefelé járt az ebédjének, mikor az első vendégek szállingózni kezdtek. Egy-egy üdvözlést kellett viszonoznia, egy-egy ismerős állott meg egy szóra asztala mellett; de már a köszönési módjából, a kurtára fogott feleleteiből kiérezte mindenki, ha magányos asztala nem mutatta volna is, hogy nem érzi senkinek a szükségét. Az olyan ember elől legjobb kitérni.

Éppen fel akart már kelni, a mikor Palkovics Feri lépett be s telepedett az asztalához.

— No, te már kész is vagy?

— Egészen, már megyek is.

— Mit sietsz, dolgod van?

— Nem éppen; csupa unalomból megebédeltem, mert már nem tudtam hova lenni.

— Én meg összevissza kerestelek, minden lehető és lehetetlen helyeken.

— Akarsz valamit?

— Nem éppen . . . vagy igen . . . Fut holnap a ti Zénótok? kérdezte halkan.

Az őszi versenyek folytak éppen s Szóráth egy istálló-szövetkezettel érdekelve volt a futtatásoknál.

— Nem tudom... azt hiszem... igen, fut; miért?

— Csak úgy kérdeztem; ma kinn jártam az istállótokban; Zénó nekem nem tetszik. Meg is teszed?

— Ha fut!

— Én nem tenném meg, Jenő, magasan legalább nem. Most nem érdemes; cserben fog hagyni.

— Pedig én nagyon bízom hozzá.

Palkovics felhúzta a vállát. Szóráth ránézett s a veséjébe akart látni. A lovai mindig érdekelték. Már-már a nyelvén volt a kérdés: Tudsz tán valamit? de mégis visszatartotta. Ha Palkovics csakugyan *tud* valamit s meg is mondja, azzal bűntársává szegődik. Akkoriban már nagyon sokat beszéltek a versenytéri szemfényvesztésekről s ő óvakodott távolról is hozzá érni ezekhez a dolgokhoz. Palkovics különben is olyan semmitmondó ártatlansággal nézett maga elé, hogy a szavai puszta baráti jó tanácsnak hangzottak.

Éppen el akart tőle válni, mikor amaz megállította.

— Baróthyékhoz vetődtem föl az előbb; tudod, kit találtam ott?

— Nos?

— Hartyániékat; nem is tudtam, hogy leányuk van: ejnye, de szép leány!

— Vedd el! szólt közbe Szóráth a legényemberek ama nyers humorával, melylyel ismeretlen nőkről nyilatkozni szoktak.

— Szívesen, csak adják. Az lesz a téli csillag, a ki mindeneket el fog homályosítani maga körül. Ugy látszik, Baróthyné fogja protegálni. Rokonok, ugy-e?

— Nem tudom, de meglehet.

— Ma este a páholyába viszi őket . . . Igaz, Baróthyné még kérdezte is tőlem, hogy nem mész-e

te is az operába . . . Te, azt hiszem, neked lesz az a leány inkább szánva . . . nem mész az operába? . . .

— Nem, nem megyek ma sehova. Hát te mész?

— Én tán betekintek.

Volt valami kis önhittség vagy legalább kacérkodás a fiatal ember hangjában, a mi fölkavarta egy pillanatra Szóráth vérét, mintha féltékenység vágott volna a szívébe. Utóvégre ez a ficzkó még csakugyan egy Hartyáni-lányra merné emelni szemeit. De aztán eszébe jutott, hogy milyen jó fiu s mennyire ragaszkodik ő hozzá. Most is két apró szolgálattal is próbált neki — már a tehetsége szerint — kedveskedni. Különben is mi köze hozzá? Megszánta és már meg is bocsátott neki.

— Mit csinálsz ebéd után?

— Semmit. Akarsz valamit?

— Játszanám szinházig valamit, ha kedved van.

— Szívesen.

Valami hétszilvafás gentry-gyerek volt, a ki jó nagyrészt a Szóráth apró-cseprő kártyaveszteségeiből éldegélt. Kapaszkodott s igyekezett magát a felszínen tartani, lesben, hogy mikor csaphat le valami jó prédára. Szóráth segitette ki már egy párszor, hogy nagyobb bajba ne kerüljön. Bár elég nagy korkülönbség volt köztük, birtokszomszédság révén mégis gyermekkorából ismerte már, s mint valami gyámoltját tekintette. Éppen léhaságaért s kapaszkodásaért nem sokra becsülte, de mint csatlósát szívesen tűrte maga körül.

Míg megebédel, Szóráth átment a tekeszobába. Egy karamból-asztalon éppen rajta voltak a golyók s önkénytelen mozdulattal a tekebot után nyult. Éppen jó napja volt s maga gyönyörködött lökéseiben. Az élénkebb mozgás kissé lükte-

többé tette vérét s csöndesítette idegeit. Mintha már olyan kedvetlen se volna.

Palkovics csakhamar átjött hozzá s kártyát hozatták. A játék igazán nem érdekelte. Szórakozottan dobálta egyik lapot a másik után, s a barátnéjára gondolt. Talán mégis kár volt a színházról lemondani; ott legalább egy pár órát szintén agyonüthetett volna. Éjfél körül aztán majd megtalálná a társaságát. Különben hisz azt még most is megteheti. Igen, csakhogy kiket szedett föl ismét Milla! Beüljön a páholyukba s ott udvarolgasson valami falusi szépségnek! Hisz utóvégre is kinőtt már ő abból. Ej, Milla se gondol többé a régi gyöngédséggel reá. Ha gondolna, nem tartaná egy egész napra magától távol. Gondolatban keserü szemrehányásokkal illette barátnéját s benyomásai közvetetlen kitörése alatt képes lett volna neki scénát rögtönözni. Nem, Milla bizonyosan betelt már vele s nem is szereti már. Most bizonyosan toilettjével foglalkozik s rá se gondol. Ékeskedni és mulatni fog s szinházban, míg ő — mint már annyiszor — most is bevonulhat rideg, elhagyott agglegényi lakásába. A mely pedig talán éppen ő miatta olyan rideg és elhagyott. Oh, az asszonyok mind önzők és szivtelenek.

Egy konzól párkányára helyezett lábas óra hetet ütött s Palkovics megszólalt.

— Nos, hát csakugyan nem jösz?

— Nem, fiam, csak menj, neked még át is kell öltözködni. Mulass jól.

Kifizette a veszteségét s elbúcsúzott tőle.

A kaszinó ismét üresedni kezdett. A gavallérok színházba, a nyárspolgárok vacsorálni készülődtek.

Szóráth végighevert egy pamlagon s várta, míg egészen magára marad. Előbbi durcás, kedvetlen hangulata szentimentalizmusba olvadt, a mi

különben csak ugyanegy lélekállapot változott formája volt. Jól esett neki látni, hogy mindenki elsiet mulatni, vagy a családjához s csak ő marad magára. Önzése teljes mértékben eléje tükröztette elhagyott voltát s megszázszorozva mutatta neki nyomorúságát.

Eszébe jutott hogy ezentúl már majd sok ilyen estéje jöhet még; összeköttetéseit elhanyagolta, ismeretségeit úgyszólván egészen föladta. Egész életét, jóllehet nem vonta ki a nyilvánosság feladatai és itélete alól, tulajdoképpen mégis a barátnéjának szentelte, az ő tetszésének rendelte alá s az ő akaratától tette függővé. És sok esztendő után ma először, rágondolt, hogy vajjon igazán érdemes volt-e? Fejét karjára hajtva lehunyott szemmel visszagondolt a nagy szenvedélyre, melyet Milla szerelme benne gyujtott s az édes órák gyönyörűségére, melyeket e nagy szerelem neki szerzett. Még saját elfogult itéletével szemben is hálátlannak érezte magát barátnéja iránt s azon a ponton volt, hogy meggyőzve önző gondolkozását, igazságot szolgáltasson neki. De vajjon csak ő köteles-e irányában áldozatokra? Vajjon a nő nem hozhatna-e neki is viszontáldozatot? Nincs benne annyi ügyesség-e, hogy kivonta volna mai estéjét a társadalmi követelések alól s barátjának szentelte volna?

A csillárok villamos fénye bántotta szemeit s a terem falainak vakitóan fehér lakkja hideget sugárzott ki magából. Elhatározta, hogy hozzászoktatja magát az agglegény élet rideg lemondásához. Mért ne tölthetné egy-egy estéjét otthon is? Eleinte tán sanyaru lesz beletörődnie, de majd csak beleszokik.

Legénye otthon bámulva fogadta szokatlan hazatérését s megkérdezte, hogy nem beteg-e ta-

lán? Kitérőleg válaszolt s elküldte magától. Elfogadó szobájában, a divatos szépségek között, három-négy alakban is ott volt Milla fényképe kivágott bálruhában, vagy valami jótékony bazár jelmezében. Előkereste őket, egyiket a másik után s elmerült egyiken az arcvonalak nemes szépségében, a szemek mélázó sugárzásában, vagy a másikon a hófehér vállak gyöngéd vonalaiban. Óh, ez a csudanagy szépség bontotta meg az ő életét! Dolgozószobájába ment, a hol iróasztalának egyik záros fiókjában tartogatta Millának egy szemnemlátta portraitját, a melyen művészi kéz örökítette meg csodálatos asszonyi szépsége fölülmulhatatlan teljében. Kitörésre jutott szerelmüknek nagy emléke volt ez, a melylyel az első mámor túlcsapongó s korlátbontó árjában az asszony mintegy örökre eladta és visszavonhatatlanul lekötötte magát a férfinak. A nyár egyrészét Baróthon töltve, a vége felé Osztendébe indult Baróthyné. Nem puszta véletlen volt, hogy az úton találkoztak. Az asszony előreküldte cselédségét s egy elágazó határállomáson eltüntek egy hétre a világ szeme elől. Tiroli parasztoknak öltözve, a bajor hegyek közt vonták meg magukat egy turista nem járta faluban, valahol a sóshegyek alján, a hol rájuk nem ismerhetett senki. Csak egy hétig tartott, de csodaédes, mámorral teljes, méztől csorgó egy hét volt az, melyben minden tartózkodás nélkül nyilatkozott meg bűnös, nagy szerelmük. Egy pillanatig azon goudolkoztak, hogy ne vágják-e a világ szemébe becsületüket s ne zuzzanak-e szét minden korlátot, mely őket egymástól elválasztja. Szóráth jól emlékezett, hogy az ő gondolata volt s ő képesnek is érezte magát, hogy szembeszállva minden eshetőséggel, lemondva jövőjéről, egész életét az asszonynak szentelje. S jól emlékezett arra is, hogy akkor

is az asszony higgadtabb s számítóbb gondolkozása bizonyította be neki: mennyire exponáltabb mind a kettőjük, sőt mind a *hármuk* állása a fővárosi társaságban, mintsem európai botrány nélkül ezt megtehetnék. Felejthetetlen emlékekkel teli hét volt így is s az asszony még elég jókor érkezett Osztendébe, hogy ott a párisi Figaró tudósítójának figyelmét magára vonja, ki valóságos dithirambokban zengett a magyar szépség bájairól. Szóráth is éppen a kellő időben Berlinbe, hogy ott a nemzetközi statisztikai kongreszuson beszédet tartson, melyről a hazai lapok vezércikkben emlékeztek meg. Baróthyné négy hetet töltött Osztendében s ott egy Európaszerte ünnepelt angol festőnővel barátkozott meg, kit annyira elragadott tökéletes szépségével, hogy nem tudott kéréseinek ellentállni s megengedte neki, hogy *Habszülötte Vénus*-ához termetét mintául vegye. A nagy vászon később a párisi Szalonban közfeltünést is keltett modern felfogásával és gyöngéd szinezésével. A festőnő hálából neki magának is megfestette képét. Egy preparált elefántcsont-lapon *Clythiá*-nak ábrázolta finom, akvarell színekben. Gazdagon sarjadzó akanthuslevelekből tör elé a csodás büszte, az elefántcsont puha, meleg fehérjébe a gyöngéd, poétikus színek szinte beleolvadtak. A halványsárga alapról vakító fehérséggel emelkedett ki a *contessa* csodás keble, amelyhez foghatót festő keze még nem ért. Feje mintha mitikus világból kelt volna elé, ideális arányokban mutatta a tiszta stílü görög szépséget, a mely ebben a kevertvérü asszonyban a maga egész klasszikus tökéletességében jutott kifejezésre. Még haját is ahhoz képest rendezte el. Homloka közepén kettéválasztva, hullámos esésben hajolt füleire alá s egy nehéz csomóban volt a nyaka fölé tüzve.

Szemei, ezek a nehézfényü, mámoros szemek, félig lehunyva, elmúlt kéjek gyönyöreire emlékeztek, s azok emlékén sejtelmes élvek tengerébe látszottak elmerülni. Ajkának alig feltünő mosolya csábított, igért és emlékeztetett. Csak asszony tudott a nem közönségesen erotikus képbe mégis annyi gyöngédséget belelehelni, egy rajongó, csaknem szerelmes asszonynak ihletett keze, a mely a test szinte kihívó meztelenségét poétikus sugárzás áttetsző fátyolával vonta be. Bűnös szerelmük mézes hetének emlékeül ezt vitte fürdői ajándékul az asszony Szóráthnak, a ki lopott kincsként őrizte azt magának; lesetlen pillanatokban részegedve meg ujra meg ujra az izgató parfümtől, a mely a képről feléje áradt. Most is, a mint belemerült a mély fekvésü szemek nézésébe, a melyek a hosszu pillákon keresztül, a félig fölvetett nagy szemhéjak alól szinte delejes erővel tapadtak reá, a mint fantáziája megérezte a finom, meleg illatot, a mely a hosszu, kerek ajakról, az inkább kőrvonalaiban odalehelt válltól, kebelről felé csapott: most is hirtelen forróság lepte el. tagjait, szive lázban dobogott fel, s egyszerre ellenállhatatlan vágy ragadta meg, hogy ha egy pillanatra is, meglássa barátnéját. Visszalökte magától a képet s gyors elhatározással a kalapja után nyult. A mint végigment a törökösen berendezett nagy dohányzószobán, a faliórára esett tekintete: épp tizenegy utánra mutatott. Belátta, hogy későn menne. Talán ha éppen társaság volna Baróthyéknál, még fenn találhatná őket. Fölmehetne és beszélhetne is vele. Csak ha megláthatná, mára ez is kielégítené. De a mily hirtelen fellobbant erélye, épp oly hirtelen hanyatlott is alá, s nem merte ujabb csalódásnak kitenni magát. Letette kezéből a kalapot s összefont karokkal járt fel s alá. Egy tükör párkányára helye-

zett lámpa, a mely a szobát félig is alig világitotta meg, szürke árnyékokban kavarogtatta mozdulatait a falakon.

A szobák nyári melege már kifogyott a falakból s fütésre még gondolni sem lehetett. Valami kellemetlen, nyirkos, fanyar hideg volt a levegőben, a melyet sem a persa szőnyegek meleg tónusa, sem a butorokba beevült illatos füst nem tudott enyhiteni. Megfeküdte és összehuzta a lelkét, hogy szinte dideregni kezdett alatta. Erőtlen, önző valójának egész gyöngesége előfogta s uj-uj tépelődésekre ragadta, a melyek minden külső ok nélkül, csupa rossz beidegzésből, lelkének abból származott szürke egyhanguságából csiráztak ki.

Vajjon csakugyan ráúnt volna-e már a barátnője? Vajjon nem ismeretlen, új élvezetekre vágyik-e, a melyeket ő többé nem képes neki nyujtani? Egész szerelmük története egyéb-e vajjon, mint ismeretlen, nagyobb szenvedélyek utáni vágy az asszony részéről, a melyeknek kielégítése végett hozzá fordult, mert kielégítésüket remélni hitte nála?

Egy pillanatra megállt a lámpa előtt, s egy pillantást vetett a tükörbe. Végig simitotta itt-ott szürke fényben megcsillanó barna haját, a mely a homloka fölött már-már erősen ritkulni kezdett. A lelki izgalmak, melyekbe egész nap beledolgozta magát, mélyen bevésődő redőkben ültek ki szája szögletén, egész az orra tövéig felhuzódó félkörökben. Szeme alatt a kiduzzadt izmok beesetté s megtörtté tették tekintetét; s a tükör egy sokat élt férfi képét verte vissza. Elfordult a tükörtől, hogy ne lássa s a mellette álló zsölyére dőlt le. De a pillanatnyi kép olyan erővel lopta magát szivébe, hogy lehúnyt szemei előtt is ujra meg

ujra megjelent. Sőt sokkal erősebben, sokkal sötétebb színekben, mint a hogy a valóságban látta. Vénhedő agglegénynek látta magát, a kire igazán nem vár egyéb, mint magány és elhagyottság. Egy pillanatra fölmerült lelkében, a mire eddig sohasem gondolt, hogy vajjon életét nemcsak kellemesen, de helyesen is élte-e le? Oly természetszerünek találta eddigi életfolyását, hogy soha ez eddig eszébe se jutott; most pedig, hogy hirtelen, a gondolatok egymást követő benső nexusa folytán felötlött előtte, a felelet rendkivül szomoruan esett ki, melylyel magának reá megválaszolt. Mintha hirtelen föllobbanó fény éles világítást vetett volna eddigi életére, egyszerre üresnek és tartalmatlannak találálta azt; eddigi kedvteléseit léháknak, örömeit kicsinyeseknek. Utóvégre is férfikorának delelőjére érkezett; vajjon tett-e csak valamit is, hogy természetes hivatását betöltse? Szánalmasnak találta életét, s lakását, melynek izléses berendezése valósággal irígység tárgya volt ismerősei előtt, ridegnek és komornak, mint egy börtönt, a melyre élethossziglan van ítélve lakója. A nélkül hogy csak gondolatban is be merte volna magának vallani, arra gondolt, mire bár habozva és bizonytalanul, minden férfi, a ki a harmincas évek derekát átlépte: feleségre és gyermekekre; feleségre, a ki őt szeretné, gyermekekre, a kiket ő szeretni tudna. Mint az önfentartás vagy a táplálkozás, épp olyan életösztön ez is, a mely ideje jöttével, már hangosabban vagy halkabban, de egyformán jelentkezik mindannyiunknál. Oly idegszerünek s magától távolesőnek találta a gondolatot, hogy foglalkozni sem akart vele. Olyan újnak és különösnek tünt föl előtte, hogy szinte a bele eső fogalomkörrel is meg kellett előbb barátkoznia. Mint nevetségest és lehetetlent

igyekezett magától elhajtani, de hasztalanul; csak vissza-visszatért hozzá, még jobban felbolygatva amúgy is feldúlt idegeit. Valóságos fizikai fájdalmat érzett, idegei végig zsibongtak s szinte táncra keltek tagjaiban. Nem volt szabad magára maradnia, különben tépelődései még ki tudja mire vezették volna!

Gépiesen vette felső ruháját és megindult. Ugyan, hova menjen?

Végre eszébe jutott, hogy az *Angol királynő* emeleti éttermében szokott már ilyenkor egy képviselő-társaság vacsorálgatni. Az új ülésszak az előkészítő ülések után még csak most nyilt ugyan meg, de azért akadhatott még kivüle is egy-egy vígasztalan, a ki jószerencse fejében a törzsasztalt fölkereste.

Elhatározta magát s odaindult. A permeteg megszünt időközben, s felhőföltos, de itt-ottan kivillanó csillagos égbolt tekintett a nyirkos légkörbe alá. Jól esett neki a friss levegő, a melynek nedves üdesége a vékony felöltőn keresztül csakhamar átjárta tagjait s egészségesebb forgásra bírta a vért ereiben.

Csaknem néptelen utcákon haladt előre (a színházi közönség már rég széjjeloszlott) s vizsgálódva tekintett maga körül, hogy vajjon nem akadna-e utjába valami ismerős. Mikor a kaszinója tájékán járt, egy pillanatig habozni kezdett: vajjon ne inkább oda menjen-e fel?

Szóráth Jenő később sokat gondolt e napi élményeire és hangulataira, s élénken emlékébe tudta idézni a visszatetszésnek és idegenkedésnek amaz érzetét, amelylyel e pillanatban azokra gondolt, a kiket a kaszinóban remélt találhatni. Uj embereket akart látni, új vagy legalább más eszmekörben mozogni, s visszatérve első gondolatához, tovább haladt.

A fogadó meglehetősen csendes volt, mire odaért. Gondtalanul lépegetett föl a jól ismert szőnyeges lépcsőn, melynek fordulatain a borotvált, fekete frakkos inasok néma meghajlással üdvözölték. Az erős gázvilágítás még túlságosan hevítette az ebédlő terem levegőjét, s annak mindkét szárnya föl volt tárva. Egy pillanatra megállott a küszöbön s legelső benyomása is nagyon kellemetlen meglepetés volt. Az ajtóval szemben, fenn egy kis asztalfőn, egy öreges úr ült, a kinek tekintete az övével összeakadt. Hartyániék voltak; az öreg úr mellett ült a felesége, a belépőnek háttal pedig egy ezüstszürkébe olvadó, világoskék merveilleux-blúz sejtette egy leányosan karcsu derék körvonalait.

Pillantásuk találkozott s Szóráth érezte, hogy udvariatlanság, sőt határozott és oktalan sértés nélkül lehetetlen volt róluk tudomást nem venni. Szeretetreméltó mosolylyal sietett az asztalukhoz, s az öreg úr helyéről félig fölemelkedve nyujtotta elébe kezét.

— No lám, kedves öcsém is hazaérkezett már?

— Oh, én már hetek óta itthon lebzselek, hanem urambátyám itt létele lep inkább meg. Talán ma érkeztek? — kérdezte, az asszonyt is üdvözölve.

— Nem bizony, már egy pár napja itt vagyunk; váratlan érkeztünk, s míg a szállásunkat rendbe hozzák, ideiglenesen itt vonultunk meg. A tavaszig most már állandóan pestiek leszünk mi is. Nézze, a kis leányomat még be sem mutattam; pedig nagyvilági hölgy akar már lenni ő is — a csöppség!

Szóráth, a kinek felső ruháit időközben elszedték, s állva beszélgetett az öreg úrral, eredetileg

csak néma főhajtással s futólagos pillantással üdvözölte a kisasszonyt. Most, hogy atyja felhívta rá a figyelmét, hozzáfordult s neki is kezet nyujtott. Finom, fehér, gondozott kis női kéz helyezkedett az ő férfias tenyerébe, leányos bizalommal simulva meg benne.

— Csöppség? s mosolyogva futotta végig tekintetével a karcsúra nőtt, törékeny s mégis kifejlett alakot, a finom, verőfényes, derült arcot, a melylyel a leány reánevetett. — Csöppség? ismételte, — kegyed most lép be a társaságba, kisasszony, fogadjon el hát mindjárt elüljáróba egy jó tanácsot egy tapasztalt, sokat tapasztalt világemberétől: hogy ne engedje önérzetét soha senkitől megsérteni, ha mindjárt az édesatyjától is! Csöppség! tette hozzá méltatlankodva.

— Ne is gondolja, kérem, felelt a leány sok tréfás öntudattal s ráfüggesztette a fiatal emberre bizalmas, derült tekintetét — ne is gondolja, hogy lázadás nélkül fogom tűrni az apai zsarnokság e nyilvánulásait. Különben is tudnia kell, hogy mind ebben alattomos csalafintaság jelentkezik. A tisztelt apa-úr a becses leánya rovására szeretné magát fiatalítani.

— Amire igazán mind a kettejüknek nagy szüksége lehet! szólt közbe Szóráth.

— Nos, nekem legkevésbbé sem, felelte a leány. — Mit gondol, az apai nyilatkozat s megengedem, kissé tán a szögletességem után is ítélve, hány évesre becsül? Tizenhatra legfölebb, ugy-e? Legyen nyugodt, a tizenkilenchez sokkal közelebb vagyok, mint a tizennyolchoz.

Szóráth igazán nagyon nyugodt lett e kijelentésre

— Most már egészen tisztában lehet, kedves öcsém, a leányom éppen abban a korban van, a mikor a leányok szeretnek hivalkodni az esztendeikkel.

A teáját kavargatva, Szóráth csodálattal függesztette tekintetét a leányra, akinek tiszta, nyugodt szeméből, melylyel rá visszatekintett, leolvashatta, hogy álmait még meg nem zavarta, vérét hullámokba nem verte még egy eltitkolt gondolat. Beszélgetésük során épp oly ártatlan bizalommal, nyugodt őszinteséggel fordult feléje szavával, mint az atyjához, a kiről meglátszott, hogy apró titkainak meghittje, leányos álmainak gondviselő őre. Az anya inkább néma hallgatója volt a hármuk közt fejlett beszélgetésnek; oda se igen figyelt, csak tán a szemével, rájuk; lelkével a leánya csodálatába volt elmerülve, kiben talán a saját leányságát álmodta vissza.

Csodálatosan szép is volt a leány. Az ifjuság érintetlen bája áradt el rajta és sugárzó zománccal aranyozta be. Arcának egyes vonalai alig voltak szabályosak, egyéniségének kinyomata azonban rendkivül harmónikus kifejezést adott nekik. A gyöngédség volt a leginkább szembeszökő kifejezés a hamvas-finom arcon, melynek csaknem áttetszően fehér bársonyára egy-egy élénkebb mozdulat vagy hangosabb szó már felhajtotta a könnyen hullámzó vért; mint a hogy fiatal lányoknál szokott lenni, kiknél a szellem gyors és általános fejlődésével nem tartott lépést a szervezet fejlődése. Keskeny, csaknem szögletbe vágódó állcsontja volt, s ez mármár rideggé is tette volna az arcot, ha szemeinek szelíd kékje nem enyhíti a vonalak szögletességét. Beszédes, méla fényü szemei voltak, melyeken bele lehetett pillantani lelke poétikus világába. Legfőbb ékessége bizonyosan a haja volt, dús, aranyfényü haja, mely nehéz koszorúban körítette keskeny homlokát.

A lehelletszerü gyöngédség, testett öltött báj ez alakja mellett az ellentét törvényénél fogva önkénytelen is a Baróthyné hatalmas, ellenállhatatlan

szépsége merült föl Szóráth emlékében. S a mint gondolatban egymás mellé állította őket, akaratlan is párhuzamot vont köztük. Tán legelőször történt, hogy barátnéja szépségét idegen nőével egybevetette, oly korlátlan, leigázó befolyást gyakorolt ez reá. Mintha az ember-növénynek nem is ugyanazon fajához tartoznának, oly nagy volt a két lény közötti különbség. Ha távolról is sejti vala, bizonyára Hartyáni Anna maga tiltakozik először is ilyen veszedelmes összehasonlítás ellen. Nem egyszer állott meg már tükre előtt, s sohasem volt külsejével megelégedve. S ha a nevelőben társnői össze-vissza csókolgatták is hosszu, szőke haját, sugárzó, kék szemeit, ezerféle gyöngéd szóval becézték, annak tudta be mindig, hogy az iránt uk való jóindulatát, szolgálatkészségét akarták vele jutalmazni. Most, hogy elhagyta a kolostort, utcán, vasúton érezte ugyan magán egy-egy szembejövő férfi átható, merész pillantását, a melynek falánk tüze égette még akkor is, mikor amaz már elhaladt mögötte, de elfordítva vérbe szökött arcát, bárminek inkább, mint énje varázsának tulajdonította azt. És mégis, Szóráth lelkében mint valami megbomlott húr messzerezgő zöngése, kielégítetlen gondolatokat ébresztett az a párhuzam. Hogy elhárítsa őket magától, a pillanatra megakadt beszélgetést élénkítette föl ismét.

— De hogy van az, hogy a nyáron nem láttam magát szüleivel, Anna kisasszony?

— No, ugy-e, pattant föl a leány, ugy-e megmondtam? Ez, lám, ismét a mama praktikája volt, hogy el ne vegyem tőle még ezen a nyáron az udvarlóit. Ott kellett hűselnem a bázeli Sacré-coeur kisasszonyoknál — persze, a magasabb kimüvelésem érdekében; de meg a mamáéban is. Lássa ilyen mostohán bánnak én velem.

Megfogta a mama egyik kezét, mely az asztalon hevert s végig símogatta.

— Pedig el is vihetett volna, még kiállhatta volna velem a versenyt utóvégre s kíméletes is lettem volna hozzá.

A mama, kinek hamvas hajába fahér sávokat vont az idő, mosolyogva fenyegette meg leányát.

— No és vajjon megártott-e a kisasszonynak, hogy még egy pár hónapot a kisasszonyoknál töltött? Ráfér, bizony ráfér még.

— Jól van jól, mama, inkább átengedem majd valamennyi udvarlómat ezután is; mert te még vissza is küldenél. Természetesen, egyet kivéve, a kit én majd kiválasztok magamnak, tette hozzá minden kacérság nélkül.

— No nézze meg az ember a kis pulyáját, szólt az apa közbe; — bizony még mire nem gondol; hát én vajjon hol leszek akkor?

— Apa? igazán nem tudom; mert az apák rendszerint nem szoktak a lányuk háta mögött állani, mikor ezek kiválasztják az udvarlójukat.

— Ugyan ugy-e? Lám, tán bizony ezt tanulják a legfelső tanfolyamban?

— Ezt bizony, küldjetek vissza, akkor majd még szebbeket is tanulok.

— Küldjük ám, aludni a kisasszonyt; majd bizony éjszakázgatunk itt napról-napra.

— Igen, éjszakázgatunk! ma voltunk először szinházban s valósággal ki kellett könyörögnöm, hogy betérjünk ide egy pillanatra!

— S a pillanatból éjfél után lett, Anna; gyerünk csakugyan, szólt az asszony közbe.

A leány Szóráthra emelte tekintetét, mintha tőle akart volna segítséget szerezni a további maradáshoz. A fiatal ember szívesen is segített volna, de maga se tudta, hogy fogjon hozzá. Eddig is

kevés beszédü volt; olyan szokatlannak, szinte idegennek tűnt neki a társalgás családiasan bizalmas, közvetetlen hangja, mely közöttük folyt. Szinte maga se tudta, hogy gyermeknek nézze-e ő is a sok tekintetben naiv leányt, vagy a mint illett, felnőtt leányhoz méltón közeledjék-e hozzá. Szinte szégyenkezett volna udvarló módjára fordulni feléje, de nem tudta magát elszánni rá, hogy mint az apa jó barátja beszéljen neki. Csak maradni szeretett volna még s szívni magába az üde, friss hangot, az enyelgőn felhangzó derült nevetést, melyen mintha ő is átérezte volna a szülei ház régen elveszített édes, meleg levegőjét.

De már fölállottak, s a leány az apja karjához símult, s mellette elhaladó édes anyjához hízelkedve dörzsölte arcát.

Szóráth elkisérte őket a lépcsőházig s ott szíves bensőséggel vett tőlük búcsút. Anélkül, hogy tudta volna, megállt, a lépcső karfájának dőlve s nézte mint csillan meg a félvilágítás homályában a leány világos ruhája. A fordulatnál, a mint a gáz fénye fejére hullott, megcsillant még szőke hajából is egy darab s a mint letekintve észrevette a fiatal embert, barátságosan rábiccentett a fejével.

Szóráth mélázva indult meg, mikor már lépteik zaja is egészen elenyészett s egyenesen hazafelé tartott. Most már nem tudott volna másokkal találkozni. Meg volt zavarva a lelke, s nem tudott számot adni benyomásairól. Rég elaltatott vagy kifejlésre sem jutott képzetek embriói zsibongtak benne s álmadozásba esett valami távoli, titokzatos világról, melynek körvonalai ismeretlenek, lakói ismeretlenek, lélekzése, mozgása ismeretlenek előtte.

Lakásán világosság várta s elmerülve haladt szobáról szobára. A mint dolgozóasztalához ért,

szemébe tűnt az ott felejtett arckép, melynek világos színeire az ó-ezüst veretü renaissance-keret árnyékos homályt borított. Utána nyúlt s most ismét fölmerült előtte a világbíró, hatalmas nagy szépség oldalán a fiatal leány hajlékony, verőfénytől ragyogó alakja, a kivel ma este megismerkedett.

Egy új nemzedék gyermeke, mely látatlanban nőtt mellette föl s a melynek reményei, vágyai nem az ő reményei, vágyai többé. Teli, férfias erejét elgyöngülni érezte s úgy vélte, hogy az elöregedés szimptomáit észlelheti magán. Az élet kielégítetlenségének sivársága lopózott beléje s valami ellenállhatatlan impresszió ébredezett benne, hogy a nagy, hatalmas, egyetlen életcélt, a mely tán hivatása lett volna, helyrehozhatatlanul elmulasztotta.

A szép asszony képe vágyón, epekedve tekintett föl az elefántcsontlapról hozzá; — érezte tisztán, hogy élete nem csupa üresség̀ben tölt el, — sőt érezte, ha tán ma kezdené, prédára éhes, önző lelke másképp ma se kezdené, mindamellett éreznie kellett azt is, hogy mégis csak kölcsönvett fényü, kopott csillogásu similor az, a mivel lelke világának színaranyát fölcserélte.

Álmaitól terhesen, feje lehanyatlott, szinte odaborult a világszép asszony képére s gondolataiban egymásba olvadt a két alak, a mely fantáziáját foglalkoztatta. Most először illette magában igaz szemrehányással barátnéját, hogy sem végképp lemondani róla, sem egészen magát neki adni nem volt képes. Ha akkor, a mikor könyörgött neki érte, csakugyan odahagyja férjét, akkor ő ma, ha tán egy ismeretlen világrészben is, ura a feleségének, apja a gyermekeinek, és — ugy hiszi — elérhetetlen álmok nem háborítják. Ma már minderre késő. Feleségévé tegyen egy érzéki szép asszonyt,

a ki éveken keresztül a szeretője volt? Akkor már, mikor ez a szerelem már-már a kielégítettség határát éri el a szívében? S vajjon csakugyan eléri-e? elérte-e?

Inasa belépett, hogy vetkőztesse. Gépiesen engedte magáról leszedetni a ruhadarabokat.

Elérte volna? Eszébe jutott a mai napja, unalmával, rossz hangulatával, durcás világgyűlöletével: egyedül Milla volt az oka. De vajjon holnap is oka lenne-e még?

A mint magára huzta a selyemmel szegett szarvasbőr takarót, lehunyta szemeit, hogy elfödje magától a kivüle eső világot s jobban belásson a lelkébe.

Elképzelte magának, hogy valami váratlan katasztrófa folytán el kellene veszítenie barátnőjét; magára a puszta gondolatra is éles fájdalom nyilalt szívébe, — nem, nem, erre még gondolnia sem lehet! Mintha lemosták volna fantáziáját, hirtelen minden eltünt előle, csak az édes órák emléke maradt meg, a melyet a gyönyörűséges asszony vakító alakja ragyogtatott be. Le tudna-e valaha róla mondani! A lélekzésről le lehet-e mondani? S vajjon kiért is mondana le róla?

Képzeletében ismét feltünt az ártatlan, tiszta leány gyöngéd képe, melyet ma este látott. Oh, milyen blaszfémia! Vajjon szabad-e csak egymás mellé is állítania a két nőt? Nem meggyalázása-e az egyiknek, a tisztának, az ártatlannak s megalázás a másikra, a bűnösre, szenvedélyesre, s ah, mégis oly gyönyörűségesre és kívánatosra? És vajjon, lemondani, ha tudna, ha akarna is, szabadna-e tennie? Vajjon az ő kiélt, sivár szíve tarlójára, melyen végigsöpört az ősz vihara, szabad volna-e mesterségesen beleplántálnia a tavasz gyöngéd, illatos virágát, melynek tiszta harmat az éltetője, meleg napfény a dajkálója!

Csábítón ragyogott elébe ez eleven, derült kép s kívánatosan intett feléje a családias boldogság tündöklő délibábja. Az egyedüli boldogságé, melynek kívánatához sokszoros hajótörés, tévesztett utak céltalan próbálgatása, meghiusult remények fényes kockázata után, mindnyájan, ő maga is, elérkezett.

Későn, későn érkezett! A virág másnak nyílik s a tavasz nem neki hirdeti viruló pompáját. Az ő virága az őszi rózsa, ez a színekben tarka, alakra pompázó, de illatban szegény, hivalgó, üres virág; s az évszaka is neki az ősz utója, a ködös, viharos, esőzésekkel teli ősz, mely ködön át, vizen át viszi a fagynak, a télnek, halálnak elébe.

Hosszu fészkelődés, ide-oda hánykódás után ez a gondolat kábította álomba s a mint keze lázasan, reflex-mozdulatokkal le-lecsapott takarójára, a mint öntudatlan keservében föl-fölzokogott, látszott, hogy szabadjára bocsátott agyműködésében ez a gondolat szőtte-fonta magát tovább.

II.

A Baróthy Kázmér és Szendrovics Mílla házasságát csakugyan nem az égben, inkább a hiúság vásárján kötötték. Mikor Baróthy Kázmér a belgrádi udvarhoz került, rögtön szemébe tűnt neki a leány csodaszépsége; s a mesés vagyonról, mely a leányra nézett, úgy telebeszélték a fülét s olyan nagyításokban, a milyenre csak a keleti fantázia mindent túlszínező ereje képes. A család föllépése különben arra vallott, mint a kiknek méretlen mértföldekre terjedő birtokaik húzódnak a szerb Duna mentén s a párisi Hitelbankban számlálatlan milliók vannak elhelyezve. Gyakori utazásai közben gondolt is valami ilyentéle exotikus házasságra, mert tudta,

ha házasodni akar, csakis így teheti. Megpróbált tehát közeledni s a mint észrevette, hogy szívesen látják, dolgozott is erősen a leányért. A leány kivételes teremtés volt, nemcsak testre, de lélekre is s Szendrovics Milla ennek erős tudatában is volt. Szűknek találta a maga részére a kis szerb főváros kicsinyes viszonyait, élvezeteit fogyatékosnak, társaságát korlátoltnak s esze ágában sem volt, hogy ily törpe környezetben élje le többrehivatott életét.

Igaz, később gyakran emlékezett reá, hogy a lelke öntudatlan antipátiában húzódott össze, mikor Baróthyt először meglátta. Az első ifjuságát már elvirágzott férfi, kopaszodó homlokával, hegyes nézésü szürke szemeivel, vörösbarna bajuszával, a melybe már akkor belelopta magát egy-egy ősz szál, csontos-kemény arcával, a függőleges ránccal homlokán, a mely azt két egyenlő részre osztotta, minden gavalléros és előkelő megjelenése mellett sem tett valami kedvező benyomást az egészen más ideálokról álmodozó fiatal leányra. De az első benyomás kedvetlenségét csakhamar elmosta a kilátás fényessége, a melyet ez a nász ígérni látszott. Valamely külföldi nagyhatalmasság, legrosszabb esetben Bécs udvari köreiben szerepet vinni — ez volt a pálya, a melyet megfutni Szendrovics Milla a maga tehetségéhez méltónak ítélt. Nyomban a megkötött házasság után itt érte az első kiábrándulás. Az első hetek mézébe sajátszerűen kesernyés ízt vegyített, a mikor Baróthy megtudta, hogy a felesége számlálatlan milliói osztrák értékre váltva egy nagyon is megszabott, még pedig szűkre szabott egységre redukálódnak.

Ellenben Millára nézve is fanyar meglepetés volt, mikor értésére jutott, hogy hozománya a férj hitelezőinek kielégítésére szolgált. Egy pillanatig

kölcsönösen úgy néztek egymásra, mint a ki azt gondolja a másikról: hiszen te rászedtél engem!

Gyanut fogtak egymás ellen s bizonyos kishitűséggel, csaknem kicsinyléssel néztek egymásra. A férj kezdte meg, a ki sokkal kiéltebb és sívárabb lelkü volt, semhogy neje bájai leköthették volna s öntudatlan abszolúció folytán fölmentve érezte magát oly kötelességek alól, melyeket, ha neje iránt nagyobb hálára és elismerésre érzi magát kötelezve, bizonyára el nem mulasztott volna. A nő közönségesnek és korlátoltnak ítélte férjét. Titokban tán hozomány-vadásznak is s ez még tán legérzékenyebben sértette egyéni méltóságát. Pedig tán egyik sem volt egészen s korlátolt legkevésbbé. Szivre rideg, észre erős és fegyelmezett, gondolkozásra számító és hideg volt, sok kitartással és erős ambicióval. Jellemének ez erélyes vonásait Milla nem is tartotta érdemesnek kiismerni; egyszerűen lenézte és megvetette a férfit, a ki — hite szerint — még vele szemben is üzleti érdek álláspontjára helyezkedett. A nélkül hogy összeszólalkozás vagy viszály támadt volna köztük, igy idegenedtek el egymástól mind jobban. Baróthy lassankint visszatért legénykori szokásaihoz, sok időt töltött kaszinójában, még többet Bécsben. Felesége viszont berendezte az életmódját úgy, hogy minél kevesebb pillanata maradjon a szórakozástól mentesen. A szórakozást más-más irányban keresték, s megtörtént, hogy napokig nem látták egymást. Egy-egy incidens még növelte köztük a hidegséget. Talán semmisem annyira, mint mikor a tél folyamán az udvar egy hétre a budai várba költözöttt, s estélyt adott. Hosszu idő után akkor voltak az új nemes hölgyek a királynénak bemutatandók. Milla ekkor szólott is férjének, hogy ne felejtsen el ez irányban lépéseket tenni az ő részére is. Baróthy fel is

nézett e dologban az udvarmesteri hivatalba, de a finnyás és szigoru osztrák etikett nem fogadta teljes hitelünek az asszony nemesi próbáit, úgy hogy a meghívó elmaradt. A mi talán még jobban bántotta Millát, férje az egészet nem nagyra vette. Megtette kötelességét neje iránt; hogy eredményre nem vezetett, arról nem tehetett. Ő maga természetesen egész pompában ott fényeskedett az estélyen. Politikai pályája akkor kezdett nagyobb arányokat ölteni, bécsi útjai kamatozni kezdtek s kezdték benne a providenciális államférfit látni, a kit a már várható krizis bizonyosan bársonyszékbe emel. Érdekében állott tehát, hogy legfelsőbb helyen is szem előtt legyen. Máskülönben talán tartozó kötelességének ismert volna annyi figyelmet neje iránt, hogy kimentse magát s otthon maradjon ő is. Millát vérig bántotta az eset: társadalmi pozicióját látta veszélyeztetve, a mely eddig minden kétségen felül állott.

— Nem azért választottam önt férjemül, mondta férjének, — hogy meggyalázásokban legyen részem oldalán. Attól az utolsó szerb goszpodár is meg tudja óvni a feleségét.

Az elkeseredés igaztalanná tette s a gyűlölködés lángja, mely szemeiben fellobant, elvette tiszta látását.

— Igaz, felelte Baróthy, — sőt annyira, hogy a mellett ilyen megalázásnak ki se lett volna téve.

— Mindenesetre lett volna benne annyi lovagiasság, hogy magává teszi felesége ügyét.

— Magam is gondoltam rá, s ez a gúny Millának elevenébe hatott — hogy provokálom az udvarmesteri hivatalt, hacsak tudtam volna, hogy ezzel megnemesítem származását.

Épp oly kíméletlenül hangzott el, a mily kíméletlenül gondolva volt. Az asszonynak arcába szö-

kött a vér s elöntötte szemeit. Természetes ösztönét követve, gyilkolni szeretett volna s a beleoltott s vérébe ment civilizáció fegyelme csak alig bírta az ős-ösztönök kitörését lenyűgözni.

— A Szendrovicsok mindig meg voltak vérök tisztaságával elégedve s legkevésbbé szorultak rá, hogy a Baróthyakkal javittassák meg azt. Csak mi szerbek nem kutyabőrre, hanem az ellenség hátára irtuk nemesleveleinket.

Szavai mint a kígyó sziszegése hullottak ajkairól, elmérgezve maguk körül a levegőt.

A férj vállat vont s indulni készült. Érezte azonban, hogy tovább ment a kelleténél s éppen nincs érdekében, hogy a végletekig fokozza neje rossz indulatát.

Visszament hozzá s békéltetni próbálta. Megfogta kezét, a kéz hideg volt és merev, mint a márvány, s ajkához emelte.

— Lássa, Milla, igaztalan volt hozzám s méltánytalan. Lehet, hogy más valaki boszút állt volna önért s a dolgát végképp elrontotta volna vele. Én igazságot szolgáltatok önnek s két szárnyra tárom ön előtt az ajtót, melyet elzártak előle. Igazolva leszek akkor?

— Köszönöm, de én részemről sohase kopogtatok másodszor egy ajtón, melyet először csukva találtam.

Az inas látogatókat jelentett s Baróthy eltávozott.

Az öreg Hadházy grófnő volt, összeaszott, festett képű vén leány, kinek keskeny, beszitt ajkai a legnagyobb maliciákat mondogatták s a kis gömbölyü Dulváry báróné, a ki még leánykorából össze volt forrva Hadházy Klarisszával s tüskön-bokron követte barátnőjét. Nemsokára utánuk Szóráth Jenő lépett be, a ki akkoriban még távoli imádója, de már gyakori vendége volt Baróthyné szalonjának.

A kedves hölgyek már egy hét óta nem látták drága barátnőjüket s igazán már szívből kivánkoztak utána. Természetesen még mindig az udvari estélyről volt szó, a tél ritka s legjobban kiemelkedő nagy eseményéről.

— Csakugyan azt hittük, kedves Milla, mondta Klarissz, — hogy nem is lehet másképp, mint hogy beteg vagy; az estélyen is biztosra vettük, hogy ott leszel. Kerestünk is mindenfelé, de nem találtunk. Az uradat aztán egyedül láttuk: meg is szólították. Az udvar eltávozta után sokat forgott jobbra-balra s Jozefin hercegné, a ki szintén itt volt Bécsből, egész este a nyomában volt. De hát hogy-hogy nem kivánkoztál te is bemutatkozni?

— Hiszen a mi a kivánkozást illeti, kedves Klarissz, felelte Milla, abban tán nem is lett volna hiány; de hiszen talán tudod, hogy én nem vagyok udvarképes.

Klarissz összecsapta a kezeit.

— Ugyan, ugyan, mit beszélsz? a te összeköttetéseiddel? s az ultra-liberális felfogás mellett, mely sajnos, már a bécsi udvart is megmételyezte? Úgy, hogy most már igazán nincs többet hely, a hol *entre nous* lehetnénk? Hogy lehet az, édes Milla? Hát a te családod még csak nemesítve se lenne? Én mindig azt gondoltam, hogy a Szendrovicsok nagyon jó származásuak.

— Magam is azt gondolom, grófnő, hogy valami tévedés forog itt fenn, szólt közbe Szóráth; s a megjelenés oka csak a *kegyelmes asszonyban* rejlett, mondta szertartásosan meghajolva Milla előtt.

A másik két asszony fölütötte fejét.

— Kizárólag rajta kellett mulnia, mert azonfelül, hogy én föltétlenül hiszek a Szendrovicsok udvarképességében — hiszen csak meg kell nézniök, kérem, a góthai almanachot — mondom azonfelül

is térjének bizonyosan csak egy szavába került volna s ő felsége szívesen látta volna magánál annak feleségét, a kire a kormánybotját rábízni készül.

— Hogy hogy, mit beszél, Szóráth?

— Hát a grófnő még nem is tudja? Azt hittem, már szintén gratulálni jöttek. Mi most kaptuk a telefonhírt a klubba: Baróthy fogja az uj kormányt megalakítani. Most tárgyal fenn ő felségével, azóta azt hiszem, már a kinevezése alá is van írva.

A két nő nyakába borult Millának.

— Ah, istenem, milyen szerencse, milyen kitüntetés!

— De hát azért ne siess, édes Klarissz!

— Dehogy maradok, hisz ez nagy ujság! Az esti lapok tudnak már felőle?

— Nem, a grófnő még jóval megelőzheti őket.

— Milyen nagy eset, milyen meglepetés!

Milla az ajtóig kísérte a hölgyeket, s ott még összecsókolóztak.

— Nos hát, mondja még, Szóráth, — kiáltott vissza a grófnő a küszöbről, — mondja még, hogy nem Pepi hercegné csinálja a minisztereket. Azt hiszem, maga érti ezt, Szóráth?

Milla lángba csapzott arccal állott az ajtónál, a mikor már magukra maradtak is.

— Nos, maga csak ennyire tud örülni a férje kitüntetésének, a mely utóvégre a maga kitüntetése is.

— Mert én nem is hiszek benne, ha pedig csakugyan igaz találna lenni, előbb tisztában szeretnék lenni, kitől kapta e kitüntetést: vajjon Pepi hercegnétől-e csakugyan, vagy —

— Ugyan? hát maga szintén hisz ezekben a mesékben?

— Maga nem hisz? Szóráth! Két év óta, az első naptól fogva, hogy látott, megkörnyékezett

szerelmével. Nem hallgattam meg. Talán nem is azért, mert gyönge nem voltam . . . Nem, nem azért . . . Én nem születtem a bűnre, és nem akartam rosszabb lenni a férjemnél . . .

A karjára tette a kezét s szembe fogta nehéz fényü, nagy két szemével, melyeknek sugara, mint valami ösmeretlen két nagy csillagé, ragyogott föl reá. Izzó, sötét láng csapott föl e szemekből, reszkető mámor mindent elhamvasztó lángja, a mint a megkezdett mondatot folytatá:

— De jobb se akarok lenni! . . . Beszélhet, azt hiszem.

A rászegződő lángoló pillantás tüze elől a fiatal ember elfordította tekintetét; érezte karján a ráhelyezett kéz gondolatbénító melegét s szívta magába forró, kábító, illatos lehét az ajaknak, melyről mint a kiömlő láva gőze, csapott feléje az izgalmas szó.

— Nos, nem beszél?

— De igen beszélek. Csak azt nem tudom, hol kezdjem, hogy úgy higyje, a mint mondom... Sokkal közelebb állok a boszorkánykonyhához, melyben az országok sorsát főzik és sokkal többet hallottam már azokról a legendákról, a melyek az ilyen titkos természetü dolgokról szerteszállnak . . . De arról az egyről biztosíthatom, hogy a kormányok ma már semmiféle hercegnék hálószobájában nem születnek . . . A mi pedig azt a drága, nagy árat illeti, melyet vallomásomért felajánlott, engedje meg visszautasítanom... Az első naptól fogva — jól mondta — hogy megláttam, rajongó, édes szerelemmel veszem körül . . . Oh, mily kevésre becsülhette ezt az én szegény, megvetett szerelmemet, ha azt hihette, hogy elég jutalma lesz, ha a kétségbeesés egy pillanatában, midőn gyülölet és boszúvágy valami sötét átokra bírja, a karjaimba

dobja magát... Ne forduljon el tőlem!... Mintsem ilyen áron, nem, nem, inkább magam mondanék le szerelméről.

Az asszony elfordulva hallgatá a komoly, meggondolt szókat, melyek lassu eséssel, mint a permeteg, hullottak föllázadt idegeire alá. Elhomályosodott szemeivel mintha ködön át, álomban halland őket — valamikor leánykori ábrándjaiban álmodott ilyen beszédet s mint a regénybeli hős alakja növegedett képzeletalkotta arányokban előtte a férfi, kinek erkölcsi tartalmát eddig tán fölbecsülni se bírta.

Igaz, nagy barátságuk e napon kezdődik tulajdonképpen. Az asszony megalázkodó és gyönge volt a férfival szemben, a ki fensőbbsége erejét éreztette vele. Szemérmes és tartózkodó volt iránta, mint a fiatal leány, ki szíve titkát elárulta, mielőtt tudta volna, hogy szerelme viszonzásra lel-é. Szóráth pedig szerelmének éppoly számtalan figyelmével árasztotta el szüntelen, mint azelőtt, anélkül hogy annak árát is követelte volna.

Tudták, hogy szeretik egymást s bűnös szerelmükben mégis volt valami tiszta, nemes, csaknem önfeláldozás. Ártatlannak tudták magukat a bűntől, ha gondolatban mindjárt bűnösek voltak is. Szóráth patétikus lemondásával szerelmük valami nemesebb mázat kapott, mintsem közönséges érzéki kalanddá süllyedhessen alá. S ha a nő tudatában volt is már, hogy előbb-utóbb el fog bukni, képzelete misztikusabbnak rajzolta eléje s jobban reszketett előtte, mint menyasszony a nászéj előtt.

Szerelmük kitörését a nyár hozta meg.

A Baróthy-minisztériumból semmi sem lett. Hogy min akadt fel, azt a legavatottabbak se tudták meg, maga Baróthy is csak igen homályosan. Minden tényező közreműködött, hogy ő bizassék

meg az új kormány megalakításával, s csakugyan nem hiányzott már egyéb a kinevező leirat aláirásánál. Baróthy Bécsben volt legfelsőbb kihallgatáson, hogy megkapja a végső utasításokat. Ezen a kihallgatáson történt valami. Baróthy talán túlságosan elárulta mérhetetlen hatalomszomját. Talán valami sajátságos intuició, a mely különös istenadománya azoknál, a kikre milliók becsülete és boldogsága van bízva, észrevétette benne karakterének homályos foltjait s ösztönszerü ellenszenvet ébresztett személye iránt. Szóval, a kihallgatás nem végződött tényleges eredménynyel s Baróthy, mikor eltávozott, érezte, hogy nem lesz kinevezve. Sőt ösztönszerűen megérezte azt is, hogy sohasem is lesz. Azt, a mit most elrontott, jóvá nem teheti többé. Mint a legtöbb embernek, neki is megvoltak a maga lelkiismereti számadásai. Sokkal erősebb itéletü ember volt, semhogy el nem ismerte volt önmagának, a miről a világ éppen az ellenkezőjét tartotta, hogy nem korrekt ember, mindannak daczára, hogy semmiféle inkorrektséget el nem követett. Ezt a szubjektiv-inkorrektséget kellett bizonyosan, hogy elárulta legyen. Talán egy öntudatlanul elejtett szóval, talán egy akaratlan szemvillanással.

Mérhetetlen düh fogta el. Egy pillanatig azon gondolkozott, hogy összeszedi jó embereit s átcsap az ellenzékre; onnan fog elkeseredett harccal mindenféle kormányt lehetetlenné tenni. De csakhamar meggondolkozott. Ebben a harcban előbbutóbb mégis ő menne tönkre. Tönkre menne anyagilag s tönkre menne egyénileg. Pedig éppen e két irányban érvényesülni akar. Háztartásának egyensúlya az utóbbi időben ismét bomladozni kezdett.

Tulajdonképpen kettős háztartást vitt. Felesége

nagy lábon élt és a legelőkelőbb szabásu nyilt házat vitte. Az ő lakosztálya pedig, melyhez most már külön lépcső is vezetett, az utóbbi időben valóságos klub-helyiségévé lett a pártpolitikusoknak. A Baróthy-palota sarokablakát, honnan sokszor hajnalig is világosság szűrődött az utcára, ugy mutogatták, hogy onnan intézik mostanában az ország sorsát. A gyönge és gyámoltalan Laborcz-minisztérium alatt a tényleges hatalom a vezető kormányférfiak kezéből egyes kottériák kezébe siklott, a melyek érdekeik kielégitésétől tették függővé a folyton ingadozó kormány iránti jóakaratukat. Egy ilyen befolyásos csoport dobta fölszínre Baróthyt is, aki tudta, hogy most módjában lenne a kormányzás elakadt szekerét hosszu időre a sárban ragasztani. De semmiféle célt ezzel el nem érne. Ime, most másodszor szenved hajótörést, a mikor élete nagy szerencséjét akarta megállapitani. Nos, csak azért sem engedi magát. Hamar észrevette, hogy meggondolatlansággal vagy szenvedélyességgel könnyen lejtőre juthat. Az első százezer forint adósság — pedig nincs is már messze tőle — a tönkremenés útjára vezeti, a melyből felesége milliói egyszer kirántották.

Mire hazatért, tisztában volt magával. Jó képpel beszélte barátainak, hogy meggondolkozott s mégsem vállalkozik kormányalakitásra. A parlamenti viszonyok olyan ziláltak, hogy állandó kormányra most még alig gondolhatni, lejáratni pedig nem engedi magát. Inkább azt ajánlja, hogy támogassák Laborczékat továbbra is; utóvégre az ő akaratuk és kivánságuk érvényesül azért ez úton is. A kik tudták, hogy Baróthy milyen éhes a hatalomra, szinte értelmetlenül hallgatták szavait; s csak akkor hitték el igazán, a mikor hallották, hogy Baróthy a rákövetkező napokban elfogadta a *Megyei Hitelbank*

vezérigazgatóságát, a melyet már pár hét óta kínáltak neki. S hogy mennyire komolyan vette ezt a dolgot, mutatta a lassu változás, a melyen életmódja keresztül ment. A nélkül hogy politikai befolyásából a legparányibbat is engedett volna, házát mégis kivonta a politikai központ gyülekező helye alól. Lemondva az aktiv és közvetetlen politikai sikerekről, nem tartotta szükségesnek, hogy ez irányban a nagy összeköttetéseket továbbra is föntartsa. És a nagy jövedelmen kívül, a melyet neki az új igazgatóság nyujtott, azért is vállalkozott reá, hogy ezáltal tekintélyét és befolyása körét a kormánynyal szemben növelje. S számítása fényesen beütött. Hatalma s befolyása félelmetesen megnövekedett, mert míg azelőtt mint miniszterelnökjelöltnek neki kellett a mások barátságát számon tartani, most az övére vadásztak. Politikai és pénzügyi kapacitás lett egyszerre, a kinek szava a parlamentben és a börzén egyforma döntő súlylyal birt. Elfoglaltsága föl is emésztette minden idejét, úgy hogy ha akarta volna, se lehetett volna tovább a társaság embere.

Úgy érezte, hogy talán ha valóságos miniszterelnök lett volna, se élvezhetett volna ilyen korlátlan és független hatalmat. A hatalomnak édes élvezete mámorba ejtette, s jellemének új vonásait hozta napvilágra. Első napjaiban élni is alig mert szerzett befolyásaival. A zsugoriság egy sajátságos neme vett erőt rajta, úgy hogy csaknem éhen halt milliói mellett. Lassankint beletanult, hány ezer eszköz áll rendelkezésére barátait lekötelezni, s mennyire útjában, sőt terhére vannak társadalmi kötelességei. Az óriás jövedelmekkel szemben, melyek az ölébe hulltak, hirtelen meglepte a váratlan s kiszámíthatatlan anyagi veszteségek félelme. Belátta jobban, mint valaha, hogy legkönnyebben úgy járhatja le magát, ha vagyonát elveszténé.

Már ismerte a pénzbeli függés nyügét s megértette, hogy csak a vagyon teszi hatalmassá az embereket. A szerzés vágya lepte meg egyszerre s most, hogy csaknem határtalan jövedelemmel rendelkezett, szivesen rendezte volna be életét polgári egyszerűséggel. Már nem az élet élvezetére kellett neki a vagyon, mint nősülésekor is, hanem hogy milliók milliókra halmozódjanak. Otthon szinte krajcáros gazdálkodást szeretett volna vinni. Tervei kivitelének leginkább felesége állott utjában. Az asszonynak, ki oly kicsibe vette urát s kinek szívében más ideál élt, nem imponált a szinte látható befolyás, mely előtt mindenki más meghajolt. Ha érezte életrendiökben valami változásnak szükségét, éppen megfordítva, a nagyobb fény kifejtésében érezte azt. Ez is hozzájárult, hogy lassankint még sokkal ridegebbé váljék köztük a visszony. Kalmárszellemével, melylyel magánügyeit intézte, Baróthy úgy fogta föl nejét, hogy az mindenek előtt hozománya kamatait kivánja élvezni s eszében sincs azokról lemondani. S minthogy felesége költségvetését nem korlátozhatta, vagy legalább igen kevéssé, a magáén kezdte meg. Fölhagyott költséges passzióival, kártyával, lovakkal, sőt társaságul is csak legbizalmasabb meghitteit fogadta magánál. A kastély előtt álló fogatok sora mindig a jobb szárny megvilágított ablakainak szólt, a hol az asszony lakott, s a melynek a férj ezentúl alig-alig látott vendége volt. A balszárnynak csakhamar híressé vált sarokablakán szűrődött ki csupán a becsukott táblákon keresztül némi világosság, a hol a mindenható *states-man* intézte, legfölebb egy-két barátja társaságában, a nagy politika ügyeit. Egy-egy korán végzett látogatás után ide szokott egyszer-egyszer Szóráth is benézni hozzá. A régi meghitt viszony nem változott, sőt erősödött

köztük, noha útjaik az utóbbi időben meglehetősen elváltak egymástól. De Szóráth a parlament azon alakjai közé tartozott, a kik kifogástalan karakterükkel, minden gyanún felül álló korrektségükkel minden pártnak súlyt adtak. Fényes tehetségei el voltak ismerve, a gentlemansége fölötte állott mindenki másénak. Parlamenti körökben szinte közmondásszerűen járta, mikor a kormány gyámoltalanságáról és tehetetlenségéről volt szó: Nem lehet az olyan rossz politika, melyet Szóráth támogat. A kormánynak ez a nyilvánvaló tehetetlensége különben szóba került már többször a Baróthy-féle pártárnyalatban. Valóságos bábminisztérium volt, melynek egyetlen tagjában sem volt se erély, se akcióképesség. Igazán nem voltak egyebek figuránsoknál, a kiknek háta mögött ez a kottéria intézte az ügyeket. Hogy ragaszkodtak hozzájuk, az épp a Baróthy műve volt, a ki ilyenképp szinte kinevezetlen és felelősségnélküli miniszterelnöke volt Magyarországnak, osztozkodva egynehány társával a hatalomban.

Szóráthot a megszokás tartotta náluk, régi barátsága Baróthyhoz s némi fölületes életbölcselet, mely elég könyelműen vette a világ folyását. Ha erős, kiméletlen dialektikára volt szükség, a gyenge és szakadozott ellenzéket vágni kellett: Baróthyt küldték a harcba; éles, kíméletlen modorával végiggázolt mindeneken. Ha ellenben lendületes szavak kellettek, érzelmi húrokat kellett pengetni, Szóráth lépett föl, a ki ékesszólásával, síma, előzékeny modorával a legvéresebb szájuakat is le tudta csöndesíteni. Tehetségeinél és jelleménél fogva épp ezért egyaránt értékes és megbecsülhetetlen volt Szóráth. Miután Baróthy a maga ágyát megvetette, nem is mulasztotta el érdekkörébe vonni azokat a barátait, a kikre számítani akart. Nálánál senki job-

ban tisztában nem volt Szóráth értékével; éppen azért alkalom adtán csábító ajánlatokat tett neki, hol vagyona növelésére, hol külső tekintélye öregbítésére. Szóráthnak semmisem kellett. Egyszer szóba hozta neki azt is, hogy ő, Szóráth léphetne a kormány élére, őt szívesen támogatná mindenki. Szóráth a szeme közé nevetett.

— Ugyan hagyj békén s ne törődjél annyit velem. Anyagi előnyökre nincs szükségem, így is alig tudom elkölteni jövedelmemet; hatalom pedig nem kell, nem adom el gondtalan szabadságomat.

Baróthy gondolkozásának érthetetlen volt az ilyen beszéd s szúrós tekintetével leselkedő pillantásokat vetett reá, hogy gondolatait kitalálja. Eleven lelkiismeretének nézte barátját, a kiről tudta, hogy feltétlenül megsemmisítené, ha bármi inkorrektségen kapná. Sajátszerü pszichológiával éppen azért igyekezett magához kötni, hogy állandóan szemmel tarthassa.

Szóráthnak pedig igazán kisebb gondja is nagyobb volt, mint barátja köreit megzavarni. Alárendelte magát neki, s tette készséggel a kisebb-nagyobb szolgálatokat, hogy fentartsa a jó barátságot s ne legyen Milla körüli látogatásaiban zavarva. Mikor ez tavasz jártával Baróthra költözött, ő megmaradt a fővárosban az ülésszak bezártáig, hogy itt mint előadó, ott mint debatter segitségére legyen barátjának.

Csak akkor nézett birtokai után, a hol körüljártatva a gazda szemét, mint Baróthynak már előre bejelentette, Millát látogatta meg.

Baróthon inkább megérzett már a férj reformjainak hatása. A nagy falusi kastély szinte elhagyatottnak látszott a sok léhütő cselédség hiján, mely azelőtt ellepte. A régi gazdálkodás is, mely szinte hagyományosan ősi nyomokon folyt eddig, átala-

kulóban volt. A régi váltó-gazdaság helyébe, mely kényelmes ugaroltatási rendszeren épült, belterjes gazdaság lépett, mely minden talpalatnyi földet kiaknázott, s a nyersterményt lehetőleg maga föl is dolgozta. A mint kocsija befordult a Baróthy-határba, a régi gazdasági épületek körül egész gyár-telepeket látott Szóráth emelkedni.

Vendégek is gyérebben járták a kastélyt, mióta a házigazda elmaradt, vagy egy-egy fél napra szalladt le csupán. A hétszámra tartó nagy, falusi jellegü vendégeskedések, a melyekben a vidék urai vettek leginkább részt, nagy vadászatok, éjszakákra terjedő kártya-campagneok végképp elmaradtak: egy-egy szomszéd tekintett be legfölebb, talán családostul, hogy az előkelő szép asszonynál udvaroljon; avagy valamelyik falusi gavallér, a ki azt hitte, hogy a magányos úri asszonynak igen jót fog tenni az ő társasága.

Szóráth csakugyan magára találta az asszonyt. Egy pár futóvendég volt nála; ki ma jött, ki meg menőben volt. Még cselédség is alig volt vele. Ninette, a francia szobaleány, a ki már lánykorában kiszolgálta, s miss Kate, a kit mostanában vett maga mellé, hogy legyen a ki kisérgesse.

A nagy, tarkaszőrü hollandi dogg ugrott eléje a kocsiba, a mely már hazulról ismerte, a szép asszony előszobájából. A mint kocsija befordúlt az oszlopcsarnok alá, fölpattant hozzá az ülésre, s megnyalogatta a kezét. Azután nyomban lesiklott a másik oldalon, hogy hírül vigye csaholásával az úrasszonynak, a ki a kapubolt alatt állt, a kedves vendéget.

Az asszonyon könnyen omló török kashmir pongyola volt, az akkori császár-rajongásos divat empire-szabásával. A bőven hulló redők alól finom hajlásu ívekben duzzadt ki a szoborszép kebel;

tarkójára fölfésült haja szabadon hagyta nyakát, a fehér, puha, illatos nyakat, le egész a kulcs-csont pereméig, a melynek boltos körvonalai beleolvadtak a kivágott derék gazdag csipke-szegélyzetébe. Arcán rajta ült a klasszikai szépség görög vonása, a mely a vatikáni istenasszonyok nemes arcélére emlékeztetett, szemeiből visszafojtott öröm tüze reszketett ki, a melyet szíve lüktetése gyujtott lángra, mikor föltűnt előtte a büszke férfiarc, megelevenült alakja álmatlan éjeinek. Ott állott a kapu alatt, s a mint lebocsátá sűrűn árnyalt nagy szemhéjait — mintha egyszerre erdő árnyéka borult volna napfényben ragyogó rétre — egy pillanatra megtántorodott: úgy érezte, hogy arhytmikus szívverése egy dobbanást kihagyott.

Csak egy pillanatig tartott s a másik percben már mosolyogva fogadta Szóráth üdvözlését.

— Köll-e vendég? kiáltott ez eléje, kiugorva a kocsiból.

— Kell ám, kell, Szóráth; de mennyire! Úgy kezdtem már érezni magam, mint valami elátkozott kastélyban.

— Az elbűvölt királykisasszony?

— A kinek fölmentésére nem jön a szabadító királyfi.

— Mert már-már kimerült a varázsigék találgatásában.

— Ha nem akarja megtalálni az igazit.

— Vagy nem tudja!

— A királyfiak mindennel megbírtak.

— Az igaziak!

— Igen, csak az igaziak! — De hát ne beszéljünk poétikus rébuszokban. Meddigre jött? meddig marad?

— A meddig maraszt.

— Akkor nem eresztem el.

— Rám ún!

— Akkor majd elküldöm.

— Jó, hát majd bevárom. — Kázmérról mikor kapott hírt?

— Mostanában hazanéz majd.

— Írtam neki, hogy jövök s találkozni akarok vele.

Karöltve haladtak fel a hosszu folyosón, melynek rokokó stuccoval beosztott oldalmezőit cikornyás keretbe foglalt tükrök töltötték ki. Mintha elfúlt volna a lélekzete, az asszony megállt egy percre s egy pillantást vetve a tükörbe, szabad kezével a hajához nyúlt, igazítani rajta. Tulajdonképp magát akarta látni a férfi karján. S a mint tovább indult, meghajtott feje egy-egy oldalpillantása tovább kisérte a férfit, kinek sötét konturjai az árnyékba borult tükrökről eléje verődő képeken szinte egybeolvadtak az övéivel.

Ragyogó nyári nap tűzött be a széles ívü, magas ablakokon, a széles fénysávokon csillogó arany porszemek jártak diadalmi táncot. Kint a megnyitott ablakszárnyakon keresztül a vadgesztenyék csipkés-ujjas lombjának zöldje sötétellett be; egy beszoktatott őzgidó könnyü léptei alatt megzörrent a feltöltött kavics. Egy szökőkút vizének csobogása hallatszott be; belátszott a közepén ülő ősz szakállu triton hatalmas feje, kinyujtott óriás karja, a melynek összeszorított ökle dobta magasba a vékony sugárba préselt vizet. A távolból hallatszott is valami: harangzúgás-e, ünnepekre hívó? vagy lángoló szerelmi ének, a melynek refrainje elhaló csókokba fúl? Az átsugárzó, naptól izzó égbolton is, mintha látszanék valami: áttetsző csillagfátyola-e rózsaszínü ködnek? vagy glóriától övezett megdicsőülése egy földfeletti jelenésnek?

Az asszony csak vélte mindezeket hallani,

látni; valami láthatatlan helyről láthatatlan jázminok édes, kábító illatától megrészegülni a beszívott levegőt. Avagy csak álmodta mindezt zúgó, ellankadó fejjel: elzsibbadt közérzékei, mintha valami magasabb egységbe olvadtak volna össze, s új világításban mutattak volna be neki egy eddig ismeretlen világot, a melynek valóságáról rövidre váló, el-elfuló lélekzete tett tanúságot.

S túlfeszített fantáziájának paroxizmusa mintha ráragadt volna a férfira is: az asszonyból kisugárzó ideg-vibrálás reszketésbe ejtette őt is; fejét forróság szállta meg hirtelen, szava akadozóvá vált és végképp elmaradt. Némán haladtak egymás mellett, míg az asszony szobájába nem értek.

A rokokó-parkban, a nyirott robinia közül, gerlice-pár búgása hangzott fel a lebocsátott csipke store-okon keresztül; fehérszárnyu pillangók kergetőztek pajkos gyermekek módjára egymással; az utakat szegélyező nekisűrűsödött szederindák bogán megszólalt a fekete rigó reszkető furulya-szava, vontatott, lágy szerelmi dal, mely érzéki gyönyörbe ringatja a felizgatott képzeletet. Az éppen újra rakott ágyakból ezer nyíló virág édes illata áradt be, s összeolvadt a misztikus félhomályba burkolt szoba *white-rose*-val itatott levegőjével, melynek ingerlő, meleg lehét ontotta a csipkével szegett, nehéz selyem rózsaszín függöny az ablakon, a smirnával borított széles török sopha, az aranyrojtos ó-selyemmel takart ágy bő redőkbe szedett kárpitozata; s ontotta a szerelmi vágytól kipirult szászszorszép asszony bársonyos, fehér nyaka, csókra szomjas, csókra nyiló ajakának meghasadt bibora, forró, puha két karjának lankadt ölelése.

III.

Szóráth Jenő másnap hirtelen elutazott. Baróthyné, ki többi vendégei részére már egész nap gyöngélkedett, este felé oly rosszul lett, hogy miss Kate kénytelen volt a fővárosba utazni, hogy vagy a bizalmas háziorvost magával hozza, vagy legalább in absentia orvosságot kérjen asszonya türhetetlen fejgörcseire. Szóráthnak igazán nem volt mit keresnie a többi vendégeknél, egyébként is fontos elintézések vártak reá a fővárosban, melyeket se nem halaszthatott, se másra nem bízhatott. A vacsoránál, hol ezeket vendégtársainak elmondotta, különben is olyan szórakozott, a hosszas kocsiúttól még mindég oly kimerült volt, hogy semmi hasznát sem vehették. Nem is sajnálta senki, mikor korán reggel meghallották kocsiját kigörögni.

Fenn, az épület északi sarkán, egy fehér kéz húzta fel a szokatlan órában az egyik ablak zöld rácsozatát s midőn Szóráth a zörejre visszafordult, két égő, nagy fekete szem sötét tüzét látta mint messze világító pásztortüzet a pusztában felragyogni.

Kimerítő, lázas utazás után fáradtan ért el a fővárosba. Szívesen elkerülte volna, de mégis föl kellett keresnie Baróthyt.

— No, én téged most Baróthon hittelek.

— Onnan is jövök, de már nem győztelek bevárni. Pedig okvetetlenül beszélnem kellett veled elutazásom előtt.

Zavarosan, idegesen beszélt s tekintete kerülte Baróthy szemeit.

— Hát csakugyan kimész? igazán, arra a bolondságra? Azt hittem, már el is felejtetted.

— Ha egyszer megigértem. Azt hittem, hogy

éppen neked szívességet teszek vele. S most már várnak is.

Baróthy figyelmét nem kerülte ki rejtett zavara, se ideges szaggatott beszéde. Örökké féltékeny lelkében új gyanu ébredt. A berlini nagykövet véletlenül magyar ember, a ki nagyon érdeklődik a hazai dolgok iránt. Nem csak ürügy-e Szóráth kimenetele, hogy ellene szövetkezzenek? Szóráth ellene tör.

Nagy, kerek szemüvege mögül, mely egészen elvénült kifejezést adott arcának, ravasz, alattomos tekintetet vetett barátjára, mikor kérdezte:

— No, és miket akarsz odakinn beszélni?

Körülbelül arra gondolt, hogy ez legalább is hatalmas vádbeszédet fog odakinn tartani ellene, hogy van odahaza Magyarországon egy ember, a ki a hivatalos kormány háta mögött minden hatalmat magához kerített.

— De kérlek, hisz azért jöttem éppen hozzád, hogy ezt veled megbeszéljem, tört ki Szóráth idegesen.

— No látod, felelt Baróthy megnyugodva, — én meg már összeírattam az adatokat, meg is adtam az irányt, ha követni akarod . . .

— No hát én meg egyenesen csak azért jöttem most hozzád, s igazán nem értem, hogy mit beszéltetsz itt egy félóra óta, mintha se neked, se nekem nem lenne egyéb dolgunk. Néha igazán érthetetlen vágy.

Szóráth menni készült s az ajtóból visszafordult.

— Igaz, a feleséged, hallom, Osztendébe készül; nem tudod, meddig marad oda?

— Most hallom először, fogalmam sincs róla. Miért?

— Mert esetleg én is arra vetődném akkor.

— Akkor hát tőle tudd meg. Hanem ni, egy szívességet talán nekem is tehetnél akkor . . . Onnan te átmész Párisba?

— Lehet . . . nem tudom. Akarsz valamit?

Baróthy arcára ismét kiült az a torzvonás, a melyet a gyanakvó félelem s az örökös aggódás vert reá. Most igazán majd hogy el nem szólta magát, s izzadság verődött a homlokára, mikor arra gondolt, hogy vigyázatlanságával csaknem kezébe szolgáltatta magát barátjának.

— Nem, nem, mégis semmit . . . valami cselekélységet akartam kérni, de elvégezhetem magam is.

— De esetleg szívesen megteszem.

— Nem, köszönöm, csak mulass jól. Különben lehet, hogy magam is kimegyek . . .

— Párisba? kérdezte Szóráth, s most ő hökkent meg. — Talán csak nem a felesége miatt? Már is gyanut fogott volna?

— Igen, bankügyekben.

— Hjah, bankügyekben? tudod, abba igazán nem szívesen elegyedem.

— Éppen azért, csak mulass jól.

A mint Szóráth behúzta maga mögött az ajtót, Baróthy elgondolkozott. Talán csakugyan legjobb lenne magamnak kimennem . . . De ráérek-e? Ej, úgy is jó lesz.

Mióta a bankja élére állott, azóta mindig ezen törte a fejét. Merész börzespekulációkkal mesés vagyont szerezni, a melyet meg nem ingathatnak kisebb-nagyobb meglepetések. Gyűjtötte is erre a pénzt, de tisztában volt, hogy olyan arányokban, mint ő tervezi, itthon se hivatali állásánál, se politikai helyzeténél fogva nem teheti.

Gondolkozva járt fel s alá szobájában s végre becsöngette titkárát. Fiatal, tönkrement gentry-fiu volt, a kit a bankból vett maga mellé s a ki a

jövendő jóreményében békén tűrte sokszor zsarnokias szeszélyeit.

— Nos hát meggondoltam, a kért szabadságot mégis megadom.

A fiatalember némán hajolt meg.

— Mivel akarja tölteni szabadságát?

— Szüleimet látogatom meg s aztán egy kis körútat teszek.

— Gondoltam s éppen azért némileg korlátozni fogom szabadságát; megszabom az útja irányát.

— Excellenciád parancsolhat velem.

Baróthy szívesen vette a címet, melylyel elmaradt miniszterségéért kárpótolták.

— Útját arra fogja fölhasználni, hogy egy fontos küldetésben eljárjon. Pénztárunknál több apró csalafintaság fordult elő s soh'sem tudjuk kellően ellenőrizni. Ellátom ajánlólevelekkel s tanulmányozni fogja a párisi nagy hitelintézeteknél az ellenőrzés módját. El fogom látni a bank pénztárából utiköltséggel, hogy kellően reprezentálhasson bennünket. Elvállalja a küldetést?

— Kitüntetésnek veszem, kegyelmes uram! felelt a fiatalember egész boldogan.

— Az is, kitüntetés, s ezzel küldetése véget is ér. Hanem — értsen meg jól — most már egy bizalmas természetü külön megbizatást is fog tőlem kapni. E csomagban, a melyet átadok, körülbelől egy negyedmillió van. Azért mondom meg, hogy tudja, mit visz. A mint említém, bizalmas természetü dolog s nem küldhetem utalványokban, a melyek több kézen mennek keresztül; még kevésbbé postán. Magával viszi s ott átadja a Régnier és Társa banknak. Ott várják már a küldeményt s tudják rendeltetését. A céget sürgönyileg értesitem jöveteléről s az sürgönyileg fogja nálam az átvételt elismerni. Az átadással ön elvégezte feladatát.

Csupán egy dolga lesz még azontúl: miután elvégezte, soha, semmi körülmények közt — értsen meg — semmi körülmények közt minderről tudni nem fog. Azt hiszem, a kellő embert választottam ki célomra.

— Kegyelmességed meg lesz velem elégedve.

— Remélem is. Egyébként használja föl jól és kellemesen idejét.

Kezet fogott vele és elbocsátotta.

— Megálljon. Hivatalos iratait Sándorffy titkár úrnak fogja átadni. Mire visszatér s megbizatásait jól végezte, — és én hiszem, hogy jól fogja végezni — akkorra már azt hiszem, lesz számára egy osztályigazgatói állás üresen.

A fiatalember egészen belevörösödött a biztatásba s túlboldogan távozott.

A mindenható nagyúr pedig visszaült íróasztalához s megfogalmazta sajátkezüleg a párisi bankháznak a sürgönyt.

„*Megbizottam holnap indul s viszi a kivánt dolgokat magával. Utasításaim esetről-esetre következni fognak.*“

Aláírást nem tett. Behívatta inasát s miután a fogalmazványt még egyszer átfutotta, a főpostára küldötte vele.

Ugyanekkor kapta neje táviratát, melyben ez értesítette, hogy jövetelét nem győzve bevárni, elutazott Osztendébe.

*

A havas Watzmann tövében, az óriás fenyő borította sziklatömbök közé ékelt kis bajor kunyhó vajjon megérezte-e valaha a reszkető boldogság kéjes mámorát, a melynek akaratlan tanúja lett? A körülfutó deszkaerkély, faragott párkányzatával, tudott-e vajjon az önfeledt csókokról, melyekben a két ismeretlen vándor szerelmének túláradó méze

kicsordult? A fönséges erdő, a melynek meghitt borúja védő szárnyaival reájok annyiszor borult, vajjon fölszedte-e, sűrü ágazata egymásnak tovább adta-e, a közepette végigfutó csermely locsogó vize valakinek elmondotta-e: mennyi felfogott sóhajt lesett el ajkukról tanútlan perceken, az öntudatlanná vált szerelem hány értetlen, s mégis olyan édes szavát lopta tőlük el? S ha az egymásra símuló, sűrü galyak közt megzendül az esti szél orgonája, halkan búgó énekén nem a szerelmi himnusz dallama csendül-e föl, a melyet szerelmi lázuk legmagasabbra szökkent paroxizmusán egykor tőlük tanult! . . .

IV.

A szerelem mámora, melynek köde befonta őket, nem a pillanatnyi vagy muló ingere volt: erről az egyről, most évek multán, tanubizonyságot tesz viszonyuk állandósága, melyet sem viszály, sem félreértés közöttük megzavarni nem tudott. Millát az erős, ellenállhatatlan szenvedély kitörése hajtotta Szóráth karjai közé, mely a fiatal, életerős asszonyban jogait követelte s melyről lemondani nem is tudott, nem is tartotta érdemesnek. Mint nagyon sok ifju leány, tapasztalatlanúl és meggondolás nélkül nézett a házasság elé, legfölebb a hiúságtól vezéreltetve. Talán ha csak *egy* ábrándja betelik, ha csak *egy* vágya nyer kielégítést, ezen az egy teljesülésen, melybe a környező szédület hullámverése közt kapaszkodhatik, megtörik a csábítás ereje s hű marad önmagához. A sivárlelkü, rideg férj oldalán, ki jóindulatát, melylyel házába lépett, ragaszkodássá fokozni nem tudta, a kit ő önzőnek, közönségesnek ismert ki, az élet vígasztalannak tetszett neki. Egy-egy pillanatban, midőn a férje iránt érzett megvetés elkeseredéssé

fokozódott lelkében, vagy midőn fiatal vére erősebben verte hullámait s kiéheztetésre ítélt fantáziája fékeveszetten indult meg vele, már-már azon volt, hogy keresi az élet örömeit ott, a hol éppen megtalálja. Lelkének veleszületett undorodása a bűntől, s talán még inkább szerelmének lassu, öntudatlan fejlődése tartotta vissza csak. Mintha már ekkor élt volna benne a sejtelem, hogy szeplőtlenül kell magát megőriznie annak, a ki bizonyosan eljövend egykor számon kérni szívének első, igaz és egyetlen szerelmét.

Nem is csalódott e szerelemben. A mily tisztán adta át magát neki, épp oly csodás világot nyitott az meg számára. A férfi lenyűgöző ereje s az imádó odaadó gyöngédsége nem olvadt össze tán senkiben annyira, mint Szóráthban. Szeretője volt már neki, s ha felszólalt lelkiismerete, nem keresett más mentséget, mint hogy neki joga volt e szerelemhez, s nem volt szabad meghalnia, míg misztériumát meg nem ismerte. Áldotta magát, s áldotta sorsát, a mely elvezette hozzá. Büszke volt hódítására, s kicsibe vett férjével szemben szinte túlbecsülte a férfias erőt, a mely kedveséből kisugárzott.

A rajongás szemüvegén keresztül nézte, a mely megnagyította előtte jeles tulajdonságait s elfödte előle gyengéit, s ez elfeledtette vele az áldozatot, a melyet nőiessége oltárán hozott s alázatossá tette előtte. A mily fenhéjázó, makacs és büszke volt férjével szemben, épp oly gyöngéd, szerény és odaadó volt kedvese iránt. Azt a kérlelhetetlen bíráló szigorával gáncsolta minden tettében, emezt csak a szívével ítélte meg, ezzel a meghódolt, alázatos és hűséges szívvel, a mely csak szeretni és csodálni tudott. Méltónak akarta magát mutatni a nagy lélekre, a milyent Szóráthban látott, s míg

eddig beérte, hogy szép asszonynak tartsák, most kiváló asszony akart lenni.

Első sorban Szóráth szemében; érezte, hogy a férfi szemében, a kinek föláldozta magát, neki is nagynak kell lenni, nehogy egykor éppen az ítélje meg legjobban bukásáért; s könnyen el fogja viselni az egész világ ítéletét, ha ez egy férfi előtt igazolva lesz. S tisztában volt vele, hogy a vétkesség mértéke sem egyenlően bíráltatik el: megbocsátják, vagy legalább elnézik a kiválónak azt, a mit a közönségesnek halálos vétekül rónak fel. Még fokozottabb mértékben kereste a társaság elismerését, és — milyen gúnyja a sorsnak! — a befolyásos pozició, melyet férje elfoglalt, csak megkönnyítette ezt neki. Ízlése, a mely azelőtt szélsőségekre hajolt, diszkrét és finom lett, tartózkodóbb és előkelőbb; a ridegség, mely házi boldogsága hiányos volta miatt akaratlanul is kihatott külső életére, fölengedett benne, s lágyabbá tette karakterét. Szellemes asszonynak ismerték azelőtt, kinek ötletei s megjegyzései rendszerint szárnyra keltek a társaságban, leginkább élük miatt, a mi sohase hiányzott belőlük: most egész eszejárását átalakította a benső tudat, hogy ő az, a kinek a legnagyobb elnézésre van szüksége s a jóság, engedékenység lépett nála inkább előtérbe.

Magára Szórathra is jelentékenyen átalakító befolyással volt e viszony. Föl tudta mérni a hóditás jelentőségét, a mely annyira elütött minden eddigi kalandjától. Kivette ezekből részét s a jeles gavallér, a kinek rendelkezésére állott a születés, vagyon, szellemi és fizikai erő kiválósága, szóval minden, a mi könnyen élő nőkre gyorsan hat, sohasem volt szűkében a kisebb-nagyobb viszonyoknak, a melyek legényéletét kellemessé tették. Mégis, ezek egyike sem volt távolról sem hason-

latos ahhoz a nagy szerelemhez, mely őt ehhez az asszonyhoz kötötte. A mint hogy nem is volt még egy asszony sem hasonlatos ehhez a mitikus világból elékelt, bűvös bájjal teljes, csodaédes aszszonyhoz, a kihez foghatót az ő karjai még sohasem öleltek. Két évi kitartó és következetes ostrom vezette karjaiba s az erős küzdelem, a melyet érte vívnia kellett, becsessé tette neki a bért, a mely osztályául jutott. S még sokkal becsesebbé vált előtte, midőn igazi értékét fölismerte. Vágya nem tölt be véle, miután már birtokában is volt szerelmének, sőt új gerjedelemre indította akkor, a mikor lobbanékony és csapongó indulatai azelőtt már rég más útakra térítették volna. Csodálatosan értett hozzá az asszony, szenvedélyét nem fölebb és fölebb csigázni, a minek bizonyosan visszahatás lett volna az eredménye,— hanem valósággal konzerválni. Kedvesének nem pusztán érzékiségére támaszkodott; érezte, hogy ez lesz legelébb kielégítve; de azt kívánta, hogy ismerje fel benne női becsét is, elvontan testi bájaitól, s ez sikerült is neki. Legédesebb és legáradozóbb szerelmi ömlengéseikbe is belevegyült a melancholia egy árnyéka az asszony részéről, a kinek szemeiből nem csupa hév és láng csapott ki; valami epekedő bánat, titkolt szenvedés borított tiszta ragyogásukra fátyolt. Első pillanattól fogva komolyabb alapot adott ez szerelmüknek s ezt csak növelte az a fensőbbségi befolyás, melyet Szóráth Milla részéről magán gyakorolni engedett. Tiszteletét akarta ezáltal kifejezni iránta s kimutatni, hogy egy pillanatig sem feledkezik meg róla, mily kiváló becsüléssel veszi körül személyét.

Az idők folyamán Milla teljesen elidegenedett férjétől. A nélkül, hogy nagyobb dolgok estek volna köztük, valóságos gyűlölködés fészkelte magát közéjük. Úgy éltek egymás mellett, mint két idegen,

a kiknek az útja párhuzamosan halad, egymást azonban sohase keresztezheti. Hol egyik jár elébb, hol a másik, s ha éppen utólérik egymást, udvariasan köszönnek is egymásnak.

Ha már előbb meg nem történik, csupán ez a magányos élet is a tévedések útjára vezette volna a magára maradt asszonyt. Midőn az egyedülvalóság kijózanitó perceiben magával és sorsával foglalkozott, szinte szerencsésnek tartotta magára, hogy így és nem másképp esett, hogy ily nagy és állhatatos szerelem tartja lekötve fantáziáját és szeplőtlenül becsületes nőnek tartotta magát azzal a léha, becstelen asszonynyal szemben, a kivé válhatott volna más körülmények között.

Oly függetlennek tudta magát férjétől, olyan elsőnek és egyetlennek érezte szerelmét, keletkezése kétségeivel, fejlődése kínszenvedéseivel s átengedése gyönyöreivel, hogy szinte maga is kétségeskedett, hogy nem a leányszobából lépett-e kedvese karjai közé, s nem kedvese-e az első és egyetlen férfi, kinek hozzá valaha joga volt. Kedvesét férjének tekintette, s kegyes zsarnoka s megalázkodó szolgálója volt egyszerre. Maga Szóráth is csodálatosan jól érezte magát e viszony közepette, mely neki ennyi kellemességgel szolgált, csaknem minden unalom és boszúság nélkül. A családélet álságába ringatta el, mely utóvégre a legridegebb lelkü agglegény szívében is benne rejtőzik, s a mellett mégis függetlennek és szabadnak tudta magát, a kit nem kötnek meg a házasélet korlátai.

Szabadon élhetett klubjának és lovainak, aprócseprő úri kedvteléseinek s ha a tűzhely melegét megkívánta, tudta, hogy Milla mellett, a mikor keresi, föltalálja.

Férfias kedvtöltései közben sohase jutott eszébe, vajjon barátnője nem vágyakozik-e elhagyottságban

utána, viszont azonban egész a betegségig ingerelte, ha egyszer-egyszer megtörtént, hogy Millát társadalmi összeköttetései elvonták tőle. Ilyenkor durcás és szeszélyes volt, mint egy makrancos gyerek, s gyakran napokig nem tudott rendes, nyugodt, lelkiállapotába visszatérni. Milla mindig megbocsátotta neki e szeszélyes óráit, az idegességét, a melylyel ilyenkor elkínozta, mert változatlan szerelme jelének vette, a szüntelen vágyódás meg nem lazult kapcsának, a mely hozzája fűzi. Tudta, hogy az ilyen durcás napoknak több-kevesb csitítgatás, cirógatás után édes kibékülés volt a befejezése.

Ismerte már e föl-fölkerülő jelenségek szimptomáit, s midőn a szobaleány jelentette neki, hogy Szóráth nála járt és sem utóbb nem tért vissza, sem a színházban nem mutatkozott, tudta előre, hogy durcáskodó barátját kell majd ismét békítenie. Ismerte már ilyenkori szokásait s elgondolta, hogy járhatott türelmetlenül egyik helyről a másikra, a nélkül, hogy valahol helyét lelte volna; idegesen keresve egy szórakozást a másik után, a nélkül, hogy valamelyik is kielégítette volna. Talán fentöltötte az egész éjszakát valahol, bizonyosan kártya mellett s akkor még idegesebb lesz a szokottnál is. Várta, hogy jöjjön, mint ilyenkor szokta, korábban a rendesnél is s várta, hogy rossz kedvének első árja elzúgjon fölötte.

Szóráth nem jött.

Azzal az elhatározással ébredt föl, hogy mai szokott vizitjét nem fogja Millánál megtenni. Tudta pedig, hogy várja, de édes elégtételül szolgált neki az érzés, hogy most az fog hiába várni. Másszor így éjszakán át ki szokta aludni annyira boszúságát, hogy szemrehányásokra kedve legyen, vagy legalább rossz kedvét éreztesse; ma azonban való-

ságos örömet, rosszindulatu örömet szerzett neki, hogy barátnőjének szomorúságot okozhat.

Ahhoz képest osztotta be napirendjét is. Máskor első dolga volt, a mint fölébredt, inasát becsöngetni. Most olyan jól esett neki tétlenül, gondolat nélkül elheverni. A becsukott ablaktáblák egyik fél szárnya nyitva maradt s azon, a lebocsátott fehér satin napellenzőn keresztül tompított meleg fény olvadt be a hálószoba árnyékos levegőjébe. A meglehetősen rideg, legényesen berendezett hálószoba butordarabjai nagy körvonalakban kiemelkedtek a homályos háttérből, de arányaik, szinezésük beleolvadt a bizonytalan légkörbe, mely őket megvilágosította. Idomuk szétfoszlott, határvonalzatuk bizonytalanná vált s fantasztikus alakulásokat öltött Szóráth álomtól tátyolozott szemeiben. A jegesmedve kifeszített bundája, mely ágya előtt állott, reá meresztette zöldes-sárga szemeit, s marcona szürke feje szinte kedélyesen látszott feléje inteni. A faragott nagy diófaszekrények barokékitménye közül groteszk alakok keltek elé s röpködtek szerteszéjjel a levegőben. Egy vörösréz hamutartó vagy szivargyujtó színes éle, a mint ráhullott egy odatévedt fénysugár, sötét tűzzel villant meg az árnyékok között s kisérteties világot terjesztett maga körül. A kandalló márványlapján egy üvegburával takart renaissance-óra pettyegtette gyorsan járó ingáját: az aranyozott bronz-tartó mint valami őskori oltári szentség sugárzott alá szertefoszló aureolával. A beömlő fénysugár egy Claude Lorrain másolatát világította meg éppen, a *Fürdőző nimfákat*, a kik a Pieridák szent berkében űzték ártatlan játékaikat. Egyik rőtarany haju nemtő, a mint egy pillangó után eredt, szinte kikelt a vászonból, s egyenesen Szórátnak tartott, a ki hanyattfekve, félig nyitott szemekkel szőtte kalandos álmait.

A nélkül hogy rágondolt volna, a ködös, árnyékos levegőből hirtelen eléje ragyogott a finom, gyöngéd leányarc, hullámos szőke hajával, élbe futó vékony kis arcával, az édes mosolylyal ajkán, szelíd kék szeme bűbájos tekintetével, a milyennek tegnap látta. Fehér ruhája volt, s a haja fodrot vetve hullott le aranyos fényben a nyakára. Olyan volt, mint egy gyöngéd színezetü, könnyü illatu, hervadékony kis virág, a melyet, a ki feléje jár, érinteni is alig mer. Milyen édes, édes alak! Csodálkozva belemerült a képzeletszülte finom alkotásba s lélekzetet alig mert venni, nehogy szertefujja. Szokatlan édes izgalom vett erőt rajta, elütő mindattól, a mit asszony-alak benne támasztani szokott. Vágy lepte meg, de nem az az erélyes, akarattal teljes, mely a birást kívánja; hanem valami sejtelmes, borongós hangulat inkább, mely szétfolyó körvonalakban epekedik ki nem alakult, inkább csak csírájukban élő sugallatok után.

Beléjük merült és elmélyedt bennük, felvetődő s alábukó új-új részleteivel aprólékosan elbabrálva, míg öntudatra ébredve, észrevette, hogy ábrándokba esett. Kinevette magát, s a nélkül hogy bevárta volna, míg a csengetésre inasa elékerül, hirtelen kipattant az ágyból.

Elkészíttette a hideg fürdőt, melylyel mindennapi életrendjét megkezdette. A verőfényes nap ellenére is az októberi nyirkos levegő megérzett már a szobák fűtetlen temperaturáján. Dideregve engedte át magát a legény dörzsölésének, mikor csaknem párolgó testtel a jéghideg vízből kilépett.

Lassan megreggelizett s egyébként is nyújtotta az időt, csakhogy teljék. Iróasztalához ült, melyen egész halomra tornyosodtak az átküldött képviselőházi nyomtatványok s egyéb aktacsomók. Ilyenkor el-el tudott egy-két órát foglalatoskodni

velük. Fel is bontotta egyikét-másikát, de szórakozottan tolta el ismét egymásután. Sajátszerü izgatottságot érzett magán, melynek alig tudta okát adni. Gondolatait nem tudta lekötni, mintha pillangó-szárnyat öltöttek volna, csapongva röpködtek ide-oda. Látta, hogy nem boldogul, tehát abbahagyta az egészet.

Öltözködéshez látott, talán még gondosabban s nagyobb figyelemmel, mint máskor.

Mikor egy félóra mulva puha, testhez simuló cheviot-redingotjában az utcára lépett, egyszerre megkapta az aszfalt levegője, az a zavaros, mégis egymásba olvadó harmóniaja az utcai zajnak, mely százféle hangból, százféle helyről indul meg egyszerre, tagolatlan, egymást keresztezi, külön-külön idegbántó, s mégis hiányos a megszokott fülnek, ha csak egy is elmarad belőle.

Verőfényes október eleji nap volt: inkább csillogó, mint melegítő. A körútak életben maradt, satnya faszegélyén már végigsuhant a lombhervasztó dér: félig élő, félig haló sárga-zöld levelek függtek a megtépett galyakon; egyik-másikon szinte látni lehetett, hogy kapkod, mint a fuldokló ember, levegő után, hogy kapaszkodnék görcsösen az élethez s mint kel sikertelen birokra a fojtogató s minden esetben diadalmaskodó betegséggel. Szóráth nem látta, rá festői hatással volt a tarka színek sokasága, melyben egy-egy fa lombja, egész színskálában ragyogott. Az elsápadó zöld fakóján kezdve a rozsdavörösbe és égőbarnába olvadó rikító sárga minden változata, apró, szemmel alig észrevehető árnyalata mind megakadt egy-egy koronán, egy-egy ritka levelü szilfa vagy hegybe csapó vadgesztenye lombozatán. A levegő elvesztette tömöttségét, s noha telítve volt a nagyváros szennyes porának atómjaival, átzúgott vihar üdeségéből érzett mégis

valami rajta. A rákosi vagy soroksári mezőkről becsapott egy-egy finom, hófehér szál a szűz Mária fátyolából, s a mint az arcán, ruháján megakadt, szinte falusi hangulatot, gyermekkori érzéseket ébresztett benne.

A mint elhaladt a virágos boltja előtt, bement a mindennapos fehér szegfűjét megvásárolni: a kis szőke virágárús leánynak, mikor gomblyukába tűzte, meg is csípte az állát.

— Talán bizony valami szép asszonytól jön már, hogy olyan jó kedve van a képviselő úrnak?

— Nem biz én, inkább odakészülök.

— Akkor meg miért nem hagy másnak békét?

Megtűzte gombostűvel a virágot s tovább állott.

Szórátnak azonban eszébe juttatta, a mire most nem is gondolt, a rendes déli vizitjeit, a melyeket Millánál tett.

— Nem, nem megyek ma el, gondolta magában, a mikor az ajtón kilépett.

Kihúzta az óráját: délfelé mutatott. Igaz, hogy a makacskodásával nemcsak Millának szerez bánatot, hanem megismétli tegnapi unodalmát. — És hátha nem is szerez bánatot neki? mindegy, mégse megy el.

Tovább bandukolva, befordult a Váci-utcába: ott most már szezón van; esetleg ismerősökkel találkozik, azokkal eltrécselheti az időt. Csakhogy Millához ne kelljen mennie. Vidéki embereknek úgyis kedves helye a Váci utca. Oda mindenki elvetődik ilyenkor s lehetetlen, hogy ne találkozzék valakivel.

Az utcán meglehetős sűrűen is hullámzott a közönség. Itt-ott az uj őszi divat mintadarabját lehetett látni: hamvas, eperszínbe hajló, omlós baige-kelmék, széles harang-ujjakkal, elütve a még tavalyi puffos vállaktól, s közérdeket ébresztve

mindenfelé. A tubarózsa volt a kedves virág, s átható édes illata elvegyült a levegőben s legyűrte az erős, angol parfümöket, a melyeket a huszártisztek aranyzsinóros mentéi árasztottak. A napos, verőfényes időre mindenki fölélénkült, s mintha új tavasznak nézne elébe, víg csacsogással járt-kelt mindenki.

Szóráth élénk figyelemmel jártatta szemeit, nagyokat köszönve, ha ismerősökre talált. Pedig talált eleget, de úgy látszik, nem egészen mindegy volt neki, kihez csatlakozzék. Mintha keresne valakit, rótta fel s alá az utcát; betekintett a Deák-utcába, fölment a Gizella-téren, s megnézte a Dorottya-utca járókelőit. Visszafelé végigment az átjáró bazáron, s végigvigyázta a Kossuth Lajos-utca közönségét is. A hiábavaló alá- s felkódorgás kifárasztotta s idegessé tette. Elkedvetlenedett, hogy nem úgy ment minden, a hogy magának elgondolta, s bántotta már az is, hogy kénytelen volt magának bevallani, hogy tulajdonképpen Hartyániékkal szeretett volna találkozni s egyenesen azokat kereste.

Tulajdonképp hol is lehetnek ilyenkor? A publikum — már észrevehetően — fogyni kezdett, s az utcán már könnyebb volt áttekinteni.

Ugyan hol lehetnek? No, csak nem Baróthyéknál? Az a tegnapi éppen nem úgy nézett ki, mint valami illendőségi látogatás. S este is együtt voltak a színházban! Bizonyosan ott lesznek megint... Ej, mindegy, még se megy Millához. Nem, nem megy el.

Ámbár igazában nem is tudja mért e nagy boszúság Milla ellen! Utóvégre mit vétett ellene? Hogy ki nem dobta Hartyániékat tegnap? Épp oly kevéssé dobhatta ki, mint a hogy ma sem teheti. Pedig ott vannak. S Milla izgatott és ideges, és félve és remélve is néz az ajtóra, ha vajjon nem

lép-e be? Mert bizonyosan várja; tegnap egész nap nem találkoztak; pedig Palkovicscsal izent is neki. Szegény Milla! Utóvégre mégis sokszor igazságtalan vele szemben. Mégis csak helyesebb és bölcsebb elmenni.

Egy pillanatig tétovázva állott az utcasarkon, s gyors tekintetét végigröpítette az alig lézengő kis közönségen. Azután intett a téren álló kocsisok egyikének s Baróthynéhoz hajtatott.

Míg a kocsiban ült, bizonyítgatta magának, hogy milyen okosan cselekszik most. A mint azonban a palota elé ért, kidugta fejét, hogy vajjon nem talál-e ott ismét fogatot, s szinte kellemetlen volt neki látni, hogy az utca üres volt. De hisz a kocsit el is küldhették, gondolta magában, s a mint fölhaladt a lépcsőn, szinte furcsán esett neki érezni, s összeráncolt homlokkal csodálkozni rajta: mintha vére izgatottabban lüktetne a szokottnál.

A mint benyitott az előszobába, végigmérte pillantásával: üres volt. Tisztán konstatálhatta magában a hirtelen fölmerült érzést: ha most eltűnhetne innen, hogy észre nem vennék, szívesen visszafordulna. Azt azonban nem tehette.

Az inas ajtót nyitott neki, s a mint a küszöbre lépett, eléje villant Baróthyné fehér pongyolája. Mintha még mindig valami bujósdi meglepetésben bízott volna, Szóráth akaratlanul is széttekintett a szobában, a hol Milla egyedül ülve fogadta.

Soha életében ilyen elborult lélekkel nem nézett még Milla szemébe, mint ezúttal. Maga sem tudott volna számot adni arról, hogy micsoda szürke, színtelen benyomások szabadultak föl benne egyszerre. Émelygős, kifáradt érzés verődött a lelkére s belefészkelte magát, a nélkül hogy csak küzdeni is próbált volna ellene. Mintha éppen kapóra jött volna neki a boszús unalom, még

csak rejteni sem kívánta az udvarias mosoly mása alá; fölmentve érezte magát alóla az asszonynyal szemben, a ki gyöngeségeit már annyira ismerte, mintha a felesége lett volna. Nem gondolt arra, hogy még ha csakugyan az lenne is, a felesége, még akkor sem mutatná ki ily mértékben szeszélyes kedvét, a minthogy eddig vele szemben sem tette.

Az asszony láthatólag várt reá; az arca földerült, mikor belépni látta s fölkelt, hogy elébe lépjen. Mikor kezet nyújtott neki, talán akaratlanul, talán megszokásból, homloka előrehajolt; bizonyosan, hogy a férfi megcsókolja. Szóráth nem vette észre, a haját surolta ajka, midőn az asszony, szinte meglepődve, fejét fölemelte. Megérezte különben barátjának még a szokottnál is durcásabb hangulatát. Visszaült a helyére, az ablak melletti nagy tömött karosszékbe s eltökélte, hogy lehetőleg minél előbb túlesik a zsémbelésen, melyet barátjától várt, meghallgatja szemrehányásait, s eloszlatja vele rossz kedvét. Neki magának is nyomott hangulata volt, a nélkül, hogy tudta volna miért, szinte sejtelemszerűen. Mint a hogy az erdő vadja megérez valami ismeretlen veszedelmet, csakhogy nem tudja, honnan jön s hogyan védekezzék ellene.

Mihelyt Szóráth helyet foglalt mellette, megkérdezte.

— Rosszkedvü, Szóráth? mi lelte?

Feléje fordította arcát, úgy hogy a férfi tekintete teliben érte. Csodálatosan szép arc volt, egészen elütő a mi barna-piros szépségeinktől. A mi klasszikusan szabályos arcvonalain felül először szembe tünt, az nehéz, fekete, olajfényü haja volt, mely vastag fonatban koritette most még fésületlen fejét. Szinte érezni lehetett ennek a fényesen csillámló, sötét hajkoronának terhét, mely oly éles kontrasztot képezett arcának különös színezetével.

Sötéten barna, szinte zománcos fényü volt az arca s e zománc alól — mintha csak ó-arany patina lett volna — csaknem betegesen fehér alap csillogott elé, melynek halványsága csillogó ezüst fényt sugárzott ki. Valami sajátszerűen meleg hangulat áradt ki az egymásba olvadt színekből, idegenszerü, élénk szenzációt keltve a néző szemében. Az erős, hatalmasan kifejlett asszony, talán még leánykorában, vértelenségben szenvedett s a festéktelen sejtek megtartották azóta színvesztett árnyalatukat. Világos, áttört szövetü pongyola volt rajta, s a fénytelen kelme hidegsége még jobban kiemelte arcának szinte nem természetes kénvirágos fehérjét.

Erősebbnek is tüntette föl különben is erősen fejlett vállait, teli derekát, de leomló redői, hosszú uszálya még magasabbnak és ritmikusabbnak karcsu termetét. Harmonikus báj volt minden mozdulatában, a nyugalom, fensőbbség természetes bája, tökéletes és egyenletes, mely még a ránevelt asszonyokban is kivételszerü.

— Mondja, miért nem volt tegnap színházban? . . . Nem találkozott Palkovicscsal?

— De, igen.

— Hol töltötte az estét? A kaszinóban?

— Nem.

— Akkor bizonyosan még rosszabb helyen. Meg se meri mondani, ugy-e?

— Otthon voltam.

— Az még nem a legrosszabb. Hallom, itt is járt délelőtt; mért nem jött be? Kedves ismerőseim voltak nálam, a kikkel szerettem volna, ha találkozik. A télre itt maradnak, azt hiszem, gyakori vendégeim lesznek.

A kesernyés érzés, mely beléptekor elfogta, most még fokozattosabb mértékben jelentkezett Szóráthon. Nem is kesernyésség volt tulajdonképp;

maga se tudta volna néven nevezni: vegyüléke a dühnek, gyűlölködésnek és elkeseredettségnek — ki ellen? maga ellen? Hartyániák ellen, a kik éppen szóba kerültek? Milla ellen, a ki szóba hozta őket? Talán ez volt még leginkább az igazi s úgy tetszett neki, hogy Millának legalább is ildomtalanság volt róluk beszélni. De miért? . . . És pedig mégis jól esett neki, hogy hallhatott róluk s szinte üzte valami, hogy a fölvetett témához ragaszkodjék.

— Hartyániék? kérdezte.

— Igen; ismeri őket?

— Az este fenjártam az Angol királynőnél s ott találkoztam velük; az öregeket már régebbről ismertem.

— Akkor bizonyosan ugyanaz a véleménye van róluk, mint nekem is; rendkívül disztingvált fínom család. Csodálatos két öreg ember: egészséges, józan, mint valami patriarkapár s a leány bájos, poétikus, elragadó jelenség, a minőt ma látni is alig lehet. Nem úgy gondolja szintén?

— De körülbelül. Rokonai talán? kérdezte, Szóráth s az elfogultság, a melylyel kérdezte, csaknem kiérzett a hangján.

— Nem éppen, de nagyon régi ismerősök. Mint tizenkét éves leány én tartottam Annát — nem tudom miféle rokona helyett — keresztvízre. A grófné a szlavóniai nagy birtokán betegedett le s tán hónapokig feküdt utána. Férje persze nem mozdult mellőle s apám — a kinek akkoriban valami nagy erdősége volt ott — szívesen látta vadásztársának. Mi is ott nyaraltunk s ilyeténképpen jutottam hozzá. Ritkán érintkeztünk azóta, különösen, hogy szegény anyám elhalt, de a viszony ezért nem szakadt meg. Most is, hogy feljöttek, egyenesen engem kerestek föl. Ha testvére volnék, Anna nem ragaszkodhatnék jobban hozzám.

Félkezét Szóráth karjára tette, mintha mondta volna: — Látod, ilyen embereket csak nem dobhattam ki magamtól! s nem vette észre, hogy ez a kar mint rándult meg idegesen érintése alatt. Szóráth maga sem tehetett róla, a mint beszélt az asszony, utolsó szavaira pillanatnyi szédülés fogta el s elhomályosodni érezte tekintetét.

Milla csak rosszkedvének kinyomatát olvasta le az arcáról s fölállott, félkarját hátulról bizalmasan vállára tette, s úgy fordult kedveskedő nyájas szókkal hozzá:

— No lássa, hát ne legyen rossz, ne haragudjék szegény barátnéjára.

Szóráth, mikor maga fölé hajolni látta, aggódó, félénk szemekkel a szépséges arcot, a melynek édes vonalai oly mélyen voltak a szívébe vésve, a melynek nem volt egy szeplőnyi helye, melyet szenvedélyes, önfeledt csókokkal tele nem hintett volna már, olvasztó meleggel érezte szívét megkörnyékeztetni. Mosolyogni próbált s nem tehetett róla, hogy mosolya mégis kényszeredett, hangja érdes volt, a mikor felelt.

— Nem, nem, hiszen én nem is haragszom, Milla.

Milla még közelebb hajolt hozzá, arca az arcát érintette s lehellete, édes, illatos lehellete, ha szólt, egybeolvadt az övével.

— No hát ne is; csak rosszkedvü, ugye? a barátnéjára? De hát mit tehetek róla? hisz mindezeken már rég túl vagyunk. Hát rosszkedvü se legyen! N'en parlons plus! Megy a versenyre délután?

— Megyek, igen.

— Érdekelve van talán?

— Zénót futtatom.

— Igazán? a szép, okos Zénó! Bízik hozzá?

— Nagyon; biztosra veszem.

— Bizonyosan elsőnek érkezik. Megtegyem én is? mit tegyek rá? magamat, hátha elveszítene!

— Akkor inkább lemondatnám.

Köteles, hideg bók volt, szinte erőszakolt, melyet elkerülni sem lehetett; az asszonynak mégis láthatólag jól esett.

— Lássa, ez szépen volt mondva, s keskeny fehér ujjait kedveskedve mélyesztette Szóráth hajába.

Ez fölállott s indulni készült.

— Már megyek is, még feléje se voltam ma az istállónak.

— Tehát künn találkozunk. Ott lesznek Hartyániék is. El ne kerüljön!

— Magával lesznek?

— Természetes!

Előbbi kongesztióját mintha ismétlődni érezte volna Szóráth: szíve elszorult s dobogása egy pillanatra mintha megakadt volna. Szórakozottan nyujtott kezet, s távozni készült.

— Hát így megy el? kérdezte panaszos hangon az asszony, hát mégis csak neheztel?

Hangja félénkké, szinte szemérmetessé lett; tompává ez a mélyen csengő, színnel teli hang, melynek csodálatos timbre-je végigrezgett a hallgató szivében: — A nélkül, hogy megcsókolt volna!

Annyi panasz és lemondás, fájdalom és önmegtagadás volt a hangban, hogy a büszke, előkelő, csodaszép asszony szinte szánalmasnak tetszett. A fény és gazdagság mellett is, mely körülvette, koldusnak látszott e pillanatban, a ki a szerelem alamizsnáját kéregeti. Se főúri hölgy, se bűnös asszony, se büszke szépség nem volt mostan: szerető nő volt csupán, a ki egy bőségben elpazarolt nagy szenvedély hulladékai után kapkod.

Maga Szóráth is mintha érezte volna e be-

nyomást, szinte elröstelkedve kapkodott valami mentegetőző szó után.

— Magam sem tudom, mivel van teli a fejem. mondta, talán Zénó miatt. Ilyen napokon, tudod, mindig ideges vagyok.

Száraz, hideg ajkaival megérintette a homlokát, futó, alig érezhető csókot lehelve reá.

— No, csak ne vedd zokon, látod, nem is tudom, mit csinálok.

Maga is kevesellette e konvencionális jóvátételt, s a nyakára tette kezét, melynek bársonyos hajlását a gallértalan derék egész kerekségében szabadon hagyta. Kedves mozdulata volt végigsimogatni ezt a hosszu, fehérben áttetsző, barna zománcos nyakat, melynek rugalmas, lágy izomrostjai közül kiérzett az életerő lüktetése. Acélos ujjai, a fölgerjedt szenvedély egetvívó extázisában, hányszor mélyedtek kemény s mégis vigyázó szorítással reá: — Megfojtsalak-é?

A saját maga suggesztiója folytán édes emlékek támadtak lelkében; mintha újra átélte volna a túláradó, szenvedélyes, feledni lehetetlen pillanatok egyikét. Önkénytelen mozdulattal magához vonta az asszonyt és lecsókolta a szemét, előbb az egyiket, azután a másikat, aztán a homlok tövének völgyét a szemboltok összehajlása között, aztán a leszorított, néma, vonagló, így még százszor édesebb ajkakat.

S mikor már el is ment, az asszony szeme még mindig lehúnyva, ajka még mindig vonaglott. Az ajtó mellett egy szék állott, abba dűlt, s mintha önmaga előtt restelte volna a fölszivárgó cseppet, mely pillái között megakadt, meghajtotta fejét s fogaival alsóajkát leszorítva űlt magába elmerülve.

A könycsepp legördült arcán s a mint összefont két karját vállaira szorítva, arcát elrejteni

iparkodott, gyűlölet, megaláztatás, elkeseredés, mind fölvillant egy pillantásában és sok esztendő édes, zavartalan szerelme után talán ma érezte először a szenvedélyével egybenőtt bűn tudatát, a bűnéhez hozzátapadó szenny foltját.

Megtörtnek és nyomorultnak érezte magát, s érezte azt is, hogy a multnak minden édes emlékéről: szenvedélyről és felmagasztosulásról, szerelemről és boldogságról le tudna mondani és meg tudná tagadni e pillanat megaláztatása árában.

És érezte azt is, hogy joga sincs hozzá; és várnia kell, míg szeretője szívében a most jóllakott szenvedély új éhségre kelt; és eltökélte, hogy teljes megaláztatással fogja női önérzetének boszúját megállani.

V.

Mindebből azonban semmi sem látszott rajta, midőn átöltözve, alig pár óra mulva teljes díszben robogott pompás viktoriáján a versenytérre. Mintha társadalmi állásának és fényűzésének egész pompájával akarta volna fedezni a lelkén esett homályt, mint egy középkori várúrné vonult ki egész csatlós-kisérettel.

Míg kocsija végiggörgött a gyalog járóktól feketéllő Andrássy-úton, a verőfényes őszi nap mosolygó derűje belelopta magát az ő szívébe is, s szinte mosolygott a kisérteteken, a melyeket barátja látogatása után fölidézett. Az élet és nyüzsgés zajában, az esélyeken vitatkozó tömeg lázas gesztusai között, a plein-air mozgalmas fényében egész más színben tűnt fel neki a dolog, mint szobája kihalt négy fala között. Csakugyan nem nézte szeszélynél, idegességnél egyébnek, a melyet méltó megbocsátani a férfinak, a kinek feje a délutáni verseny izgalmával van tele.

Az utca mindkét oldala teli volt nyüzsgő-mozgó néptömeggel, a mely a közlekedést csaknem megakasztva, bámulta a fényes kivonulást. Csodálatosan enyhe, ragyogó nap kedvezett a versenynek, s a ki csak tehette, — s még a ki nem is igen tehette — ott akart sütkérezni a divat és előkelőség pompájában. A felállított lovasrendőrök egyik szemüket behúnyva nézték el, mint erőlteti a sarki bérkocsis is robogó futásra kehes táltosait, a benne ülő talmi-sportsmanek nagyobb gyönyörűségére, s feszesen szalutálva kisérték tekintetükkel valamelyik ismertebb gavallér elröpülő törékeny tilburyját vagy könnyed phaetonját. A főváros egész előkelősége hazakerült a versenyekre s a gyakori számozatlan bérkocsi között nem ritka volt a fényes magánfogat se: a hivalkodó bankárcsalád kényelmes landauerje lenyűtt paripáival, az ó-konzervativ caléche, almáspej alföldi csikókkal, közben fekete orosz ménekkel befogott break, itt egy diszkrét, lefüggönyözött berliner, vagy egy víg társaság feltünésre számitó char-á-bancs-ja.

A tribünök is mind tele voltak, a mázsáló körül az igazi és imitált szakértők foglalatoskodtak s vetettek még egy utolsó vizsga tekintetet a kanterező lovakra; a nagy tribünön apró társaságokba verődött az egymáshoz tartozó közönség; a másik kettőn pedig egyik a másikot kapacitálva, magas színvonalu szakelőadásokat tartva, tüntetően jegyezgetve és kalkulálva zúgott, nyüzsgött a tömeg; markában az előkészített bankjegyekkel, alig várva hogy ticketjéhez hozzájusson. Valóságos láz ült ki rajtuk, s mint valami szerencsekerékbe, viszi a biztos nagy nyereség tudatában megtakarított filléreit a közhivatalnok, havi fizetését s talán még többet a boltoslegény, összegyűjtött borravaló krajcárjait a pincérfiu. Mind szakférfiu s mind biztos nyereségre számít.

Milla már ott találta Hartyániékat, mert Anna már egy órával előbb csupa izgatottság volt, nehogy egy percet elmulaszszon. A két nő kifeszített napernyővel ült a csillogó napfényben a kerti székeken, a melyeket a fiatal Palkovics kerített nekik bámulatos ügyességgel. Az ifju úr, félszemén monoklival, a válláról lelógó tekintélyes bőrtokkal, ott legyeskedett Anna körül s tartott neki szörnyen szakszerü magyarázatokat a verseny esélyeiéől, melyeket Anna meglehetős komolyan és szórakozottan figyelt meg. A kisasszony egészen olyasformán nézett ki, mint a ki indulás előtt négyszemközti leckét vett a mamától a jól nevelt leány társaságban való mikénti viselkedéséről.

A komolyság egyébként csak addig tartott, míg Millának fejjel nagyobb alakját a tömegben megpillantotta. Akkor felugrott s daliás szeladonját egyszerűen faképnél hagyva, barátnéjához sietett.

— Csak hogy itt vagy, édes, azt hittem, el se jösz már.

Bársonyos tekintetével végigcirógatta nagy kedveskedve a szép asszony arcát s karját a karjába öltve, hízelkedve símult hozzá:

— Milyen szép vagy, milyen édes!

Milla magához szorította a fiatal leány karját.

— Kis cica! Tulajdonképp pedig azért beszélsz, ugy-e, hogy magadról elhárítsd a figyelmet? Hogy meg ne lássam, milyen gálában vagy, ugy-e? Hű, de kiöltöztél, kis lány, kit akarsz meghódítani?

Anna csakugyan elragadó volt könnyü, kissé nagyon is nyárias batiszt ruhájában. Széles, lapos karimáju florentin kalapja volt, az álla alatt rózsaszín szalaggal csokorra kötve. Nyakán egy gyöngyökkel átfont filigrán-láncról a bérma-keresztje függött. Hosszúnyelü napernyőjével, gyöngéd színü

ruhájában, a friss virággal övében olyan volt, mintha most lépett volna le egy Watteau-vászonról.

Milla tréfásan odavetett szavaira azonban elpirult a haja tövéig s ugy felelt:

— Nem, nem akarok én senkit se meghóditani.

— De legalább nagyon tetszeni valakinek, nem? tréfálkozott Milla, észrevéve pirulását.

A kis leány meghajtotta fejét a faggatózásra, mintha titkos gondolatát olvasták volna le.

— Nézd, ott a mama, gyerünk.

Palkovics magára maradva, az öreg Hartyáninak kezdte sportismereteit feltárni, szakavatott megjegyzéseket téve a lovakra, melyek az első futamhoz éppen startra indultak. Az öreg gróf maga is nagy lótenyésztő volt a birtokain s mosolyogva hallgatta az ifju levente naiv magyarázatait. Nem sokra becsülte az egész mulatságot, s inkább kockáztató nyerészkedésnek nézte, mint a minek egykor indult, nemzetgazdasági rúgónak.

Nemsokára Szóráth is hozzájuk került. A lovainál járt, melyeknek egész nap nem nézett utána. Az egész tribün mentén végig járt, mig rájuk akadt. Hartyániékat üdvözölte előbb, csak azután Millát. Palkovicsot, a ki szorosan Anna felé húzódott, alig vette észre. Milla azonnal lelátta róla, hogy még mindig a régi hangulatban van: kevésbeszédü, ideges.

— Azt hittem, én leszek a közbenjárójuk az ismerkedésnél, szólt Milla, de úgy látom, már elkéstem.

— Oh, urambátyámmal már mi régi ismerősök vagyunk, felelt Szóráth s a grófnét is régebben van szerencsém tisztelni, sőt az este már Anna kisasszonynyal is összebarátkoztunk, ugy-e?

A leányon hagyta egy pillanatig a tekintetét,

azokat az értelmes, kifejező szemeket, melyekről azt tartották, hogy sok veszedelmet okoztak a társaság asszonyainak. A meleg, bizodalmas tekintet alatt Anna arcát el is öntötte a rózsás vér megint.

— Ha oly könnyen osztogatja a barátságát, az csak nekem jó, felelte.

— Miért, hát magánál olyan nehezen menne?

— Az én barátságomnak nincs is meg az az értéke, hogy valaki érdeklődnék iránta.

— Lássa, nem fogadta meg a tanácsomat: most már maga becsüli magát kevésre.

— Nem, csak nem akarnék túlbecsültetni.

— Azt hiszi, hogy olyan könnyen lehetne?

— Kérdezze csak a mamát; s aztán nincs rosszabb a kiábrándulásnál.

A mama nem szólt közbe az aposztrofálásra, s a beszélgetés mindjobban kettejükre szorult. Palkovics, a ki harmadiknak állott mellettük, mindjobban érezte, hogy fölösleges és Milla oldalára került, a kihez Szóráthnak eddig még szava se volt.

Ha társaságban találkoztak, Szóráth éppen nem volt állandó lovagja Millának, hanem annyi figyelemmel mindig volt hozzá, a mennyivel tartozik egy nőtelen gavallér egy világszép asszonynak, a kinek mindennapos vendége. Millának akaratlanul is rajtuk járt a szeme, a kettőn, a kik észrevétlen kiestek a kis társaságból. Annyira közel állottak, hogy csaknem minden szavukat hallani lehetett egyenkint, a beszélgetésüket egészben megérteni mégis alig. Annának kipirultan égett az arca, de most nem a leányos szeméremtől, a mely oly gyakran elöntötte, hanem a belső hévtől, a melylyel a beszélgetést hallgatta; a szemei csillogtak, s szinte elmerültek Szóráth derült tekintetében. Mintha nem is az az ember lett volna ő se, a ki délelőtt rigolyáival kínozta el barátnéját. A dél-

előtti ideges fájdalomhoz hasonló érzés csavarta gúzsba Milla szívét; aranyzománcos fehér arcán biborvörös láng futott alá, s mint olthatatlan tűzvész égett az arcán komoran, félelmesen.

Ismerte már nagyon is jól Szóráth rendes társalgó módját: a fölületes, üres udvariaskodást, melylyel végigsiklott hamarjában egy egész nőtársaságon, a nélkül, hogy egynél is megállapodott volna. Mint valami kivénhedett családapának, terhére volt az asszonyok mulattatása, s csak annyit teljesített belőle, a mennyit összeköttetéseinél fogva el nem kerülhetett.

Azok most egymásba merültek, mintha rajtuk kívül kihalt volna a világ. Milla valóságos testi kínt érzett a szíve körül; mintha apró, hegyes gombostűkkel szurkálták volna át. Palkovics legszellemesebb ötletei kárba vesztek: a belső tűztől kiégett szemei a messzeségbe tévedeztek, mintha ott, a távoli látókör szélén kerekedő bárányfelhök között keresne valamit. Szeme a két fiatal feje fölött nézett el, a kik teli szeretettel szívükben iránta, róla most teljesen elfeledkeztek.

Már nem állotta tovább: föl kellett őket ébresztenie.

— Nem is láttam még jegyzéket ma; melyik futam az öné, Szóráth?

Palkovics két kézzel nyujtotta feléje a programot, de nevének említésére már Szóráth is felütötte a fejét.

— Zénót kérdezi a kegyelmes asszony? Az utolsóelőtti futam az övé, a hölgyek dija.

— Hölgyek is ítélik oda?

— Nem, akkor nem merném versenyre bocsátani.

— Miért? fél, hogy igazságtalanok lennének?

— Nem, csak nem merném magamat ítéletük alá ereszteni.

— Rossz öntudat!

A metaforás álarc alatt tán komolyabb fordulatot is vett volna a dolog, ha Anna — egész ártatlanul — közbe nem szól. Mindig Anna! Szóráth, magához térve, föleszmélt arra, hogy kissé tán kötelességmulasztó is volt s éppen át akart fordulni egy pár udvarias szóra Milla oldalára.

— Hogyan, ön is futtat, Szóráth? szólította meg éppen ekkor Anna. Nézze, Palkovics előbb egy fél óráig magyarázta nekem ezt a dolgot, de az én kis buta fejem egyebet se értett belőle, mint hogy a lovak futnak s a melyik jobblábu, gyorsabban célhoz ér. De éppenséggel nem értek semmit abból az izgalomból, melylyel az idegen nézők ezt bevárják.

— Nem a korlátoltságán mult, hogy nem értette meg, Anna kisasszony; no, de nem is a Palkovics magyarázatán. Hanem azért én mégis praktikusabb úton fogom megismertetni ezzel az izgalommal. Nézze csak, van pénze?

— Nincs!

— Kár! kérjen a papától egy forintot . . . no, majd addig hitelezek — s egy forintos ticketet vett ki a zsebéből — ezért a forintért tizet fog kapni, ha Zénó elsőnek érkezik.

— Még most sem értem.

Palkovics is közbe szólott.

— Csakhogy ne fogadja el a Zénó ticketjét, mert elveszti a pénzét; fogadjon az én jelöltemre, Aranyosra, arra ötvenet fog kapni a forintjáért.

— Most nem értem már igazán.

— Ni, hát neked külön jelölted van?

— Megmondtam, hogy nem bízom Zénóhoz, ma rossz napja van.

— Ugy? no lássa, Anna kisasszony, puszta bizalom dolga az egész.

A két fiatalember a leány előtt állt, nyujtva feléje kártyáikat.

— Most már hát csak válaszszon, melyikünkhez van nagyobb bizalma?

Anna megzavarodva kapta vissza félig már kinyujtott kezét.

— Hát honnan tudjam én azt? hisz akkor legalább is a lovaikat kéne ismernem.

— No lássa, kapta fel a szót Szóráth, milyen rohamosan fejlődik sportérzéke. Ha kedve volna, akkor körülvezetném s megismertetném a futtatás rejtelmeivel.

— Oh, istenem! Ha a mama . . .

Könyörögve nézett a mamára, egész lelke csupa vágyban ült ki a szemébe.

— A mama nem fogja eltiltani . . . felelek, grófné, hogy teljes épségben hozom a leányát vissza. Nagyobb elővigyázat kedveért még miss Katet is kölcsönkérjük a kegyelmes asszonytól — tette most már kiszámított furfanggal hozzá, hogy másnak a felajánlkozását megelőzze.

Anna még mindig nem fordította el a tekintetét az anyjáról.

— Igen, csak bolondítsa el uramöcsém még jobban ennek a szeles lánynak a fejét, szólott Hartyáni közbe, — majd lesz dolgunk aztán helyrehozni. Igy se birunk már vele.

Anna odafutott atyjához.

— Jól van, papa, csak zsörtölődjél.

Futtában megérintette édes anyja homlokát.

— Jöjjön, Szóráth, szabad.

Szóráth karjára öltötte a leány kezét, a ki fölehajtva, lángba borult arccal, egészen elkomolyodva haladt mellette. Föl nem merte volna emelni a te-

kintetét, mind azt hitte, hogy most az egész világ csak őt látja.

Maga Szóráth is elfogultan hallgatott egy percig.

— Ugy-e, én most kompromittálom önt? szólalt meg Anna.

— Kompromittál? engem? kérdezte Szóráth elbámulva.

— Ha ilyen apró-cseprő bakfissel a karján látják meg a komoly, előkelő államférfit?

Szóráth fölkacagott.

— Már mint engem? én vagyok az a komoly, előkelő államférfi? Ki hitette el ezt önnel?

— A papa beszélte tegnap.

— És elhitte neki?

— A papa mondta!

A meggyőződés hite, a kétséget kizáró bizonyosság olyan erővel jutott szavaiban kifejezésre, hogy maga Szóráth is elkomolyodott rá.

— Nos, legfölebb azt fogják gondolni, hogy a kis leányomat viszem.

— Nem, inkább a hugát.

— Ugyis jó! . . . Hát elfogadna engem bátyjának?

— Oh, büszke is tudnék lenni rá, szalasztotta ki — meggondolatlanul — a leány.

Egy tűzláng volt az arca, s szinte sírni szeretett volna, ha nem restelli, úgy megbánta elhamarkodott szavait.

— És én mindig ilyen bájos, gyöngéd, poétikus lelkü kis nőtestvérről ábrándoztam, mint ön, édes Anna kisasszony. A ki ilyen szőke, ilyen mosolygós és elragadó.

— Oh, be megcsalatkoznék!

— Talán sokkal kevésbbé, mint maga.

— Mikor nem is ösmer még!

— Oh, már nagyon; nem is kell jobban.

Éppen olyan, mint az én megálmodott kis hugom . . . Magának nincs bátyja?

— Nincs.

— Nekem sincs hugom.

Elhallgattak; éppen a mázsáló elé értek, ahol a versenyre kész jockeyket mérték. Már a Hölgyekdíja következett. Máskor Szóráthot sippal-dobbal se lehetett volna elcsalni a lovaitól. Most csak arra ügyelt, hogy valami kár ne essék a fiatal leányban, a kinek gondviselését magára vállalta.

Zénó lovasa éppen most lépett le a mázsáról. A kék-fehér dresszes jockey ott ficánkoltatta a nemes állatot gazdája előtt.

— Nézze, milyen pompás állat, ne féljen tőle; nézze milyen nyájasan tekint önre; talán tudja is, hogy éppen most barátkoztunk össze.

A lányka félénken húzódott vissza a tomboló méntől. Szóráth szabad félkezével lehúzta csillagos homlokára az üstököt.

— Nézze, símogassa meg egy kicsit, az bizonyosan szerencsét fog neki hozni.

A leányka nekibátorodott, s fehér kis kezét végighúzta egy kicsit a mén száraz, értelmes fején, s ijedten kapta vissza, mikor az hozzányalt.

— No, és most nézze meg Aranyost.

Erős, szénfekete, kissé nehézkes mén volt, vadul tombolva forgott körbe lovasával.

— Oh, hisz ez valóságos ördög!

— Nos, van-e most már bizalma egyikhez?

A leány ráemelte szelíd, édes tekintetét.

— Van!

Visszafordultak. Anna büszke, fölemelt fővel járt, teli tüdővel szítta magába az édes, verőfényes őszi napsugarat, kissé hátravetett fején tekintete az égen járt, honnan aranyos fényben áttetsző, ragyogó kékség tükröződött reá.

— Zénó! Zénó! kiáltotta már messziről, midőn a kis társasághoz közel ért. Zénó az én jelöltem, az fog beérni!

— Csak aztán meg ne csalatkozzék benne, mondta Palkovics savanyu képpel.

Anna arcáról úgy leragyogott az öröm és boldogság, hogy a Palkovics nem túlságosan éles szeme is kiolvashatta a szívéből, hogy itt a ló gazdáját illeti inkább a lelkesedés, mint magát a lovat.

— Nos, ajándékozza hát nekem megvetett ticketjét, Palkovics; én Aranyosra tartok, mondta Milla.

— Oh, kis keresztmama beh rosszul teszed; ha csak láttad volna Zénót! . . .

— Oh, láttam már, felelt Milla, kinek egyszerre valósággal rosszul esett Anna kedveskedése, láttam már, s jobban ismerem nálad; s tudom is, hogy megbízhatatlan. Ne bízzál vakon te se hozzá, csalódhatnál.

Olyan komoly arccal beszélt Milla, hogy szavainak súlya volt valósággal; s Annának — maga se tudta volna okát — valóságos vészjelzésként csöngött a fülébe.

— Nem, nem, mondta elborult lélekkel, — én bízom hozzá, s hiszek benne.

Tekintete Szóráthot érte, a ki mellette, vele szemben állott, s nyugodt, derült pillantásával szinte megerősíteni igyekezett hitében.

A lovak éppen próbafutamra indultak, s a kékfehér dressz ott ficánkoltatta Zénót közvetetlen a tribün korlátja előtt. Mintha magára akarta volna hívni Szóráth figyelmét. Szóráth csakugyan oda is lépett. A jockey lehajolt a ló nyakára, mintha, a nyergen talált volna valami igazítani valót.

— Megtette magosan Zénót? — súgta oda a korláton áthajoló gazdájának.

— Meg, igen, felelt Szóráth, a ki derék, jó gazdája volt cselédségének, s még azt hitte, hogy jockeyje az utolsó pillanatban valami megbízást akarna részére adni. — Miért?

— Zénó nagyon nyugtalan ma; nem ártana, ha Aranyosról se feledkeznék meg.

A beavatott jóakaró tanácsa volt, a melylyel a szeretett gazdát akarta nagy veszteségektől megkímélni. Szórátnot hirtelen elöntötte a vér s magán kívül hozta.

— Mi ez? Zénónak be *kell* érkeznie, mondta s önfeledt dühében a vékony lovaglóostorral a ló hátsó lába közé csapott.

Zénó nagyot szökkent, úgy hogy lovasa is elejtette sipkáját. Még volt idő, hogy feladják neki s startba álljon.

A futam megkezdődött. Zénó azonnal előretört s kétszer végigvezetett. A harmadik forduló következett s a publikum, a melynek legnagyobbrészt Zénó volt a favoritja, újjongva kiáltozta már előre, mint biztos győztesét a nevét.

Maga Anna is, elfogva a verseny lázától, székre állott s kipirult arccal kísérte tekintete az eltűnő s megint elővillanó kék-fehér dresszet.

— Zénó! Zénó! kiáltotta ő is a kiáltozókkal, kezeit tapsra verve.

Ekkor, a futam utolsó percében, alig néhány méternyire a bírói páholytól, mikor már a diadal a kezében volt, a lovas hirtelen egy kegyetlen korbácsütéssel végigvág Zénó hasán. A ló felszökik és hátsó lábaira ágaskodik. Mintha megbeszélt dolog lett volna, a nyomában törtető Aranyos nyílsebesen villan elébe s célhoz ér. Zénó még helyre sem jutott.

Valóságos elképedés vesz erőt a publikumon, hangos szitkokban és átkokban tör ki. Aranyost a

legrosszabb klasszisu lovak közé számították, s rászedést emlegetnek. Várják a bírói páholyban az óvást jelző zászlót, de a futamot rendben találta a bíróság, s a díjat Aranyosnak ítélte oda.

Alig tette meg valaki, a bookmakerek s a totalizatőr mesés osztalékot fizetnek; a nyereség óriási arányban oszlik meg.

Palkovics diadaltól ragyogó arccal keresi föl a társaságot.

— Nos, ugy-e előre megmondtam! Lássa, miért nem nekem hitt inkább!

— Legalább ne mondtad volna előre! mondja Szóráth, a ki el nem fojthatta ezt a megjegyzését.

— Miért? Csak nem gondolod . . .

— Nem én, nem gondolok semmit; legalább beütött, remélem, alaposan? kérdezte kedélyesre fordítva a dolgot.

— Meg vagyok elégedve: százezrekbe vág! Mindent kockára vetettem, olyan biztosra vettem. Aranyos megállapította a szerencsémet.

— Csak vigyázz, hogy el ne is vegye. Ha egyszer megbotlik, könnyen a nyakadat szegheti.

Palkovics fölényes öntudattal intett a kezével:

— Ne félts te engem!

Anna egész elszomorodott arccal állt ottan; a lelkét föltette volna, csak most teljesült volna a kívánsága. Mikor észrevette a kissé izgatott hangot, melyen a két férfi szót váltott, hátralépett. Úgy érezte magát, mintha valami nagy, életbevágó óhajtásától ütötte volna el a sors, mégis ő próbálta vígasztalni Szórátot, a kire a csakugyan váratlan vereség egész konsternálólag hatott.

— Sohse törődjék vele, Szóráth, azért mégis Zénó a legjobb ló a világon.

— Igen, ha Aranyos nincs mellette, szólt közbe Milla, a ki viszont elégtételét nem tudta

visszafojtani. — Különben sohse törd magad, édes Anna, Szórátliot annyira vígasztalni. Ki tudja, talán még örül is, hogy a játékban nincs szerencséje.

A mint kimondotta, meg is bánta. Csak egy pillantást kellett vetnie Anna megzavaradott tekintetére, fájdalmasan fölvonagló arcára s elég volt meglátnia, hogy a fehér lelkü leány szüzies keblének még önmagának sem bevallott, édes, boldog titkát érezte szavaiban megbolygatva, avatatlan kézzel vásárra hurcolva.

Elfakult arca mosolyogni próbált, miközben tréfásan kérdezte:

— Mért, olyan nagy szerencséje van tán Szórátlinak a szerelemben?

Nagyon megsajnálta Milla kis barátnőjét s ő is tréfára igyekezett fordítani.

— No nézze meg az ember a kislányát, hát nem mindent kitalált már? Többet tud másnál! Hát honnan tudod, hogy hol van annak a szerencséje, a kinek a játékban nincs?

Annának csak bágyadt mosolya volt a kedkedésre. Megfájdult a feje, s haza kívánkozott. Az egész verseny egyszerre elveszítette minden érdekét előtte, fölkereste távolabb álló szüleit és sürgette őket, hogy induljanak.

Millának is minden kedve elmult. A mint elnézte Szórátliot fiatalos hévvel sürögni Anna körül, megújultak délelőtti balsejtelmei s aggó mélaság ülte meg elboruló lelkét.

A közelgő naplementre füttyös őszi szél kerekedett, a mely felkavarta a versenytér porát s megdöngette a tribünök reves oszlopait. A szemhatár távoli, apró foltjaiból szürke felhők gomolyodtak s terjeszkedő, pohos tömegükkel beárnyékolták az alámerülő nap utolsó sugarainak visszfényét.

Mindnyájan megindultak s Szóráth előszólíttatta Hartyániék kocsiját. Gondoskodó figyelemmel segítette föl mindegyiküket s úgy vélte, hogy mikor kezet fogtak, Annáé egy pillanatra megpihent az övében. A leány szemben ült, s mikor a kocsi elrobogott, az ő édes arca ragyogott eléje fényesen, tisztán.

Utána nézett, míg láthatott egy vonalnyit belőle.

Milla ott állt a háta mögött s várta, míg a kocsija eláll. Arcán még mindig ott égett a biborvörös pír, mely egész délután el nem hagyta; szíve hevesen dobogott; körülbelől tisztában volt vele, hogy közeli katasztrófa előtt áll, mely akármelyik pillanatban fejére szakadhat.

Maga Szóráth is elfogultan állott mellette s nem tudott szót találni, melylyel megszólítsa. Végre eléállott a kocsi. A nagy, komoly szakállu kocsis magasan tartotta a gyeplőt, hátul a bakon a két libériás inas mozdulatlanul fonta össze fehérkeztyüs kezeit. A negyedik cseléd a felszállónál állt, hogy besegítse őket.

— Nem kisér be Szóráth? a szemközti ülést szívesen felajánlom.

— Nem, köszönöm, a bookmakernél kell még leszámolnom, azt nem hagyhatom el.

— Mikor látom? kérdezte tőle fojtott, izgalommal teljes hangon.

— A mikor parancsolja.

Soha meg ily terhesnek a láncot, a melyet magára vett, nem érezte.

— Holnap? kérdezte az asszonyt.

— Igen, holnap; Isten vele.

A nap éppen most bukott le; komor, borús őszi alkonyat világította meg a környezetet. Benn a kitartó publikum nyüzsgése, a mely az utolsó

tutamot várta; előtte a kocsi-tenger az adomázó, felkacagó cselédekkel; körülötte a szél megzúgatta a csenevész akácok zörgő leveleit: olyan szürke, szomoru volt minden, mintha csak Szóráth lelkének hangulatát akarná jelképezni. Szívében egy támadó új nap reménységével az alkonyat borúját érezte lelkére szállani, ólmos, szürke levegőjével az enyészet, a bizonytalanság kísérteteit idézve föl: ködösen, lomhán, rémesen — az alkonyat!

VI.

Álmos unalomban, gépies színtelenséggel folyik már két nap óta a honvédelmi budget tárgyalása. Az üres padok között lézengő egy-egy pár szürke honatya, a kik kimért pontossággal teljesitik törvényhozói kötelességüket — csak alig-alig annyi, hogy a határozatképességet megüssék — nagy lelki nyugalommal szavazza meg a milliókat, s az előadó — hátradőlve székében — tekintetével a szürke ablaktáblákon beszűrődő fényes napsugarakat nyeli el, s számitgatja magába, vajjon hány *auf*-fal fizethetik délután *Bartholó*-t. A folyosók is néptelenek s a cukrászleány bús szívvel látja elszáradni pogácsáit. A miniszteri padokon egyedül az öreg honvédelmi miniszter ül, egy vén *haudegen*, kiszolgált osztrák tábornok, a kit a véletlen magyar neve ültetett a miniszteri székbe. Teljes tudatába van annak, hogy a budgetjét az ő titkárai és tanácsosai állitják össze az ő akarata szerint, s nevetségesnek találja a komédiát, hogy ő itt kiváncsi kérdésekre felelgessen ahhoz nem értő embereknek, sőt még feleselésbe is bocsátkozzék velük. Teljesen ki van merülve s pokolba kívánja a parlamentet. Odaizen az elnöknek, hogy nyujtsa ki az ülést félháromig, akkor még ma készen is

lehetnek. A Ludovika tétele van még hátra csak, a melyet valami technikai okból utolsónak hagytak. Az is nagyobbára meg van már szavazva, a mikor föláll valaki az ellenzékről s kérdezi, hogy igaz-e, hogy a Ludovika tiszti vizsgáira egy közös hadseregbeli vezérőrnagyot vezényeltek ki biztosul, hogy meggyőződjék, vajjon a jelöltek eléggé birják-e a német nyelvet s e végből bizonyos tárgyakból németül vizsgáztatják őket. Rendes körülmények között, különösen ha egyik-másik politikus minisztertársa jelen van, az bizonyosan szép nyugodtan föláll s elmagyarázza, hogy a bizottság elnöke törvény erejénél fogva egy tábornok, a ki már nem *magyar királyi*, hanem *császári és királyi*, s nem is felelteti őket németül, csak mint vizsgálati tárgyból kérdéseket intéz a német nyelvből is. A kérdezősködő ezzel ki lett volna elégítve s az ügy is el lett volna ütve.

A vén katona azonban dühös is volt, ideges is volt, s megsodorintva tömött fehér bajuszát, közbe mordul:

— Igaz! s az nem is a hazafiság, hanem az általános műveltség kérdése, hogy egy honvédtiszt tudjon németül, tette hozzá a maga nyakatekert, rossz magyar kiejtésével.

Már látta, hogy ebből megint olyan csetepaté kerekedik, hogy neki holnap is itt kell ülnie.

A katonás, kurta válaszra észrevehető mozgás támadt egyszerre a különben néptelen padokon. Felugráltak, közbekiáltottak, s a kérdezősködő képviselő neki rontott a miniszternek, s hazaárulásról meg szoldateszka-szellemről beszélt. Mintha hirtelen zivatar huzódott volna össze, egyszerre csupa villamos lett a levegő s puskapor szagot érzett mindenki. Egyszerre hatan is jelentkeztek szólásra s az elnök, széttekintve a kormánypárt üres pad-

sorain, rosszat sejtve, már-már be akarta rekeszteni az ülést, a mikor az ajtóban Baróthy Kázmér szikár, előkelő alakja jelent meg, a megszokott császárkabátban, a melynek gomblyukából most még valami rendszalag is virított ki. Félrecsuszott fehér nyakkendőjén igazítva egyet, idegenszerüen nézett szét, midőn a zajgó terembe lépve a felkapott *hoch*-okkal üdvözölték. Nemcsak a legbefolyásosabb, de a legellenszenvesebb tagja is volt a háznak, a kit szeretni talán senki se szeretett. Oly hirtelen támadt az incidens, hogy míg a folyosón keresztül haladt, rá nem ért fölvilágosítani senki sem. Az egyik jegyző sietett hozzá s elmondta neki sebtiben, a mi történt. Föltette szemüvegét s körülnézett a mind jobban nyugtalankodó csoportokon.

— Hazaárulás! Törvénytelenség! Pörbe kell fogni! zúgott mindenfelől.

— Mondjon le! sivítá át egy vézna hang a lármán.

Ha talán nehezebben is, de talán még mindig elég idő lett volna a háborgó elemeket egy pár politikus, okos szóval lecsöndesíteni s Szóráthnak bizonyosan sikerült volna is; de Baróthy éppen az ellenkezőjét tette. Rögtön szólásra jelentkezett s rideg, kimért szókban fejezte ki, hogy teljesen osztozik a miniszter úr nézetében, és sokkal lényegtelenebbnek tartja az ügyet, mintsem érdemes lenne reá sok szót vesztegetni. Ajánlja a tétel megszavazását.

Olaj volt a tüzre!

— Ezt mi ítéljük meg! nem ön ítéli meg! Szavazzunk!

Zürzavaros kiáltások törtek keresztül-kasul egymáson, a melyekből mind hangosabban vált ki: Szavazzunk! Az ellenzék észrevette, hogy többségben van s ki akarta aknázni előnyét. Az elnök

egy pillanatra fejét vesztve, tehetetlenül állt, míg végre hirtelen elhatározással az ülést bezárta s a tárgyalást másnapra halasztotta.

Az ülés izgatottságban oszlott fel: az ellenzékiek most már különösen Baróthy ellen haragosan kikelve, hangosan beszélgetve mentek csoportokban s magukra hívták a kíváncsi utca figyelmét, melynek a történtekről egyátalán nem, vagy csak zavaros forgalma volt. Egy-egy viharmadár érezte csak meg a közelgő zivatart s adta ki a szemfüles csőcseléknek a jelszót. Maguk a kormánypártiak is nyomott hangulatban voltak s ugy érezték, hogy Baróthy brüszk föllépése elrontotta a dolgot s ok nélkül felzavarta a kedélyeket.

Éppen előállott Baróthy kupéja, a mikor Szóráth alakja jelent meg a kapu alatt. Millához készült éppen, midőn az utcán meghallotta, hogy az ülés még tart s valami kellemetlenség zavarta meg a budget tárgyalását. A kíváncsiság odavitte s s éppen be akart lépni, a mikor a már távozó Baróthyval szemben találta magát. Baróthy koravén arcára komor redők ültek ki s úgy tetszett, mintha nagyon is tudatában lenne a készülődő kellemetlenségnek, mely az ő közbelépése által fejlődött viharrá.

— Soha jobbkor, Szóráth, kiáltott elébe, — szinte kivántalak s törtem a fejem, hol veszlek elő.

— Kívánsz valamit?

— Azaz, hogy nagyon is szükségem van rád, s hamarjában elmondta neki a dolgot.

Szóráth is összeráncolta a homlokát.

— Mi az ördögnek vesztek olyan bajt a nyakatokra, a mire nincs szükségetek?

— Benne vagyunk s igyekeznünk kell tisztességgel kilábalni belőle. S az a baj, hogy nem is igen engedhetünk, ha már egyszer belemásztunk.

Nem lehet ezeket a dolgokat bolygatni s ezek az emberek nem bírják, vagy nem akarják azt megérteni ... Hát most már bajt csináltam, elég ostobán, én is, a miniszter is, de most már csak álljatok helyt értünk . . .

— Szóval nyakig vagyunk a katonai kérdésben megint?

— Igen s éppen arra akartalak kérni, hogy beszéljük meg valamiképp. A mieink közt is észrevettem már egy elégedetlen pár arcot. Estére okvetetlen duruzsolni fognak s meg kell majd őket békíteni. Szóltam egy pár embernek, hogy jöjjenek át négy órára a miniszterelnökhöz, téged is kérlek; föltétlenül szükséges. Tudod mit, te még ebéd előtt vagy; gyere, magammal viszlek. Majd megebédelünk valahol.

Szóráthnak az ajánlat nem is volt nagyon kellemetlen. Scénára készítette ő is magát elő, a melyről nem tudta, milyen alakulatot fog ölteni s hogy fog végződni. Szinte megkönnyebbedett, hogy olcsó ürügyet talált, a melylyel kitörését elodázhatja.

— Nem bánom, elfogadom, csakhogy egy megbeszélt látogatásról kell akkor lemondanom. Megbocsátsz egy percre?

Belépett az egyik szobába, s egy pár mentegetődző sort vetett papírra Millának. Nem mehet s ki tudja, egy-két napig mikor mehet; fontos politikai események vannak készülőben.

Rábízta egy szolgára a levelet s Baróthyval elhajtatott.

Késő estig folyt a tanácskozás s még sem tudtak egyéb eredményre jutni, mint hogy az egyszer kimondott szónál, már az udvarra való tekintetből is, meg kell maradni s helyt kell érte állani.

Szóráthra bízták, hogy a tanácskozás eredményét a párttal elfogadtassa s az esetleg békétlenkedőket lecsöndesítse.

Elég könnyü dolga volt. Nem valami különös lelkesültséggel fogadták ugyan, de diskusszió alig támadt szavai nyomán, s bizonyos komor elszántsággal mondták ki a határozatot, hogy a minisztérium felfogása mellett helyt fognak állani. Egy-egy szónokot jelöltek ki a jobbindulatúak közül, s kimondották, hogy a tárgyalásokon lehető teljes számban fognak megjelenni.

Szükség is volt rá, mert az ellenzék időközben szintén megtette a magáét. A mint az ülés véget ért, a széjjeloszlott képviselők szétvitték a városban a legujabb alkotmánysértés hírét, féket nem ismerő, nagyhangu beszédeikkel föltüzelve az utca izgékony közvéleményét.

Másnap, már jóval az ülés kezdete előtt, sürü néptömeg lepte el a körút s a Sándor-utca kövezetét. Bent a házban vihart jósolt mindenki. Rendőrök plántálták fel magukat fölös számban a Muzeum-kert környékén s intették nyugalomra s szétoszlásra a nyüzsgő csoportokat.

Bent a házban már tizenegykor zajos volt a folyosó, pedig az ülés csak tizenkettőre volt hirdetve. Déltájban már akkora volt a tolongás künn s a sürgés-forgás a teremben, hogy úgy tetszett, mintha a honatyák mind egy szálig beállítottak volna. Az ellenzékből alig is maradt el valaki. A A miniszterek kocsiját, egy-egy ismertebb kormánypárti emberét, közte a Szóráthét is, a kinn tolongó tömeg zajosan megabcugolta. Baróthyét, a ki rendes zárt kupéjában érkezett, meg is dobálták. Az volt felőle a köztudat, hogy mint minden gonosz lében, ebben is ő kavarja a főzőkanalat.

Bent a folyosón dúlva-fúlva jártak-keltek az ellenzéki matadorok.

— Emberhalál lesz ma! dörögte oda az egyik.

— Megnyúzunk benneteket, adta tovább a másik.

A megbízott szónok, ki a heves ostromot meg fogja indítani, homlokát komoly redőkbe szedve jár alá s föl: keresi gondolataihoz az erős színezetü, vehemens kifejezéseket.

— Izzé-porrá fogom őket zúzni!

Megszólal az elnök csengetyüje, vibrálón, idegesen. Az is megérzi a zivatart. Mindenki befelé tódul. Míg a jegyzőkönyvet olvassák, az emelvény körül csoportosul a legtöbb. A kormánypárt meglehetős apatikus nézője a forradalomnak: hadd lármázzanak.

Végre túl vannak a formaságon: következik a napirend. Az ellenzék részéről egész sora a támadó szónokoknak van följegyezve: a kormánypárt részéről csak éppen a forma kedveért, az utólján felszólal valaki.

Csöndes, száraz, csaknem félénk beszéde csak olaj a tűzre. Közbekiáltanak, a padokat verik s közbevetett megjegyzéseikkel tulajdonképpi beszédjétől egészen eltéritik. A szónok percekre felakad s tétlenül nézi a körülötte tomboló hangzavart. Maga az elnök is tehetetlenül áll a rettenetes tohubohu előtt, csengetyüjének harsány csilingelése belevész a pokoli zürzavarba. Mintha iskolás gyerekek, felszabadulva a mester pálcája alól, engednének szabad folyást pajzán kedvük kitörésének.

Végre is az elnök látva, hogy nem bír velük, lecsapja kezéből irónját, s odahagyja az emelvényt.

Az ellenzék diadalszámba veszi s örömrivalgással oszlik széjjel.

Kint a tömeg még jobban megsűrűsödött, egy szakasz lovasrendőr is csörtet már közöttük s igyekszik — nem túlságos eredménynyel — tisztán tartani az utcát az oszladozó képviselők részére.

Estére kelve csak növekedett a zajgás, sőt komolyabb jelleget kezdett ölteni.

Hirtelen egy jelszó kel szárnyra, s szinte egyértelmüleg, csaknem rohamléptekben siet mindenki a kormánypárt szállása elé. A kiállított egy pár őrszem nem képes visszanyomni a tömeget s mire a jeladó hívásra a segítség megérkezett, a dunaparti palota ablakai csörömpölve hulltak alá, összezúzva a tömeg feldobált kavicsaitól. S ezzel, mintha bosszúja kielégítést nyert volna, szét is oszlott mindenki.

Másnap a kirendelt katonai kordonok dacára, a tegnapi tüntetések még nagyobb mértékben ismétlődtek. Az ülés csaknem négy óráig elhúzódott, a komor, szürke felhőkkel borított ég csaknem alkonyati világítással szolgált már, úgy hogy a fáradhatatlan tömeg most már széjjel se oszlott, hanem az esti tüntetésekre is együtt maradt.

A kormánypárt klubja elé vonult ismét: az előtte lévő tér éppen alkalmas volt a nagyobb gyülekezésre s teljesen elzárni — éppen a budai forgalom miatt — szinte lehetetlennek látszott. Mégis csak erre kellett gondolni. Egy század huszárság vonult ki: harsány vezényszavak csendültek a levegőben, ritmikus dobajok kongtak fel a kövezeten s a nehéz, zárt sorok állást foglalva a téren, megtisztították azt fölösleges látogatóitól.

Mindhiába; a forrponton állott már minden.

A vérszemet kapott csőcselékkel nem lehetett bírni. Túl az Akadémián egy perc alatt ismét megszámlálhatatlan tömeg volt együtt; s most

már világos volt a céljuk: Budára menni a két minisztérium elé.

A klubban a miniszterelnök búcsúzott éppen hogy Bécsbe menjen. Éppen kigördült a kocsija midőn Szóráth belépett.

— Nos, mi ujság? kérdezte Baróthytól, a ki éppen éléje került.

— Nagyon rossz, Bécsben halálra vannak rémülve.

— Majd megnyugtatja őket a miniszterelnök. Úgy látom, már a gyorsvonathoz indult!

— Viszi a fejét, aláírták a lemondásukat.

— Nevetség!

— Odafenn forradalomról beszélnek. Alighanem mint bukott ember fog visszajönni.

Hangosan mondta, hogy a körülállók mind meghallották. Tán éppen ezért is volt mondva, hogy meg is hallják.

VII.

Szóráth belépett a terembe s az ablakon keresztül nézte a tömeg kigyózó hullámzását. A tért csak nem bírták megtisztítani. Idejekorán elfelejtették megszállani s a rajta lévő parkok megannyi kibúvó helyül szolgáltak. Világos volt a cél: a lánchídon áttörni. Ezt azonban erős katonai zárt lánc őrízte, melyen keresztül hatolni nem lehetett. Fölsiettek a Margithídhoz, de ott ugyanilyen elővigyázati rendszabályról volt gondoskodva.

A tömeg már onnan is visszatérőben volt, zúgása hallatszott messziről, mikor Szóráthot egyszerre egy hirtelen támadt ijedtség remegtette meg. Nem juthat-e vajjon eszébe valakinek a tömeget Baróthy magánlakása elé dirigálni? A honvédminiszter mellett különösen Baróthy volt a köz-

gyűlölet tárgya: tudták róla, hogy ő inscenálta tulajdonképp nyers, rideg modorával az egészet. Hogy ő lehessen a miniszterelnök, gondolták a távolállók.

Olyan erővel ragadta meg egyszerre ez a félelem, hogy nem volt egy pillanatig se nyugta. Lefutott a lépcsőn s kocsiba dobta magát.

Nem is rosszul sejtett. A mint mind sebesebb hajtásra unszolta a kocsist, hátrafigyelve, fölismerni vélte a közeledő mob lábadobogását. Sietségében el is felejtett a rendőrségre telefonálni: de hiszen csak észreveszik tán maguktól is.

Gyorsan kiugrott a kocsiból s kikiáltott az elésiető portásra: — Zárja be gyorsan a kapukat!

Aztán maga sietett a vendégjelentő nagy csengetyűhöz s összecsődítette a cselédséget.

— Gyorsan, tegyék be az ablaktáblákat mindenütt! s azzal fölsietett maga is az asszonyhoz.

Baróthyné négy nap óta nem hagyta el a szobát. Mikor Szóráth hideg mentegetőzését megkapta — szinte kirítt belőle, hogy kapva-kapott valami ürügyön — leült s elhatározta, hogy várni fogja. Várni, mint a hogy a jó asszony felvárja az az éjszakázó urát.

A négy napi magányosságban sok ideje volt magával foglalkozni. Keserü elszántság vett erőt rajta, a melylyel megkeményítette szivét az elkövetkezhető legrosszabbra is. Már letett a boszúállásról, a melyre első pillanatban fogadkozott: érezte, hogy úgy se birná keresztülvinni. Már csak epedett és várt; várta a szerelmesét, hogy fölkeresse és sírásával meglágyíthassa. Azonban nem jött el. Millának elapadtak könyei s helyöket vigasztalan kétségbeesés foglalta el.

A tükör elé állott. Vajjon elvénült-e? Nem! Vajjon megrútult-e? Nem, nem! Csak az ő szíve

változott meg, s azt, ha százszor megifjodnék, ezerszer megszépülne, visszafordítani magához nem tudná többé soha. Arra várjon-e most már, míg eldobja magától, megutálva, meggyűlölve? A nagy szerelemnek, a mely felettük végigzúgott, emléke se maradjon fenn? Vagy a mi fenmarad, átkos legyen és meggyalázott? Nem, nem, megadja magát sorsának és elfogadja azt.

Lemondás és alázatosság költözött szívébe. Végigtekintett életén s azt látta benne, a hogy sorsa formálódott, még nem is a legboldogtalanabb osztály jutott részeül. Tehetetlen és szárazlelkü férj karjaiba dobta lányságát, félig tudva, félig tudatlanul, mindenesetre meggondolatlan hiúságból és könnyelmü becsvágyból. Vajjon milyen élet várhatott volna esetleg reá? Talán vigasztalan özvegységben hullatta volna el ifjúsága szirmait, a nélkül hogy pompáját érezte, illatán megrészegedett volna valaha! Talán elszórta volna őket az útszélen, odadobva a véletlen dib-dáb játékaul! Óh, ez a nagy szerelem mégis csak megváltás volt reá nézve, megváltás bűnből és boldogtalanságból.

Mennyi édes boldogságot adott neki, nagyobbat és drágábbat minden földi érzéseknél! És most a megváltás áldozata következik. A nagy szerelem, mely eddig csupa kéjjel s gyönyörűséggel szolgált neki, szenvedések forrása lesz s lelkét kínpadra fogja feszíteni. Ám legyen! az átélt boldogság árában nem fog ellene föllázadni s nem is fogja sorsát erőszakolni. Ma ifju még és szép is, holnap már nem az. Össze fog esni hirtelen, mint a kiből valami bűvös erő kilopta az életet: arcára redők ülnek ki s haja megfehérül; összeaszik lelke s a rákövetkezett tél meg fogja fagyasztani érzéseit. Mit tesz az, hogy alig van túl első ifjuságán s esztendők hosszu sora vár még reá penitenciát tartani!

A napok óta szitáló hideg őszi eső áthűtötte egészen a levegőt; a tágas nagy termekre ráborult az ősz nyirkos hidege.

Az ablak elé ült, összegémberedett, fázós tagjaira bolyhos plaidet borítva.

— Már itt is az ősz, az öregedés eleje, a mikor magára marad s elárvul minden.

Hirtelen támadt zajos lótás-futás verte föl érzéketlen nyugalmából, melybe lassankint beledolgozta magát. A felrobbant ajtón Szóráth lépett be. Ő maga is fölpattant ültéből.

— Mi az? mi történik?

— Semmi, csak nyugodjék meg: az ablakait fogják mindjárt beverni. Jó szerencse, hogy keményfatáblái vannak, azokat nem fogják a kőbombák átszakítani.

— De hát mit jelent ez? miért?

— Még csak nem is önt illetik, a kedves férjét tisztelik meg vele: ez a magyar politikai dicsőség elmaradhatatlan attributuma; a nélkül nem is lehet valaki nagy ember.

Kavicsdarabok koppanása hallatszott; az üvegek csörömpölve hullottak a kövezetre alá.

Milla valami jóságos meleget érzett szíve körül olvadozni. — Ime, mégis csak rám gondolt, hogy baj kerülgetett! Rideg és szigoru akart lenni, úgy határozta, hangjában mégis szinte enyelgő lett, a mikor megszólalt.

— Így hát félig az életemet mentette most meg?

— Azt nem, csak egy nagyobbféle ijedségnek akartam elibe vágni.

— Máskülönben tán eszibe se jutottam volna még?

— Látja, a tünetek hangosan bizonyítják, menynyire elfoglalhatott a napokban a politika.

Mind a ketten elhallgattak. Feszengő hidegség szellője suhant át köztük. Milla ismét a lábára

dobta a pokrócot. Szóráth mellette ült, tekintete bizonytalanul, tétovázva járt ides tova, a nélkül, hogy fixpontot talált volna. Ez a négynapi távollét soha sem jöhetett jobbkor, mely alatt elfelejtett gondolni is barátnéjára. Lelkét annyira elfoglalták a külső események s szívének új válsága, mely most már tudatos volt előtte, hogy csaknem szabadnak érezte magát egy oly köteléktől, melytől már oly szívesen szabadult volna. A körülmények most ide hozták: egész terhével ránehezkedett a viszony, melynek évek során egymáshoz erősödött fonadékait korántsem volt oly könnyü felbontani, mint talán képzelte. Érezte, hogy jeleneteken kell átesnie, s nem bízott magához, a mint lelkébe tekintett, hogy lesz-e benne elég erő, hogy teljes erélylyel végigküzdje magát rajtuk. Miután már itt volt s elfoglalta helyét, mely neki szinte jogos tulajdona volt, úgy tetszett neki, mintha semmisem változott volna életében. A környezet száz emléket költött életre lelkében s a beszívott levegő az ő kizárólagos éltető elemének tetszett neki.

Ellágyította a megszokottság érzete s jóleső megelégedettségbe ringatta el.

Ölbe hullott kezekkel, Milla, egy-egy lopott oldalpillantással figyelte meg barátját. A lelkébe szeretett volna látni s a gondolataiban olvasni. Hányszor megtette ezt, s hogy eltudta találni, lelkének legtitkosabb redőjében mi dolgozik. Tán ha erősen szembe veheti, most is sikerül neki. De nem merte, vagy nem bírta szokott erélyével ráemelni tekintetét; gondolkodni is képtelen volt azzal a boncoló éllel, a mely fegyelmezett logikájának tulajdona volt. Valami zsibbadozás fogta el a fejét s a homloka nehéz lett tőle, úgy hogy kimerülten hajtotta le a gótikus faragványu zsölye magas támlájára.

Az utcáról az őrjárat lépteinek kongása hallatszott fel, a szélhajtotta esőcseppek koppanása érte

a bevert üvegeken keresztül a kemény fatáblákat. Egy inas égő lámpákat helyezett el a konzolokon, a kandalló párkányán.

— Milyen rossz idő van, hideg, ugy-e?

— Igen, felelt Szóráth, oda nem gondolva; az esze másfelé kalandozott.

— Fázom.

A pokróc ismét lecsúszott lábairól s borzongva húzódott össze zsölyéjén.

Szóráth fölkelt, hogy eligazítsa neki. Azzal a gyöngéd, meleg figyelemmel tette, a melyet csak a szeretet tud megteremteni. Felhúzta az öléig s a végét a szék két karfája közé szorította. Mintha magával tehetetlen, beteg gyermeket pólyázna, annyi jóság és szeretet volt a mozdulataiban. A keze összeért a Milláéval, és nem vonta vissza: hagyta, hogy a puha, meleg símaság deleje átjárja az övét. Érezte rajta az ujjak halk vibrálását, egy-egy izomszál ideges vonaglását, a mikor egy pillanatra az ő erős, csontos kezéhez hozzátapadt. Idegenszerü és meglepő, csodálatos és váratlan volt viselkedése. Milla rátekintett és tekintetét rámélyeszté arcára. Olvasni akart belőle, pedig tulajdonképpen az ő szemei, a mint nagyra nyílva, félig ijedten, félig reménykedve, értelmetlenül és megzavarodva tapadtak barátjára, azok árulták el az ő lelkének nagy izgalmát, vonagló szivének gúzsba facsarodását. Szóráth látta és olvasta ezt: a dúló kétséget és kialvó reményt, a mely a tegnapi napok szenvedésének forrása volt. S nem tudta megindulás nélkül nézni a fájdalmában eltorzuló arcot, a melynek világnagy csodái — ha már elmosódó vonalakban is — de benne éltek a szívében. Láttukra elfogta a gyöngeség, a mely alól nem tudott szabadulni soha s heves felindulástól érezte feszülni ereit. A vér szívéhez tódult s úgy érezte, hogy forgása elakadt.

Szinte elkábulva rogyott a kézre, a melyet még mindig fogva tartott, s csókokkal halmozta el. Ráhajtotta fejét, — micsoda édes, puha, illatos párna volt az! — s mintha csak félreértéses napok jóvátehető gyötrelmét és kétségeit akarta volna a felszakadó jajkiáltásba belefektetni: elnézést kérő bocsánatot és feledést, úgy hangzott fel az erős férfikebelből a fájdalmas szó: — Oh, istenem! istenem!

Nem, nem lehet neki erről az asszonyról lemondania, azt érezte e pillanatban, nem bír és nem is akar. Nincs élet az ő bírása nélkül s nem lehet lét, melyből az ő valósága hiányozzék.

Millának lecsuklott a feje s keblére hanyatlott alá. Szemeiből könycsepp perdült le s alácsorgott orcáján. Úgy érezte, hogy nagy pillanat hatása alatt áll, következményeiben ahhoz hasonlatos, melyben szerelmi láza elöször fellobogott. Vajjon a kialvó tűznek nem utolsó lobbanása-e ez? Valami határozott, éles clairvoyance sugallta neki, hogy az.

Szóráth magához szorította a visszafojtott szenvedély gátszaggató kitörésével; olyan hévvel és erővel, a minő legelső ölelése lehetett. Összeszorította derekát, hogy lélekzete elfuladt, s leszorította ajkát.

— Fáj, Szóráth, fáj! panaszolta a férfi ajkán keresztül, de azért átengedte magát a földöntúli kéjes gyönyörnek, melybe ez a fájdalmas ölelés, égető csóktenger fullasztotta.

S túl csókokon, túl az önkívület ezer becéző szaván megérezte ölelkezésükben azt az idegen vonást, mely belévegyült. Hazug, ámító vonás, mely szerelmüket megfosztotta őszinteségétől. Kiérezte hogy nem a szerelmi láng heve teszi kedvese ölelését forróvá, hanem valami erőszak, melylyel ellenkező érzelmeket legyűrni törekszik. Az állat érzéki ösztöne dolgozik benne, mely, ha kielégítésre lelt, többé nem gyönyört, hanem megbánást fog sze-

rezni neki. Úgy találta, hogy viszonyuk most, az ölelések alatt, veszti el azt a kevés erkölcsi alapját, melyen eddig épült, s aljasodik közönséges szeretkezéssé alá.

Szinte ellenkezni szeretett volna a forró ölelésekkel, elvonni ajkát e hosszu, szenvedélyes csókok elől s emelni próbálta elbágyadt fejét, lelke erejének minden maradványával akarta kitudni, vajjon a férfi is érzi-e, mint ő, ugyanazt a szenvedést?

Annak feldúlt vol az arca és eltorzított szemei megtörtek és zavarosak, karjai bágyadtan hullottak az öleléstől alá. Legtitkosabb gondolata is ismertebb volt az asszony előtt, mintsem hogy nem tudta volna, hogy az lelkébe lát. A mint térdre bukva előtte állott, kábult fejét a szék karfájának hajtá, s a nélkül hogy rágondolt volna, önkénytelen is azok a szavak jöttek ajkára, a melyekkel szerel-mük kezdődött:

— Nagyon, nagyon nyomorultak vagyunk!

Az asszony nagyon jól tudta ezt s neki is a régi válasz szállt nyelvére:

— Az, nagyon nyomorultak vagyunk!

Minden erélye elveszett, női büszkeségének végső maradványa, s tudta bár, hogy megaláztatása következik el, mégis megkérdezte:

— De hát mi bajod?

Szóráth nem felelt, fölállott mellőle s végigjárta a szobát. Lecsüggesztett fővel, kúszált hajjal járt; látszott, hogy gondolatai nincsenek vele. Arcai beestek s szemei lázas tűzben ragyogtak ki belőle. Mintha idegláz környékezné, reszketés futott véges-végig tagjain s tétovázóvá tette lépteit.

— Elmegyek — mondta, s a kalapja után nyúlt.

Az asszony nem tartóztatta. Szökve, szinte szégyenkezve osont ki az ajtón. Milla nem mozdult ülőhelyéből; ott maradt székében s hátraszegett fővel nézte nagy figyelemben: hamvas szemei az izzó zsarátnak mint aludnak ki egymásután.

Az utca egészen csöndes volt, mire Szóráth leért. Feje égett s nyomást érzett rajta, mintha a föld egész terhe rajta nehezkedett volna el. Zavaros gondolataiban nem tudott eligazodni, s a mennyire számon tudta venni magától, nem bírta megérteni, mi verte úgy ki valójából, fölzaklatva egész fizikumát. Rá se gondolt, hogy haza menjen; félt az egyedülvalóságtól s vártak is reá a pártkörben, hol a távollevő miniszterelnöknek csaknem helyettesítőjét látták benne.

Ott mozgalmas élet volt; akik délelőttre meg nem jelentek, azok is már mind beérkeztek. Dúlt arca feltünést sem keltett, természetesnek találták az aggodalmas órákban.

Az esti lapok — különösen az ellenzékiek — teli voltak allarm-hirekkel a minisztérium bukásáról. Körülbelül tudták róluk, hogy Batóthy szavai voltak a forrásuk, mégis a nyomtatott betü hitele még rájuk sem tévesztette el hatását.

A miniszterelnök másnap hazaérkezett Bécsből. Nagyon rossz híreket hozott; az udvarnál is nagyon kedvetlenül fogadták: értésére adták, hogy jó néven veszik, ha akcióra képesebb emberekkel egészíti ki kabinetjét. A krizis ezzel csak húzódott, s a csőcselék a maga diadalának vette az eredményt. Bár most már vezetői is fékezték volna, alig akart lecsöndesedni. Az utcák állandó katonai őrjárattal voltak megrakva, s a városnak olyan képe volt, mintha ostromállapotban lenne. A külföldi lapok sürgönyei közt már-már magyar forradalomról lehetett olvasni.

Több egy hétnél telt el, míg a hivatalos lap hozta a királyi kéziratot, melyben a lemondott minisztérium eddigi működése a legkegyesebb elismerésben részesült s az ügyek további vezetésével megbízatik.

Akkorára lassankint le is csöndesült minden. A papírjáradék és a hitelrészvények, a melyek a hét folyamán óriási estek, egyszerre régi árfolyamukra

szöktek fel ismét. Mintha csak ennek az árhullámzásnak a kedvéért inscenálták volna az egész heccet: egy-egy ravaszabb és kitanult finánc-ember szemében szinte kiszámított börze-manővernek tűnt föl az egész. Bizonyos, hogy a nagy árhullámzást a legerősebb intézetek is megérezték, s hogy egy-egy véletlenül szerencsés spekuláns horribilis összegeket zsebelt el differenciákban. Névvel megneveztek egy párisi bankházat, a Régnier és Társát, a mely egymaga több mint öt millió frankot húzott Budapest utcai zavargásából.

Valaki magában a parlamentben is szóvá tette ezt. A miniszterelnök egész ártatlan hittel jegyezte meg rá, hogy nagy ugyan az ő hatalma, de annyira mégse terjed, hogy a bankárok spekulációit előírhatná. Azok, a kik a zavargásokat inscenálták, hasznos tanulságot meríthetnek belőle, hogy egy-egy ilyen mulatság az országnak mennyibe kerül.

VIII.

Baróthyné álmatlanúl töltötte egész éjszakáját. Kiégett szemekkel, nehéz, kábult fejjel hánykolódott a nagy mennyezetes ágyban, melyet nehéz, arannyal átszőtt brokát-kárpitozat takart el a hálószoba rózsaszín mécsessel bevilágított részétől. Álmát egész reggelig meg nem találta, s az átvirrasztott éjszaka kiéltségével, bágyadt erőtlenségével hagyta el fekvőhelyét.

Fázékony hangulatát, mely már tegnap borzogatta, álmatlanul töltött éjszakája még jobban felfokozta. Összehúzódkodva nézte a magányos utca közömbös járókelőit, fejében ki tudja micsoda gondolatokat forgatva azalatt. Sápadt arca, mely az arany-barna alapszínen átsugárzott, még fehérebben világolt a szokottnál s beteges árnyékot vont szemeire. Megduzzadt arcvonásai szinte kikeltek formájukból s a lágy liliomvíz, melylyel azokat üdí-

teni szokta, nem tudta őket merevségükből felszabadítani. Reggelijét, melyet közvetetlen első toilettje után szolgáltatott fel, csaknem érintetlenül hordták vissza. Átment a kis nappali fogadószobába, hol Szóráthot is fogadta tegnap, s a kandalló elé ült, mintha a tegnapi nagy scénát újra át akarná élni gondolatban. Karja ölébe hullott, feje félreszegve pihent meg a szék támláján s szenvedésben felvonagló arccal, megcsuklott szempillákkal nézett maga elé. A kandalló párkányán egy tegnapról ott maradt könyv hevert, a párisi kiadók sárga borítékával, azt magához vette s lapozni kezdte, a nélkül, hogy olvasná míg keze elernyedve, öntudatlanul ejtette le ismét.

Fölállott, hogy talán kiverje magát a tétlenség elernyesztő hatása alól; fel s alá járt az egymásba nyíló ajtók során; az egyik ajtó sarkánál megállott s neki dőlt: arca ismét az álmodozó kifejezést vette föl, a melytől tán éppen szabadulni akart; tovább erőltette magát, a kis kék szobában a pianino akadt útjába: fölemelte fedelét, megütött egy akkordot, a zenehangok mint megannyi éles pengék metszettek szívébe. A nagy elfogadó teremben egy magnolia nyitotta csodás virágát: letépte és a keblére tűzte. Az öltözőjében volt egy kis munkaasztala — pompás, berakott kis kacér asztalka volt — a melynél néha, nagyritkán apró-cseprő himzést, mit szokott csinálni; az elé leült s ráhajtotta a fejét. Arca a két összehajlott karján pihent s a mint keble emelkedett, érezte, hogy milyen jó volna most magát kisírnia. Érzelgős, lágy hangulat fogta el, s mégse tudott volna egy könyet ejteni.

Hirtelen fölállott s szokatlanul korán, a kocsiját kérte. Míg befogtak, átöltözködött, valami bizonytalan színü sötétszürke ruhát vett föl, melyre hosszu, bő felöltőt adatott. Az akkori divat szürkés-zöld lodenkalapját vette hozzá, melyet a sűrü szövetü,

csaknem áthatatlan fátyol egészen beborított. Betakarta az arcát is, le egész az álláig, majdnem fölismerhetetlenül. Az előkelő úri asszonyt jóformán csak a keztyűje árulta el rajta, meg a finom szabásu párisi topán, mely feszesen simult lábához.

Az angol királynéhoz hajtatott s fölvezetette magát Hartyániékhoz, hol az öreg grófné fogadta.

— Mit csináltok? egy örökség óta nem láttalak benneteket.

— Itthon ülünk már ötödnapja, Anna kedvetlen s nem mentünk ki. Gondoltuk, hogy megnézel bennünket. — Beteg?

— Nem, tán csak gunyaszt magában. Gyere be hozzá.Csakugyan, mint egy szegény kis beteg madár gunyasztott Anna az ablak mellett. Finom, gyöngéd arca meg volt viselve, s fakó volt, mintha betegségen esett volna keresztül. Fölállott, a mint keresztanyját meglátta, s leányos elevenséggel próbált elébe sietni. De mozdulatai nehézkesen s bágyadtan ütöttek ki.

Milla tréfálkozni próbált vele.

— Nos, kisasszony, ilyen hamar belefáradt a mulatozásba?

— Igen, keresztmama, úgy látszik, nem nekem való.

— S milyen kétségbeesett hangon mondja ezt valaki, szólt Milla s megcirógatta az arcát.

— Hát nem nagyon szomoru is az, felelt a leány, — mikor egy fiatal leány még csak mulatságra se való! Hátha dolgoznom kellene!

— Annát megint elfogta a képzelődése, szólt közbe a grófné, — ilyenkor mellbetegnek, szívbajosnak gondolja magát, meg természetesen a halál menyasszonyának.

— Hát ilyenekről is szokott képzelődni? Nagyon gyanús! az ilyen lányok éppen más menyasszonyságról szoktak álmodni!

— Legisjobb volna énnekem meghalnom! s elsírta magát. — Minek az ilyen hitvány élet a földön, mint az enyim? Ne is éljen, a ki olyan nem lehet, mint te vagy, Milla; olyan nagy, erős és hatalmas. Valld meg, a szívedben, úgy-e, te is lenézel engem?

— A szívemben? majdnem, kis ostoba. De irígyellek is, éppen az ostobaságodért, a mely nem tudja az ifju élet gyöngéd feslését megbecsülni. Óh, majd megtudod még, hányszor győzik meg a gyöngék az erőseket! mondta, s hangjának mély rezgése éreztette, hogy mennyire a szívéből beszél.

Szállítókat jelentettek, a kik Hartyániékat lakásuk új berendezése végett folyton foglalkoztatták, s a grófné kiment hozzájuk.

Magukra maradtak s Milla kezébe fogva Anna állát, szembe fogta.

— Most pedig mondd el szépen, kisleány, mi a bajod, s mi kergetett ilyen kétségbeesésbe? Vannak dolgok, a miket az ember nem tud a mamájának elmondani, de egy jó barátnak tán igen. Nos hát, halljuk a gyónást.

— Nem, Milla, semmi; nincs mit gyónnom. Mondom, csak olyan erős és szép szeretnék lenni, mint te. Elég nyomorúság az, azt hiszem, egy fiatal leánynak, ha tudatában van defektusainak. A szépség a boldogság. Az olyan szépség, mint a tied.

Millának elborult a tekintete, s halvány arcát vér futotta alá.

— Bohó vagy, s nem tudod, mit kívánsz. Különben könnyen elérheted: csak maradj sokáig olyannak, a milyen most vagy s már felül is múltál. Nem akarok a titkaidba tolakodni, ha magadtól nem vagy bizalmas. A szépség, hidd el, csak akkor az, ha van, a ki elösmerje. S akkor te — s ez jól is van úgy — már is felülmúltál.

Anna gyermekes makacssággal ragaszkodott

ötletéhez. Valami rejtett hévbe dolgozta bele magát, a mely tán kiszámítatlan szókat kergetett ajkára.

— Nem, nem, csak te vagy a szép: olyan szép, hogy néha szinte félek tőled, — keresztmama!

Mikor kedveskedni akart, csak akkor szólította így, de a megszólítás melege nem oszlatta el azt a hidegséget, a melyet szavai kisugároztak.

Milla szemébe nézett, s gyanút fogott.

Egyszer-egyszer fölvetette magának a kérdést, vajjon mit tud s mennyit beszél a világ Szóráthtal való viszonyukról. Pletykaszó marása még sohasem bántotta meg s így nem sokat törte fejét a válaszon. De most hirtelen benyomása támadt, hogy valaki tán fecseghetett a leánynak, s akkor bizonyosan ez zavarta meg nyugalmát is. Pedig bárkinek inkább, mint ezeknek, a kiket családja elvesztése óta tán egyedül szeretett és tisztelt. Vajjon ki? Palkovics, a ki nagyon körülvette a leányt s talán észrevéve fejlődő vonzalmát Szóráthhoz, nem habozott volna a leány ártatlan szívét megmérgezni? Képesnek tartotta rá.

S a pillanatnyi intuició helyes nyomra vezette.

Valamelyik nap együtt voltak a Váci-utcai korzón. Anna szórakozottan hallgatta Palkovics fecsegését s tekintetét a járó-kelők közt forgatta. Az utcasarkon, közvetetlen előttük, Szóráth fordult be sietős léptekkel. Anna észrevette és önkénytelen szaladt ki a száján:

— Nézze, ott megy Szóráth, meg se látott bennünket.

— Nem ám, siet, már el is késett egy kissé.

— Honnan?

— A mindennapi rendes vizitjéről, Baróthynénál.

— Hát olyan jó barátok?

— Baróthynéval? hogyne? hát nem is tudta, a mit itt mindenki tud. A legjobb barátok.

Akármi más leánynak Palkovics nem habozott volna részletesebben megmagyarázni e barátság természetét, de Annának közvetetlen ártatlansága még az ő romlott lelkét is megfélemlítette. Hanghordozásával, tekintetének frivol nézésével így is sejtetett annyit, a mennyi elég volt Annának, hogy a szívébe szúrjon. Elhallgatott s nem kérdezősködött tovább. Hazakívánkozott s magában emésztődött a hallottakon s forgatta a szavak értelmét.

Most elpirult barátnéja tekintete alatt s Milla mindjobban érezte, hogy eltalálta az igazat.

Magához szorította a leány bájos, szőke fejét, anyai, meleg édes szeretettel.

— Pedig hazudnak, édes Anna, s rosszul teszik, a kik irántam meg akarnak félemlíteni. No dehát csak félj tőlem s epekedjél. Nem fog megártani, s azokat a könyeket, a melyek most a te szép szemedből hullnak, drága emlékeid közé fogod még sorozni.

Nem engedte magát tartóztatni, s elment. Anna ijedt tekintettel nézett föl hozzá, hogy vajjon nem bántotta-e meg komolyan. Milla szeretettel símogatta végig a leány haját.

— Maradj csak, Anna, s légy nyugodt, ne izgasd töl magad. Anyád majd kikisér, úgy is beszédem van vele.

Lassan, meggondolva haladt le a lépcsőn, itt-ott meg-megállva, fok fok után, nem ült a kocsijába, hanem fölment egy szomszédos divatüzletbe, a hol néha egyet-mást vásárolni szokott. Az esze egészen másutt járt, míg keze az eléje halmozott kelme-piramisok közt babrált. Az üzlet főnöke, a mint kiszolgálta, hamar észrevette, hogy előkelő vásárlójának háromszor is el kell ugyanazt a választ mondania, míg egyszer meghallja. Végre kiválasztott valamit s levitette a kocsiba; s azzal haza is küldte. Maga pedig gyalog indult meg az ellenkező irányban. A Barátok-terén magához intett egy bér-

kocsit s a Szóráth kis utcájának nevét mondta oda a kocsisnak. Az utcasarkon kiszállt s a kocsist kifizette.

Szóráth nem kevéssé elámult, mikor a legény jelentette neki, hogy ki várja. Még alig volt kész öltözékével és sietett azt befejezni. Megdöbbent, vajjon mi történhetett? A mint az ajtón belépett, szemébe tünt a Milla sápadt, gyűrt ábrázata, melyen ott voltak a szenvedés nyomai.

— Istenem, Milla, milyen meggondolatlanság, hátha itt talált volna valakit?

Az asszonynak, alig észrevehetőleg, megrándult a válla.

— Hát mondja, miért jött?

Az asszony késett a válasszal, mintha gondolkoznék, milyen formába öntse; aztán halk, szaggatott hangon felelt.

— A válaszért jöttem a tegnapi kérdésemre: mondja meg, mi baja? . . . Láthatja mennyire érdekel megtudni, nem vártam be, míg ismét fölkeres, magam jöttem érte . . . S hogy megkönnyítsem feleletét, nézze, segítségére is jövök. A legnehezebbjét én mondom ki: tudom, hogy kiábrándult szerelméből s mást szeret. Most már csak erősítse meg, mondja el, mint esett. Utóvégre az a szenvedély, a melyet mi egymás iránt éreztünk, talán nem volt olyan hazug, hogy azt érdemelné, hogy mocsárba fuljon, vagy gyűlölködésben végződjék.

Lassu, kimért hangon beszélt, egy-egy szónál meg-megállva, tán hogy nagyobb súlyt adjon neki, talán csak hogy erőt gyüjtsön tovább beszélni. Szórátlnak volt ideje magát azalatt összeszedni.

Hátradőlt székében, tekintete az asztal faragványain járt, míg jobb kezének ujjai idegesen vibráltak térdén. Szinte azt lehetett volna hinni, a bűnös áll bírája előtt.

— Nos, talán felelhetek. Egyenessége őszinte-

ségre kötelez s bocsássa meg, ha talán nyers és rideg leszek, — mindig csak magammal szemben leszek az. Nem tudom, miket fogok mondani, de ha kiméletlenséget talál szavaimban, arra gondoljon, hogy annak éle egyedül ellenem van irányítva. Talán jó is lesz, ha elmondom. Kibeszélve magam, talán magam is jobban tisztába jövök benyomásaimmal, a melyeket a folytonos tépelődés bennem egészen összezavart. Mert nem vagyok tisztában, s nem is tudom tökéletesen, mi a bajom.

— Miután már önben magában is fölébredt a kétség, jó, hát ne mondjuk szerelemmel, de csodálattal és hálával eltelve tudok csak magára gondolni s képe drága ereklyéje szívemnek.

— De igen, úgy van. S abban a nagy, nagy boldogságban, a melyet szerelme nyujtott, mégis elégedetlenség szállott meg egyszerre. Nem tudom, honnan jött s mikor lepett meg először. Elkeseredni éreztem egyszerre szívemet s elerőtlenedni férfiasságomat. Az öregedés félelme lepett meg s valami bizonytalan vágy elérhetetlen után. A családélet vágya szállott meg s üresnek éreztem szívemet, melyet eddig az ön képe töltött meg. Elágyultam s ábrándokba estem, mint egy gyermekifju: feleségről és gyermekekről ábrándoztam. Nos, és ekkor meg is elevenedett e képzeletszőtte álomkép; megtalálom a leányt, a kit feleségül kivánnék magamnak: bájos, gyengéd, ártatlan, egyesítve magában minden tulajdonságot, melyeket a tapasztalt férfi gyermekei anyjában megkíván. Szinte isteni jelnek vettem s megfeledkezve mindarról, a mi kötelesség, lemondás vagy önmegtagadás reám számot tarthat, egész odaadással és rajongással vetettem magamat a gondolatra, melyhez most már életemet kötöttem. S ezzel kezdődik kétségbeesésem.

Vajjon tudja-e a lány a hatást, melyet rám gyakorolt, — akarja-e tudni? — s vajjon képes leszek-e még én nyilásra bírni azokat a bimbózásban levő érzelmeket, a melyek egy fiatal lány szívét betöltik? Egyszer-egyszer hajlandó voltam igennel átsiklani ezeken az első kérdéseken, könnyedén és felületesen, mert mind komorabbak és sötétebbek kerültek nyomába. Utóvégre eleget forogtam asszonyok körül; tudtam is, milyen az a hatás, melyet rájuk gyakorolni bírok s olyan gyöngének sem ismertem el magam, hogy egy fiatal tapasztalatlan leány fantáziáját megmozgatni ne bírjam. De lelkiismereti kérdésnek tetszett, hogy meg is kíséreljem. Vajjon az én sokat koptatott idegeimmel, szürkülő és kopaszodó fejemmel, elnyűtt és sivár érzéseimmel magamhoz köthetek-e egy ifju lányt, a ki maga a gyöngédség, csupa illat és napsugár? A kinek a világa nem az én világom többé, reményei, ábrándjai nem az én reményeim és ábrándjaim... És viszont szerelmemnek erejét, lehet, csak önzésemnek nagyságát mutatja, hogy még ezeken a kétségeimen is túltettem magam. Leszakítom a bimbót, ha mindjárt a keblemen hervad is el! És a mikor eddig eljutottam, akkor sujtott rám a legnagyobb csapás. Gyónom és vallom: napokig nem gondoltam magára, Milla; s ha gondoltam, gondoltam elkeseredéssel, — talán gyűlölködéssel. Aztán a véletlen, talán nem is az, valami ösztönszerü erő, a magam öntudatlanul müködő akarata ismét a bűvkörébe hajtott: éreztem a keze nyomását, a haja illatát; beszívtam ajka leheletét, azt a delejes fluidumot, melylyel az ön teste megtelíti maga körül a levegőt; s óh, micsoda nyomorúság volt az nekem! azzal az őrült rajongással szívemben éreztem, tisztábban éreztem, mint valaha, hogy az én életem elválaszthatlanul van a magáéhoz

hozzáláncolva. S nem is egyszer éreztem. Másnak tudtam magamat mellette s öntől távol. Éreztem és érzem — s ki még sem kerülhetem — mint hull le rám a következmények halálhozó köve, a melyet a saját cselekedeteim kérlelhetetlen logikája idézett fejemre. Mit mondjak még? van-e még mit mondanom? Nem tudom, melyik szavammal bántottam meg; de ha maga ezért jött, nekem meg el kellett ezeket mondanom. Utóvégre a mi szerelmünknek csakugyan nem szabad a hazugság mocsarába fulnia: se magához, se hozzám nem volna az méltó s ha buknunk kell, mind a ketten méltóbb halált tudunk magunknak választani . . . Most már tudja, mi a bajom.

Elernyedve, belésápadva, a veríték gyöngyeivel homlokán végezte beszédét.

Az asszony pedig hallgatta, félbeszakítás nélkül, elnyomva feltörekvő jajjait, visszafojtva keblét szorító zokogását.

— Igen, most már hát tudom, mi a baja, — körülbelbelül így tudtam magamtól is; s hiszi-e még, hogy mindezek után, a mik most már nem csupán gondolatban, hanem kiejtett szókban is élnek köztünk, hiszi-e még, hogy van még egy perce a boldogságnak, a mi reánk várhat? Mondja, hiszi ezt? hiszi?

— Nem, alig hihetem.

— Lássa, tehát ismeri a betegséget, s fél bevenni az orvosságot. Mi keresni valónk lehet még nekünk egymás mellett? Halálra gyötörnénk egymást, a nélkül, hogy volna, a mivel egy a másnak kárpótlást nyujtana. A mi utaink most elválnak s nem találkoznak többé soha. Ilyen barátság után, a milyen a mienk volt, mikor örökre búcsuzunk, mért válnánk meg ellenségekül? Azért jöttem el e barátságos búcsuért. Talán, ha holnapig várok,

ki tudja, megtörténhetett volna-e? Nekünk menekülnünk kell egymástól, hogy egymásra ne törjünk. Talán az életünk se volna egymástól biztos többet. Menjen, menjen! A magam útján megyek én is.

— S mi lesz velem?

— Eh, ostobaság. Minden egyéb kétsége kész nevetség. Megházasodik s újra kezdi az életet.

— S mi lesz magával?

— Az most nem kérdés. Majd én is megtalálom élethivatásomat. Talán ájtatoskodni és vezekelni fogok; talán rongyos gyermekeket öltöztetni. Az mindegy. Némi áldozat e lemondásban — még az ön részéről is — talán csakugyan van; s ennek az áldozatnak ellenértéke meg kell hogy legyen. Ez az ellenérték most csak az ön visszaszerzett nyugalma lehet.

— Oh, Milla!

— Ne érzékenyedjék el s ne csináljunk scénákat. Az nem illenék igazán hozzánk . . .

Fölállott és egy mozdulattal eligazította meggyűrt ruháját.

— Isten vele, Szóráth. Jó barátokul válunk meg. S hogy valami túlságos nagylelkűségnek ne vegye ezt tőlem, tartoztam is magának ezzel. Sokkal jobban megédesítette az én szomoru életemnek ez utolsó néhány évét, semhogy meg nem érdemelte volna tőlem. Isten vele.

— Milla!

Utána kapott a két kezével.

— Még csak a kezét sem nyujtja búcsuzóra?

— Nem, most még csak azt sem!

Mielőtt utolérte volna, kiosont az ajtón, s eltünt előle, mint egy látomány.

IX.

Az ősz lucskos sárát föl se szítta még a tél első igaz hidege, mikor Hartyániék megnyitott termeikbe az első estélyre összehívták ismerőseiket. Anna nyughatatlan, türelmetlen életkedve kívánta meg, melyen természetesen a kétnapos világfájdalomnak nyoma se maradt. Sőt, mintha az életöröm teljes fényben ragyogó napja csak most sütött volna fel rá.

A virágokkal megrakott nagy teremben, melyben villamos izzólámpák hintettek fehér, reszkető világot, Annát mint egy királynét vették körül. A beállott saison hazahozta barátnőit, a kikkel együtt nevelkedett s megsokszorozta ismerőseit, a kik mind vágyakoztak az elkövetkezett tél új, nagy jelensége után.

Valami csodálatos báj ragyogott le róla, mely kiemelte a hozzáhasonlók közül. Az érintetlenség és üdeség tiszta hamva, melyet valami senyvesztő vihar mintha mind lesöpört volna társnéiról, rajta egész illatos pompájában ott volt: ártatlan mosolyában, tekintete szemérmes nézésében, édes öntudatlanságában. Föllépése talán bizonytalanabb, mozdulatai érdesebbek voltak, mint a kik egész könyvtár *Bourget*-t és *Ginisty*-t átolvastak s a színházak összes francia ujdonságait végignézték; sőt a jó barátnék s a jó barátnék mamái között is volt nem egy, a kik határozottan talusiasnak ítélték neveltetését: de ugyanazok az ifju urak, a kik olyan kész örömmel látták el tanácsaikkal a hozzájuk forduló ifju hölgyeket s pazar szívvel adtak fölmentvényt nekik apró bevallott vagy rajtakapott gyöngéikért, most szinte szédülő fejjel látták maguk körül röpködni ezt a bájos-édes tüneményt,

a ki tisztaságával a századvégi konvencionális ideál minden karakterisztikonát meghazudolta.

Ezer apró virággal teli szőtt fehér surahruhája volt, még ifjabbá, még ragyogóbbá téve alakját. Csodás fényü haja arany ragyogásban csillant fel s szabadon hagyta homlokát: a keskeny, fehér, áttetsző fényü homlokot, a melynek talapzata a legédesebb, legmosolygóbb szemeknek szolgál védőboltokul. Ez a mosoly — a szemeiből vagy az ajkairól vette-e elragadó erejét? — mindenkinek kijárt; verőfényes reflexe megült az arcokon, visszaverődött a tükrök csillogó lapjáról s meleg fénynyel, otthonias, jótékony meleggel vonta be a hideg, kacér rokokó-butorokat. Ez a mosoly virult le a fehér szegfűkről és tubarózsákról, a melyek a gavallérok gomblyukában díszlettek, az tette mosolygóssá, pirossá a leányok arcát s ez a mosoly — édes, boldog mosoly — tette ragyogóvá különösen azt a Niphetost, a mely Annának a keblére volt tűzve. Pompás nyilásu, nagy, hófehér szirmu rózsa volt, a mely egy nagy-nagy virágcsokor kellő közepéből volt e célra kiválogatva.

Maga a nagy-nagy virágcsokor — lazán kötött rózsáival, illatos ibolyáival — a selyem ruche-sel szegett fényes atlasz tokban ott pihent a benyiló szoba magas fayence-vázájában, melyre a leleményes rajzoló keze apró, röpködö amoretteket faragott ki. Szóráth küldte az Anna első nyilvános szerepléséhez, ugyanaz a Szóráth, a ki az előzékeny udvarló ezer apró figyelmével vette körül Annát. Milyen jó is nagy leánynak lenni!

Most is itt volt, tán valamelyik asszonynyal diskurált, vagy a lányok körül legyeskedett — mind szerelmes volt belé s valamennyi rajongott érte! — vagy tán éppen valamelyik ajtó fáját támogatta az öreg urak közt ő is — de a szeme az Anna

lépteit kisérte mindenütt s a füle arra neszelt, hol csendül fel az Anna édes kacagása. Majd bizony Anna nem látja ezt meg s meg nem érzi, hogy lefordította-e róla tekintetét.

S ez a messze kisérő, erélyes tekintetű szempár olyan jótékony meleget gerjeszt a szívében s olyan biztossá, nyugalmassá teszi föllépését. Egyszer-egyszer, mikor ellenkező irányban jár is, hátrafordítja fejét, hogy tekintetének bizonytalan sugáru, futó fénye összevillanjon, — dehogy is, egybeolvadjon annak a büszke férfinak szeme sugarával. Oh, milyen jó leánynak lenni, fiatal, üde, boldog leánynak lenni!

Már alig vártak valakit, tán még csak Baróthynét. Igérte, hogy eljön, hosszu betegsége után ma először hagyja el hosszabb időre a szobát, — roszszabbul lett volna? Nem, csak megkésett egy kissé. Fekete, nehéz merveilleux ruhája, a villogó jet-szegélylyel, még halványabbnak mutatják arcát, pedig az alig múlt láz sorvasztó nyoma úgyis nagyon látszik rajta.

S az a sötét öltözék is: mintha gyászt viselne, mintha tíz esztendővel öregebbnek akarna látszani. Pedig azért mintha fejedelemasszony lépne be most is: mellette minden elhomályosul; feléje fordul minden szem, s irígység tölt el minden asszonyt.

Csak egyedül Anna fut igaz örömmel elébe, megöleli s így súgja a fülébe:

— Hát csakugyan eljöttél, keresztmama? te édes, te jó!

— Hisz megigértem, súgja az vissza, el kellett jönnöm.

Igen, el *kellett* jönnie. Míg átöltözködött, Baróthyné háromszor is lehanyatlott elbágyadva, mégis úgy érezte, hogy el kell mennie.

Tulajdonképpen mégis túlbecsülte erejét, a mi-

kor nagy jelenetét Szóráthtal lejátszotta, s heroizmusa csak addig tartott, míg tőle távoztában a lépcsőn lehaladt. Akkor megrogyni érezte magát túlfeszített erelyében, s már alig volt annyi kitartása, hogy a legközelebbi bérkocsi-állomásig vánszorogjon. Hazaérve, láz tört ki rajta s ágyba kellett feküdnie. El sem is hagyhatta négy hétnél tovább. Eleintén nem eresztett magához senkit, magát Annát sem, a ki pedig mindennap eljött hogylétéről kérdezősködni.

Szörnyü idők voltak ezek a magányosságban töltött órák: szörnyüek, a mikor a betegség lázas álomképeket festett inficiált képzelete elé, s talán még szörnyüebbek, a mikor rohamaiban szünet állott be, s bár meggyengült gondolkozással, mégis a valószinüség világánál itélte meg lelke állapotát. Selyemmel húzott, csipkés párnáit sokszor áztatta a kétségbeesés sürü könyhullása. Elhagyottsága állott elébe minden kétségbeejtő következményeivel, a melyeket eddig fölmérni sem tudott. Maga elé meredve, hangtalan gyötrődéssel emésztette magát órákon keresztül. A nagylelkü önmegtagadás fönsége csak a működésben levő energia rövid idejére tudta föntartani; azután az elgyöngülés és megbánás, önvád és kétségbeesés napjai következtek. A magány és elhagyottság rossz tanácsadók. Szemrehányással illette magát s könnyelmüség vádjával. Mért mondott le s mért adta föl szerelmét? Hát az a szenvedély, mely csaknem öt éven keresztül égett bennük, állandóan és gyengülés nélkül, annyira nem szerzett ez idő alatt semmi jogot, hogy lángjának első libbenésére eldobja magától? Vajjon az az elváltozás, mely Szóráthot szerelmében megingatta, csakugyan olyan mélyreható-e, hogy neki ki kellett volna útjából térni? Vajjon nem mulandó szeszély-e csupán, mely lobbot vetett benne, s fellob-

banásával hirtelen ki is alszik? No és akkor egy pillanatnyi ideges rohamért feladta eddigi szerelmét. Es igazán feladta-e? a lemondás, melylyel szabadságát Szóráthnak rendelkezésére bocsátotta, igaz és őszinte volt-e? Nem ő, az asszony ragadta-e meg az első kedvező alkalmat, hogy megúnt kedvesétől szabaduljon? A kivel már betellett, a ki már neki nem kellett? Óh jaj, bárcsak így lenne! Leborúlva az ágy vánkosára, zokogó fejét karjára hajtja s megmozdult fantáziája előtt megjelenik a férfi, a milyennek olyan sokszor látta: gyöngédnek, daliásnak, odaadónak.

Két kezét kitárja, hogy puha, forró keblére szorítsa; fejét, az édest, magához vonja; két szemét lecsókolja. Hisz az enyém vagy, és senki másnak át nem engedlek! Őrült voltam, mikor le akartam rólad mondani, mert nem tudok lemondani! Nem is akarok lemondani! Mert bírni akarlak, erős, kemény akarattal, kizárólagos, osztályt nem tűrő bírással. Felsír kínjában s hangos zokogása betölti a levegőt.

Mert hisz azért tudja, hogy a képzelődés hagymázos játéka csak mindez, s boldogsága mindörökre odavan. A férfi, a kinek elveszett napja, ha egyszer nem ölelheté, gondolt-e reá négy hét alatt, hogyha másképp nem juthat el hozzá, betörje beteg-szobája ajtaját? gondolt-e vajjon csak arra is, hogy ezt a betegséget mi hozta rá? Vajjon azokat az órákat, melyek eddig az ő tulajdonát képezték, vajjon hol tölthette most? Hol, édes Istenem, hát hol?

Figyelmeit másnak osztja, gyöngédségét másra pazarolja, szerelmét — oh, nem, sohasem volt pedig még eddig ilyen szerelmem! — illatos tömjén gyanánt másnak gyujtja áldozatul. S hát mit bánja ő, hogy ki az a más? ha mindjárt az édes testvére lenne is!

És ekkor tökélli el magát és ebből gyűjti magának az erőt is hozzá: hogy el *kell* mennie! Látnia kell és ha belehalna is. Mert bele is halhat, mert tudja, mit fog látni. De éppen azért kell elmennie. Háromszor szédül le félájultan, míg öltöztetik; de mégis el *kell* mennie.

Halvány arca az izzón-fehér világítású teremben halálosan sápadtnak látszik; imbolygó léptein, a mint Anna karjára támaszkodva végighalad, meglátszik a reszkető gyengeség. Csak a szemei járnak égő tűzben körül, egy pillantásra végigmérve a nagy, fehérfényü terem sokadalmát: vajjon itt van-e? vajjon fölkeresi-e?

Hát hogyne keresné fel? Elsőnek siet oda, mikor még Anna is mellette van, — vajjon nem azért sietett-e? Gyöngéden kérdezősködik hogylétéről, mindennap érdeklődött utána s olyan szomoru volt, mikor rossz hireket hallott. De most már semmi baj, a betegségnek nyoma se látszik. A kegyelmes asszony — ha lehet — még szépült a betegágyban.

Milla csak a fejével bólong s a legyezőjével integet rá. Igen, igen, már egészen jól van. Hirtelen hőség lepi el s alig győzi magára hajtani a levegőt.

Az inasok téát és sandwichet szolgálnak föl; de csak itt-ott nyul valaki hozzá. A szomszédos zongoraszobában miss Kate-t odaerőltették a zongora mellé s elibe adják a *Daisy*-keringőt; az akkor új volt s nem koptatták még el. Miss Kate-nek el kell ezt játszania s az egyszerü fogadóestély valóságos házibállá változik. Hogy is ne, november végén, a mikor már a nyárimulatságok, egész örökség óta, nem lehetett táncolni.

A lányok — csupa kortársai Annának táncra kerekednek s Anna úgy szereti ezt. Szóráth — bár ők nem is táncolnak, csak mimelik inkább — a

dereka köré fonja a karját s Anna úgy érzi, hogy valami édes boldogság remegteti meg tőle. A vér elhagyja a szívét s mind a fejébe tódul s az arca piros lesz tőle s a szeme még jobban ragyog.

Aranyos fényü hajának minden szálát érzi, s úgy tetszik neki, mintha villamos szikrák pattognának ki belőle. Megint érzi — mint már egyszer — hogy minden szem csak őt nézi egyedül, s olyan zavarban van tőle, hogy szinte elhomályosodik tőle a tekintete. Egy pillanatra arra gondol, hogy lefejtőzik Szóráth karjáról s arcát elrejtve, valami félreeső szobába menekül innen: talán a föld alá süllyedni volna a legjobb.

S a nélkül, hogy tudni lehetne, honnan ered, hirtelen suttogás kell a vendégek között valami nagy titokról. Szájról-szájra adják, s egy pillanatra csakugyan mindenki szeme Annáékon akad meg: jó, hogy ők nem veszik észre. Nem is tart tovább egy pillantásnál s aztán kinek-kinek a maga érdekeltségén áll a gondolata. Állandóan csak egy szempár kíséri őket, a Milláé, a kinek appercepcióját teljesen fölemészti az a sovár figyelem, a melylyel a mozdulatukat, a szemük járását, az arcuk változását lesi. Egy ajkuk moccanása el nem kerüli figyelmét, nem egy szemük hunyorítása . . . Ugyan mit beszélnek? A lány mit mondott most a férfinak? . . . Talán irtózatosabb élvezet, kegyetlenebb kéj így megsejteni, vagy a távolból hozzávetni, mint biztosan hallani.

Azok felől pedig most már eshetik a teremben akármi: magukra maradtak s a körülöttük levő világról nem tudnak.

— Anna, édes Anna! folytatja Szóráth a megkezdett suttogást. Szeretem édes szerelemmel, s azt akarnám, hogy enyém legyen.

Mintha megnehezültek volna, lebocsátotta

szempilláit a leány, szótlanul, drága boldogságban.

— Fáj ezt hallani, Anna?

— Csak mondja, mondja!

— Nagyon szeretem, nem is tudom kimondani. Csak azt az egyet tudom, hogy kerestem, évek óta kerestem már magát, s az Isten különös kegyelmét látom benne, hogy megtaláltam. Az életem célját találtam meg, az ábrándjaim megvalósulását . . . Istenem, rosszul van, Anna?

A mint ránézett, sápadni látta a leányt, térdeiben meginogni érezte. Erősebben szorította magához, hogy feltartsa karjaival.

— Nem, nem, csak folytassa.

Hozzá simult a férfihez, feje csaknem a vállát érintette.

— Nem, én hadd folytatom, mondta halk reszkető suttogással. — Én nem kerestem magát és mégis rátaláltam. És úgy éreztem, hogy meghalok, ha valaha elveszíteném. Enyimnek vettem első pillanattól.

A zene elhallgatott s Anna elsietett a teremből. Végigsiklott észrevétlen az útban állókon, nehogy megszólíthassa valaki. Egyenesen a maga kis szobájának tartott, hogy arcát kezébe rejtve, hullámzó keblét lecsillapíthassa.

Szóráth, magára maradva, sugárzó szemmel tekintett szerteszét, hogy vajjon boldogságát leolvassák-e messziről.

. . . Hirtelen csönd lett a teremben. Anna és Szóráth, egymás karjához símulva, áthaladtak rajta. Önkénytelenül rájuk irányult mindenki szeme, s új suttogásra kelt mindenki. Mintha világ hallatára folyt volna előbbi beszélgetésük, önkénytelen megérezte mindenki, hogy valami történt közöttük.

Milla föllálott, mikor őket feléje közeledni

észrevette. Látta a boldogság fényét lesugározni róluk. A szemével hallgatta őket egész este, látta Szóráthot suttogni, Annát elpirulni; látta mind a kettőjük zavarát s mind a kettőjük arcán a boldogság lángját kigyulni.

Fölállott, mert félt, hogy egyenesen neki fogják föltárni szívük túláradó boldogságát. Tudott már mindent. Különben is későre járt, eddig se akart volna maradni. Hartyánéné mellette állt; hogy a többiek észre se vegyék, halk jóestét mondott neki s az nem is tartóztatta. Szóráth büszke, boldog mosolyával szinte hálásan tekintett rá: tulajdonképp tán neki köszönheti boldogsága nagyrészét. Anna mindenáron el akarta kísérni legalább az előszobáig. Átszellemült arccal kapaszkodott szép keresztmamája karjába s hízelkedve, meghatott lélekkel símúlt hozzá. Mégsem állhatta meg, hogy midőn már az előszoba küszöbéig értek, a nagy titokkal szívében elbocsássa. Szinte árulásnak tetszett volna neki.

— Boldog vagyok, keresztmama, nagyon boldog! súgta meg neki s átölelte a nyakát.

Milla kivonta magát karjaiból.

— Csak sokáig tartson! s a hangja érdes volt, zord, szinte fenyegető.

Anna mitsem vett észre belőle.

— Oh örökre! . . . Ő mondta.

A szerelem és bizalom megingathatlan hite szólt ki hangjából, s belevágott Milla szívébe kegyetlenül, kínzón, féltékenyen. Akarata ellenére kitört belőle.

— Vajjon először fogadta-e, — és utoljára-e?

Megdöbbent maga is a szavaitól és sietett volna jóvá tenni.

— Ha nem is először, de bizonyosan utoljára . . . csak rád akartam ijeszteni, gyermek!

Az ő ijesztése nem fogott, — mi fogott volna most az Anna bízó lelkén? — de a leány boldog, magánkivüli elragadtatása a Milla szívében ott csengett tompán, visszhangtalanul; tövist vert a szívébe s vette a vérét cseppről csepre tovább.

X.

A tündérországbeli meseszerü boldogság aranyos ideje kezdődött Annára és Szóráthra. Az öreg Hartyáni csakugyan nagyra tartotta Szóráthot, s valósággal megtisztelve érezte magát ajánlatától, mikor leánya kezét kérte.

— Nehéz követ hengerített, kedves öcsém, a szívemre. Tulajdonképpen csak most kezdett volna lányom lenni; eddig alig volt belőle valamim. De hát jó kezekre bízom és sohse kívánhattam volna különb vőt magamnak.

A grófnénak a köny is a szemébe szökött. Megölelte Szóráthot édes, anyai melegséggel.

— Csakugyan megúnt engem ez a rossz leány; csak azért tette, mert tudta, hogy megszomorít.

— Nem, grófné, csak azért, hogy most már ketten szerethessük.

Megfogta menyasszonya kezét s ajkához emelte. S mivel már megfogta, el sem eresztette többet; mintha félne, hogy még elveszítheti.

A grófnak dolga akadt, s a grófné is a mellékszobába vonult. Az ajtók tárva voltak mind a két oldalt s csak halk hangon válthatták ki egymás közt boldogságuk édes reményeit, melyeket a jövendőre maguknak alkottak. Ott ültek egymással szemben az ablak mellett, kézben kéz, egymásba teljesen átolvadva. Még mindig nem voltak túl a tudatossá vált szerelem első, édes megnyilatkozásain.

— Szeret-e hát? kérdezte Anna s az ajkára

tapasztotta Szóráthnak a kezét, hogy ne felelhessen, — szeret-e? szívből? igazán? örökre?... S nem fogja-e mi hamar megúnni szegény kis feleségét? Erre már felelhet!

— De előbb maga feleljen, mit szeret rajtam: azt a nagy férfiut-e, a kit a maga fantáziája megalkotott, s a kiből semmise marad, mire egészen kiismer, vagy ezt a kopaszodó vén legényt-e, a ki a bácsikája lehetne immár?

— Olyannak szeretem, a milyen, s nem is szeretném, ha másforma lenne. Büszke vagyok rá, s szeretem, hogy ilyen kicsi vagyok mellette. Pedig félek is miatta, de talán éppen azért fog szeretni, nagyon, nagyon szeretni.

— A boldogságom lesz, ha meg tudom szerelmét állandóan tartani. Már a kétségbeesés szélén álltam: nem reméltem, hogy találhatok valaha nőt, a ki a családi élet boldogságába bevezessen. Olyan nőt, a milyent én alkottam meg ábrándjaimban. S ime, százszor, ezerszer mulja fölül, a mit távolról is remélni mertem.

— És én olyan messze láttam magam fölött, hogy gondolni se mertem volna, hogy reám, együgyü leányra vesse tekintetét. Álomnak tünik fel még most is, alig hiszek benne.

— Mert csalódásban van, s félek a pillanattól, melyben kiábrándul. Mi mindent hitethettek el felőlem, a mit maga mind elhitt s a miből semmit sem fog találni, mire valóságban megismer.

— Nem, nem soha. Senkire se hallgattam. A szerelmem üvegén néztem első pillanattól fogva, s a mit hallottam, csak megerősítette, a mit magam láttam.

— S az a szemüveg . . .

— Nem fog elhomályosodni soha!

Magához szorította menyasszonya szép szőke

fejét, a ki melegen, szeretettel símult a széles, férfias mellre.

— Hogy szalad az idő, mondta Anna. — Tudja-e, már egy hete múlt az esténknek, annak a nagy, emlékezetes estének ... Azóta nem is láttam Millát.

A Milla neve alig hozta valamiféle izgalomba Szóráth lelkét. Az az öt-hat hétnyi idő, a melyben távol éltek egymástól, teljesen elegendő volt, hogy elhalványítsa benne emlékezetét. Úgy tetszett neki, mintha régesrég elfeledett, eltemetett dolgok fűznék össze, a melyeknek hatása már teljesen elenyészett. Jó lélekkel el tudta volna tagadni, hogy szerette valaha Millát.

— Milla sokat betegeskedik mostanában, felelte Annának, — s talán azt gondolja, zavarna is bennünket.

— Milla? soha! meg is fogom látogatni.

De azért a látogatás mégis elmaradt. Annának igazán annyi mindennel volt teli a feje, hogy nem juthatott el a látogatásokig.

Talán jobb is volt úgy. Milla maga sem várt látogatást. Ha ágyba nem feküdt is, mégis csak recidivázott. Valóságos búskomorság nehezült a lelkére és sötét, lélekemésztő töprengésekbe esett. Föl volt zaklatva a vére s nem tudta lecsöndesíteni. De tépelődései mind mélyebbre és mélyebbre vitték a kétségbeesésbe. Szenvedett s nem volt, a kinek elpanaszolja; beteges álmok szálltak reá s nem volt, a ki őket szétriaszsza.

Szemrehányásokkal illette magát s vádat emelt maga ellen saját lelkiismerete előtt. Csak maga ellen. Szóráthot nem illette belőle semmi, az felülállt minden vádon.

— Mit tettél, szerencsétlen asszony, s mi lesz

belőled most már? Föladtad boldogságodat s elárultad szerelmedet. Gyáván visszariadtál az első akadálytól, mely utadba állott, a helyett hogy bátran szemébe néztél volna s megkísértetted volna vele megküzdeni.

Lemondani akartál? hát le tudsz-e mondani? Nem, nem, ha mindjárt térden csúszva kellene is a férfi szerelmét visszaszerezni, — nem, lemondani még akkor se! De hisz csak arról mondhatnál le, a mi a tied. Tied-e még a férfi szerelme? Oh jaj, dehogy a tied többé!

Akkor visszaszerzem. Visszaszerzem könyörögve, visszaszerzem erőszakkal! de az enyimnek kell lennie ismét! az enyimnek, a milyen volt!

Idegesen csengetett rá a szobalányra.

— Kalapot és felöltőt, gyorsan!

— Kocsit nem parancsol a kegyelmes asszony?

— Csak a mit mondtam!

Megindul kiséret nélkül s baj nélkül eljut Hartyániék házáig. Már korán este van s a becsukott ablaktáblák hasadékán átszűrődik a világosság egy-egy fénysugára.

— Otthon vannak! Vajjon Szóráth is ott van-e?

A végtelen szál-eső ismét megered s finom permetegben rakódik le a kabátjára. Elhalad a palota előtt meg visszafordul. Az egész utcán végig megy kétszer-háromszor is. A sarkon egy gesztenyesütő öregasszony árul, az meg is kínálja portékájával.

Visszafordul s megáll a kapu előtt. A vasveretes, nehéz tölgykapunak mindkét szárnya csukva. De már a kilincsre is ráteszi a kezét. Ha be nem lenne zárva, megnyílnék a keze nyomására.

Mintha a hideg vas kijózanítaná. Mit is keres itt tulajdonképp? minek is jött ide? Körülnéz, még megláthatná valaki. Settengve oson vissza, mintha

rosszat tett volna s félne, hogy rajtakapják. Ingatag, bizonytalan léptekkel indul meg hazafelé; útközben meg-megáll s visszatekint; talán mégis csak föl kellett volna mennie. Körülnézi magát, a ruhája egészen csatakos lett az esőben, egészen át van ázva, a nedves hideg egészen a csontjáig hat; ugyan mit szólnának, ha így beállítana.

Új elhatározásra kél s hazamegy.

— Senkisem keresett? kérdi.

— Nem, madame, senki; feleli a szobaleány.

Egy pillanatra az a hihetetlen ötlete támadt, hogy nem járt-e itt Szóráth. Be szokott volt ilyenkor néha tekinteni, megkérdezni, hogy nem megy-e a színházba.

— Vár a kegyelmes asszony valakit?

— Nem, Ninette, senkit, senkit.

S azt hiszi, a szíve megszakad a válaszadásban.

— Parancsol a kegyelmes asszony átöltözni?

— Igen, igen, öltöztessen.

Leült a zongorához s Griegnek egy komor tönségü norvég dala jutott ujjai alá: a tenger hullámai csapkodnak, a vihar ordítva süvít végig a vizeken, fehér tollu sirályok csapdossák szárnyuk hegyével a hullámok tarajját, kinn, messze egy elmerülő halászbárka vitorlásainak halálordítása hallatszik. Szórátnak kedves dala volt, melyet százszor eljátszatott, s most, hogy elvégezte, hátrafordult, hogy megkapja érte az elismerő, hálás tekintetet.

A karosszék, melyből hallgatni szokta, üres volt; az ajtóban a szobaleány állott, a ki várta asszonya parancsát. Végigsimította a homlokát, mintha össze akarná szedni felbomló gondolatait: igaz, hiszen öltözködni akart.

Ninette egy pompás tengerzöld ruhát készített ki neki, mely egy pár hét előtt kedves öltözéke volt.

Már készen is volt toilettejével, mikor erős, átható, izgató illat csapta meg belőle: egy foszlánya annak a parfümnek, melyet Szóráth használt. Megrázkódott tőle s valóságos idegroham fogta el.

— Mi leli ezt a ruhát? mit csináltak vele? s letépte magáról. — Már a ruháimat se bízhatom magukra.

Ninette kettőt-hármat is elővett másikat, míg egyben megnyugodott: mindeniken rajta volt az erős, izgató illat. Egyszerü, igénytelen fekete ruha volt, mely szinte gyászossá tette megjelenését.

Ekkor már türelmetlenné lett a késedelmezéstől. Egész öröklét telt el, míg a ruhához illő apró cikkeket: keztyűt, kalapot, legyezőt előkerítették.

— Hát éppen reggel lesz, mire elindulhatok. Fogjanak be!

Szeszélyes lett s halálra kínozta környezetét.

— Hova parancsolja, madame?

— Számot adjak? harsogott a leányra.

Ninette vállvonítva távozott.

Miss Kate plein-paradeben várakozott reá az első szobában.

— Nos, ön is jön? hát jőjjön.

Az inas, félkézzel a kocsi nyitott ajtajának fogantyúján, besegítette az ülésre, s minthogy felülről nem kapott, várta az utasításait.

— Parancsol a kegyelmes asszony?

— Nos, csak hajtson, hajtson!

A kocsi befordult a nagy-körútra, onnan az Andrássy-útra, s lassu lépésben, mint a ki céltalanul halad, görgött előre. Kihajtott egészen a liget elejéig, ott aztán a kocsis, a maga felelősségére, visszafordult megint.

Milla, visszavetve magát az ülés sarkába, környezetéről, talán hollétéről is megfeledkezve, egészen önmagába mélyedt. Felöltőjét borzongva húzta

magán össze, egyszer-egyszer hangos zokogás szakadt föl tépelődő kínoktól terhes szívéből. Kezét végig-végig húzta a homlokán, mintha magához akarná téríteni szétszóródó gondolatait.

Mit is akar? Valahova menni, valakivel beszélni!

— Oh, Istenem, hát ez mindig így lesz most már Szóráth nélkül? Mi is történt tulajdonképpen? — Szóráth elhagyta? vagy ő mondott le Szórátháról? És hogy is lesz az ezután? Anna! . . .

— Hát sohse érünk már oda?

— Hova parancsolja a kegyelmes asszony?

— Nos hát Hartyániékhoz, hányszor megmondtam!

Miss Kate kiszól a kocsisnak. Kinn járnak valahol a villák körül; legalább egy félóra, mig odaérnek. Éppen elegendő idő arra, hogy Milla összegyűjtse a gondolatait.

— Igen, igen, meg fogom mondani Annának s meg is magyarázom neki. Be fogja látni s Szórátnak nem is kell tudnia róla. Anna nagyon szeret engem, s meg fogja tenni. Igen, megmagyarázom neki s meg fogja érteni: ő még fiatal, én már öreg. Az, már öreg. De Szórátot még vissza tudnám hódítani s meg tudnám tartani... Istenem, hát mi is lenne belőlem, ha már most magamra maradnék!... Be fogja látni, be bizonyosan! . . . Édes, édes Anna!

Hirtelen eldöbbenés reszketteté meg mégis, mikor a kocsis megállásra fékezte lovait. Szíve zakatolni kezdett s kezét keblére szorította, hogy fájdalmas szúrását csillapítsa. Lélekzetvétele rövid és szaggatott lett, a hangja elfúlt s teljes tudatára jutott annak, hogy milyen nagy érdekek kockázata jut most dülőre.

Az inas leszállott s kinyitotta a kocsiajtót, hogy rendeletet kapjon.

A kapu zárva volt s szava alig volt hallható midőn ki szólt az inasnak: — Csöngessen be!

Mig a kapussal a tárgyalások folytak, feje szédülni kezdett s szeme elhomályosodott. Mintha valami nagy teher szakadt volna le a szívéről, mikor az inas visszatért jelenteni, hogy nincsenek otthon.

Legalább elodázhatta a kétségtelen bizonyosságot, elhalaszthatta a katasztrófa kitörését. De ugyanabban a pillanatban éles fájdalom is járta át: vajjon hol lehetnek? együtt vannak s a leány most az ő tulajdonát lopja meg. Sötét gyűlölség fogta el Anna ellen, a féltékenység vak gyűlölete, úgy hogy gyilkolni lett volna kész, ha most hatalmában van.

Az előbbi aggó kétségeskedés helyébe az idegek lázongása lépett; vére a fejébe tódult s kezei reszketni kezdtek az izgalomtól. Az üléssel szemben kis tükör függött; bár nem láthatott semmit, mégis vetett egy pillantást belé.

— Talán mégsem vagyok egészen a legutolsó! s még tölvehetem a harcot egy vértelen gyermekleánynyal. Nevetséges is volna.

Csipkekendőjével végigtörölte az arcát, hogy az izgalmak nyomait elsimítsa.

— A Nemzetibe! szólott ki a kocsisnak.

Az Operában szünet volt s körülbelül ott remélte őket találni. Most már égette a találkozás vágya.

Széjjelnézett a színházban s meglátva Hartyániékat páholyukban, szemmel tartotta távozásukat. Úgy intézte a dolgot, hogy a kijáratnál találkozzanak.

— Otthon leszel holnap, Annus? Benézek majd hozzád.

Le akarta kötni magát mintegy önönmagával,

hogy vissza ne vonulhasson; mintha félt volna, hogy elgyöngül akarata.

— Igen, keresztmama, akarsz valamit? Fölmenjek én hozzád?

— Nem, nem, már úgy is tartozom nektek. Estefelé is beszóltam, de már nem voltatok otthon.

Anna a karjába csimpajkozott, de Milla kiszakította magát s hirtelen elvált.

Baróthyné szinte jól érezte magát, hogy elhatározásra jutott, s a mint hitte, visszavonhatatlanul kijelölte cselekvése útját. Egész nyugodttá lett, míg kocsija vele hazafelé haladt, s kevésbevétellel gondolt a fiatal párra.

— Csak örüljetek, mulassatok egymással, örömetek és mulatságtok nem sokáig fog tartani.

Szinte azt képzelte, hogy csak intenie kell majd Szóráthnak, s az meghunyászkodva fog lábai elé térdelni.

Nyugalma azonban csak addig tartott, míg szobáiba tért.

A megszokott levegő, az emlékekkel teli tapadt bútorok elhagyatottságára emlékeztették s meghozták vigasztalan hangulatát. Kétségei visszatértek s akaratereje elgyöngült. Itt a fogadószoba faragott kandallója előtt, a süppedő karosszékben, itt élte át szerelme utolsó fázisát, s annak megelevenült emlékei kiélezték lelkében a fájdalmas részleteket, melyek akkor oly nyiltan föltárták előtte barátja szívének teljes elhidegülését.

Vajjon hová gondolt? képzelete milyen fantasztikus reményekre ragadta el! Van-e még joga valamihez? lehet-e még reménye a boldogsághoz?

Mintha visszaszerezte volna teljes hidegvérét s zavartalan itélő-erejét, logikus rendben állottak eléje az indító okok, a melyek akkor a hirtelen lemondásra birták.

Nem, nem, semmi nagylelkű fölhevülés, semmi rajongó önzetlenség nem bírta rá.

Csak józanul megfontolta s hideg szívvel elbírálta a dolgok állását.

Vajjon mi lesz akkor, ha kétségbeesett szerelemmel ragaszkodik kedveséhez? Szóráth bizonyosan becsületbeli dolognak fogja tartani, hogy meghajoljon kívánsága előtt s legalább külsőleg hű maradjon megint kedveséhez. S akkor megkezdődik majd a harc és a küzdelem elfojtott szerelme s becsületbeli kötelessége között. Lehet-e majd egy boldog pillanatuk? Elkezdődnek a viszálykodások, a féltékenység, irígység egyik részről, másik részről pedig a csömör, a megvetés, a gyűlölködés. Heves jeleneteik lesznek egymással, a melyek utóvégre is végleges szakadásra fognak vezetni. Barátját többet nem őrizheti meg. Meg tudta védni az elsőtől, nem fogja tudni a másodiktól, harmadiktól. Utóvégre ennek a szerelemnek vége kellett hogy szakadjon, a férfi más útra tért, a mely egymástól eltávolítja őket.

Nem okosabb-e, ha önkényt kitér útjából? A büszkesége is ezt rendeli, az okossága is ezt tanácsolja.

Igen, igen, hiszen rendeli és tanácsolja még most is. De itt ismét a nagy kérdés: mi lesz vele? mi lesz vele!?

Lemondjon-e csakugyan végleg és visszavonhatatlan s az Ofélia sorsát válaszsza-e? Az Ofélia sorsát? Könnyü azt kimondani. De a kinek szívében ég a szenvedély, a kinek vérében láz dúl, hogy feküdjék a koporsóba s hogy engedhesse elföldelni magát!

Új szeretőt válaszszon magának? Ha már akarna is, — akarhat-e? — van-e a földön, annak megteremtett összes lényei közt még egy második,

a ki Szóráth Jenőt helyettesíteni tudná? Az ő karjai ölelését, az ő csókjainak édességét, szerelmes ajkának, kábító, mámoros suttogását? Van-e még egy férfi, a kinek Szóráth után az ő karja ölelésére nyílhat?

Vagy a férjéhez térjen meg? megalázkodva, bűnbánóan? Van neki tulajdonképpen férje? Férje neki az az ember, a kivel egykor — nem is tudja milyen régen — az oltár elé állott s neki örök, hűséget fogadott? A ki távol áll a képzeletétől s a kiről a szíve nem tud, a kinek az arcvonásait is elfelejtené, ha évenkint kétszer hivatalos estélyeket nem kellene adni. Férje ez neki?

Vajjon mit szólna mégis férje hozzá, ha megtudná igazán és eltagadhatatlanul, hogy felesége hűtlen volt hozzá és megcsalta? Megölné-e vajjon a csábítót, vagy őt az asszonyt ölné meg legalább? Tudna-e egyszer életében férfi lenni s erősnek és szenvedélyesnek mutatkozni? Avagy hidegen megfontolná előbb a dolgot, s diplomatikusan azt mondaná: — Bocsánat asszonyom, de a politikai viszonyok mai alakulásai közt s a börzepapirok mai árfolyama mellett nem állhat érdekemben legjobb barátomat ellenségemmé tenni.

Nem, nem, sorsába nem tud belenyugodni s bízni sem bízhatja másra, mint önmagára.

Gonosz álmoktól megszaggatott éjszaka után szívszakadva várta az órát, melyben Annához mehet.

Várta is és félt is tőle. Nem bírt magával többé s lelkében gyors cserében váltotta fel egymást izgatott türelmetlenség s kínlódó tehetetlenség, kielégítetlen szerelmi vágy és a lemondás fájó vergődése.

Végre megindulhatott. Úgy érezte, hogy keresztet vesz magára és járja az ő kalváriáját.

A mi bűn volt szerelmében, most megszenved érte s nem is lehet másképp, minthogy e szenvedés a megváltás ára legyen.

Szíve erősen dobogott, mikor Hartyániéknál benyitott. — Vajjon sejti-e Anna, hogy beszélni valója van vele, egyedül vele s keresi-e majd az alkalmat, hogy elmondhassa neki?

El tudja-e majd mondani neki? Mire beért a szobába, gondolatai elhomályosodtak s már nem volt tisztában vele, tulajdonképpen mit is akar.

Szinte megkönnyebbedett, teher szállt le a lelkéről, mikor a grófnét együtt találta leányával. A szabóné volt velük s talán a kelengye egyes cikkeit beszélték meg. Millának tanácsot kellett adni, a kelmék színárnyalata között válogatni kellett.

Ismét elfogta a türelmetlenség s a félelem, hogy végezetlen dologgal kell majd távozni.

A szabóné végre elment. Most már csak a grófnétól kellett szabadulnia. Tudta, hogy ez előbb-utóbb el fog következni. Hartyánine nem hagyta abba most sem falusi életmódját s mindig talált magának a házvezetésben foglalkozást. Szívdobogva leste, mikor fog a kilincs után nyúlni.

Végre egyedül maradtak. Anna éppen belemerült a selyemminták rendezésébe, melyeket a szabónő nála hagyott, Milla szavát elfojtotta az izgalom; gyáva lett ismét s nem mert megszólalni.

Úgy érezte, hogy sohasem is merne. Minek is jött el? minek kínozza el magát? Felakart állani, hogy menjen, de arra sem volt ereje. Ült ölbe hullott kezekkel, gondolat-vesztetten, némán.

A szótlanság végre is Annának tűnt fel.

— Akartál valamit tegnap, Milla?

— Nem, nem . . . nem akartam . . . csak látni akartalak, itthon, a boldogságodban . . . Boldog vagy-e még, Anna?

— Még? keresztmama!

— Nagyon szeret?

— Oh, nagyon, nagyon!

— És te, te is szereted?

— Talán még százszorta jobban, mint ő engem.

Elhallgattak; Anna belemerült boldogságába, Milla erőt gyűjtött tovább kérdezni. Most nem fog már kitérni többet.

— És ha elhagyna, nagyon boldogtalan lennél?

— Rá se gondoltam még eddig, de belehalnék; igen, a halálom lenne!

Csupán a gondolatára is köny tolúlt a szemébe.

Millát elfogta az érzékenység. Nem képes rá. A büszkeségét se tudja megalázni, a szívét se tudja megkeményíteni.

Rátette a kezét kis barátnéja fejére, s végigsímogatta.

— Nos, hát csak őrizd is akkor a boldogságodat, ha olyan nagyon drága.

Fáradt, ernyesztő zsibbadás ült a lelkére s megdermesztette fogékonyságát.

Nem engedett a marasztalásnak és elment.

Kint, a mint magára maradt a zárt kocsi négy szűk fala között, ismét elfogta a kétségbeesés. Zokogásban tört ki s hagyta a könyeit folyni.

Hisz' az mégis csak érthetetlen, a mit cselekszik. Hát minden erélye, minden akarata fölolvad egypár könnycseppre? Akar-e hát csakugyan valamit, vagy nem akar?

Egyszerre megváltozva, állandó, mindennapos vendége lett Hartyánéknak. Kitanulta az idejét, mikor Szóráthtal nem kell találkoznia; egyszer egy

félpercre, másszor egy órára, de mindennap föltekintett.

Anna a menyasszonysága iránt kifejezett érdeklődésnek tekintette a látogatásokat; ő maga pedig forgatta, a flagellánsok kéjes gyönyörűségével forgatta szívében a kést e találkozásokkal. Kínozta és elgyötörte magát, várva, lesve az *alkalmas időre*, hogy beszélhessen.

Távolról sem az akarat erélye dolgozott már benne, valóságos belérögzött eszmévé vált nála, hogy *beszélnie* kell Annával, s nem a bírás és visszaszerzés reménye izgatta most már lelkét, hanem az a gyönyör, a melylyel magát e látogatásokban elkínozta. Határozottan beteges szenvedély volt benne, a monománia határait érintette. Már a Szóráthtal való találkozás sem félemlítette meg. Olybá vette Szóráthot, mint egy bizományba kiadott becses értéktárgyat, a mely akkor kerül vissza az ő rendelkezése alá, a mikor akarja. Sajátságos gyönyörűséget okozott neki, hogy az ő kincsével most más ékeskedik.

Akárhányszor megesett, hogy együtt volt vele Hartyánéknál. A jegyesek egy belső szobába húzódtak szerelmükkel; Milla Hartyáninéval maradt. A szobából, melynek ajtai nyitva állottak, halkan búgó nevetgélés, visszafojtott, tompa hangu suttogás édes zaja hallatszott át: Milla lelkére a szöges végü korbács, mely a meztelen, vérző testét érte. Volt valami szent őrület ebben a gyötrődésben.

Egyszer éppen a lépcsőházban találta a két nőt.

— Megyünk a képviselőházba, kiáltott eléje Anna, gyere velünk, Milla!

Majd mikor utolérte, a fülébe súgta neki:

— Nem tudom, de azt hiszem, Szóráth is beszélni fog.

Úgy volt, hogy eljön értük, s elkiséri őket,

Most, az utolsó pillanatban a parlamentből üzente, hogy nagyfontosságu közbejött dolog visszatartja; a karzaton majd fölkeresi őket.

— No hát menjünk a képviselőházba.

Milla még sohasem volt ott. A nyelvet alig értette s a politika iránt nem igen volt érzéke: a viszonyokat se igen ismerte.

Ha talán tudja, miről lesz szó, el se igen ment volna.

Az északkeleti vasútak szándékolt államosítása foglalkoztatta már egy pár hónap óta az embereket. Ezek a vasútak négy-öt apró-cseprő magánvállalat kezében kacskaringós vonalban mentek föl egész a galiciai határig, a vonal mentén nagy szénbányákkal és vashámorokkal. Tulajdonképpen üzleti célra készültek, különösen ez utóbbiak kedveért; egyébként szegényes, nehezen küzködő vállalatok voltak. Magából a parlamentből indult ki s a kormány orgánumai néhány hét előtt kiadták a jelszót, hogy ezeket a vonalakat meg kell váltani s elsőrangu vonalakká emelni, hogy azt a fontos politikai missziót, névszerint hadászati feladatot sikeresen betölthessék, mely reájuk a legközelebbi világháborúban vár.

Baróthy, mint pénzügyi előadó, mutatott rá egyik legutóbbi beszédében, mint elkerülhetetlen politikai szükségletre, mely további halasztást nem is tűrhet. Szavait olybá vették, mintha készen levő s már meg is szavazott akció lenne. Tudták róla, s a beavatottak legjobban, hogy beszédének nagyobb súlya van, mint magának a miniszterének, s különösen a pénzügyminisztériumban alig történik más, mint a mit ő akar. Másfelől ott látták háta mögött mindig a *Megyei hitelbank*-ot, a fővárosi pénzpiac ez egyik legrégibb s mindenesetre legtekintélyesebb intézetet. Most értették, hogy miért szándékozik a

bank új kibocsátású részvényekkel a piacra lépni, a mint azt már hetek óta hiresztelték, s mért akarja a nélkül is magas részvénytőkéjét kétszeresre fölemelni.

Sok száz millióról volt szó s a spekuláció egyszerre rávetette magát az azelőtt nagyon jelentéktelen részvényekre, mesésen fölcsigázva, éppen az államosítás reményében, azok nyomott árát. Heteken keresztül valóságos Baál-táncot járt az egész börze az ügylet körül, mely annál szédületesebb volt, mert még a beavatott nagy financiéreknek se igen volt fogalmuk róla, hogy az egész dolog tulajdonképpen mégis kinek kezében van. Mert a hozzáértők azért meglehetősen tisztában voltak vele, hogy nem egészen természetes úton folyik, s valaki mint a marionette-színház bábjait, rángatja láthatatlan kézzel. A tényleges részvények, még az akció megkezdése előtt nagyobbára eltűntek a piacról s tulajdonképp fiktiv üzletek kötéséről volt szó.

Egyszerre ugyanazok az orgánumok, a melyek a megváltás elkerülhetetlen szükségességét vitatták, egy félhivatalos dementire hirtelen megfújták a takarodót. Az állam nincs abban a pénzügyi helyzetben, hogy ilyen nagyobbszabásu tranzakcióba bele menjen; a hadászati érdek sem olyan közvetetlen; az üzleti spekuláció különben is annyira felhajszolta a részvények árát, hogy valóságos őrület lenne a milliókat az ablakon kidobálni.

Az imént eltűnt részvények, most már mesés árakon, ismét piacon forogtak; a kötések pedig, a melyeket a tulvérmes spekuláció létre hozott, hanyatthomlok rohantak lefelé.

A *Megyei hitelbank*, mely a papírok vételében óriás méretekben érdekelve volt, egy pillanatra megingott. Olyan veszteségek érték egészen várat-

lanul, melyeket ez a nagy és hatalmas intézet is alig viselhetett el. A távolabb állók már a fenyegető csődről is beszéltek, s arról az érdekelt körök is tudtak, hogy az intézet az ügyletek lebonyolítására moratoriumot kért. A részvényesek átkozták Baróthyt, mint a ki e kockázatos vállalatba az intézetet belevitte. A rágalmazó nyelvek pedig, a melyek a krach első hatása alatt azt hirdették, hogy az egész manővert Baróthy idézte föl a maga s intézete önző céljaira, egyszerre elhallgattak. De viszont azok, a kik csakugyan föltételezték Baróthyról az ilyet, s éppen a hatalmas embertől való féltökben, nem igen merték a dolgot bolygatni, a Hitelbank veszteségeinek hírére vérszemet kaptak.

Akkor hát ki áll e dolgok hátterében? Ki intézte azokat? Mert azt mindenki érezte, hogy rá van szedve. A machináció sokkal durvább, a cselszövény sokkal átlátszóbb volt, semhogy mindenki át ne látott volna rajta.

A közvélemény egyhangulag a kormányt vádolta, vagy tehetetlenséggel, vagy könnyelmü rövidlátással. A parlamentben is szóvá tették s két nap óta egész bizalmi-kérdés vitája fejlődött ki a dolog körül. A szónokok egyik a másik után mind jobban belelovalták magukat a heves kifakadásokba, s a kormánypárt, melynek legtöbb tagja többé-kevésbbé szintén áldozata volt a spekulációnak, meglehetős némán hallgatta a vádaskodásokat. Végre ma, a vita harmadik napján, egyik véresszáju ellenzéki szónok ajkán kipattant, a mi már két nap óta benne volt a levegőben, a minek a szagát érezte, az előre vetett árnyékát látta mindenki, a nélkül, hogy akár testet adni, akár előzetesen elébe vágni mert volna valaki. A mint a vita mind hevesebb arányokat öltött, a mint a közgazdasági hátrányok rajzolása közben, melyeket ez a szerencsétlenül

felidézett spekuláció az országnak és jó hírnevének okozott, a vádak súlya mind jobban növekedett: egyszerre csak elhangzott, nem valami tekintélyes oldalról ugyan, de mégis elhangzott: hogy talán maga, a ki szerencsétlen kézzel fölidézte, — itt a célzás félreérthetetlenül Baróthy személyére szólt — talán maga is részesedett azokban az elharácsolt milliókban, a melyeket most egyesek zsebéből összelopkodtak.

Egy pillanatra csend lett a teremben: maga a szónok is mintha megijedt volna saját kiejtett szavaitól. Soha még ilyen váddal magyar képviselő nyilt ülésen nem vádoltatott. Aztán fölzudult az egész kormánypárt, s a szónok további, talán kimagyarázkodó szavai, a leírhatatlan zajban vesztek el.

Baróthy halálsápadtan állott fel helyéről s száraz, hideg szavakban utasította vissza a rágalmat, s hivatkozva magánbecsülete szeplőtlenségére s arra a közismert dologra, hogy ő maga is mily nagy mértékben károsodott e dolognál, megtorlást kivánt az alaptalan rágalom ellen. Pártja csöndesen, (*méltósággal*, mondták másnap a lapok) tüntetett mellette, de látszott, hogy még őket se elégítette ki a szenvedélytelen, rideg hang, a melylyel mentegetőzését előadta.

Szóráth, midőn barátja elrágalmazását hallotta — teljes hittel légből kapottnak tartotta az egészet — s látta, hogy Baróthy a maga ridegségével talán saját pártjával szemben is elrontja a dolgot, kötelességének hitte, védelmére kelni. Úgy érezte, hogy saját lelkiismeretével szemben teljesít ezzel kötelességet s mintegy beigazolja önmaga előtt, hogy baráti kitartása és szívbeli viszonyai alakulása között nincs okbeli összefüggés.

A napi politika történetének följegyzői azt

tartják, hogy Szóráth legnagyobb hatásu beszédeinek egyikét tartotta e napon.

Rendkívüli erő s hév szólalt meg benne: az igazság és meggyőződés becsületes heve s magával ragadó ereje. Szava csodálatosan hatott a házra: mint az isteni Poseidon a haragvó vizek fölött, úgy állt meg a háborgó elemek közt, lecsöndesítve hullámait. Szemébe ihlet ült ki, hangja csengve szállott át a levegőben, megmozgatta annak atomjait s rezgésbe hozta a szív húrjait, melyekre beszédében apellált. Hatása leírhatatlan volt; a képviselők zúgva-zajongva ugrottak föl helyükről s csaknem pártkülönbség nélkül adták meg az elégtételt a Ház ily kiváló tagja megtámadt becsületének, — *Magyarország megrágalmazott becsületének*, mint Szóráth mondta.

De fenn a karzaton, a főrendek páholyában, a hatás talán még közvetetlenebb volt. Anna kipirult arccal, lázasan csillogó szemmel hallgatta a beszédet. Az ideálja öltött most testet, ilyennek látta képzeletben százszor, ilyenről ábrándozott róla ezerszer. Előrehajolt testtel, kifeszített nyakkal nyelte mindenik szavát, hogy egyetlenegy se veszszen el belőle. Mámoros lett a diadaltól ott fönn, a mit eszményképe odalenn aratott s szívta magába kéjjel, önfeledten a dicsőséget, melylyel szívének bálványa magát odalenn körülövezte.

Milla szinte meghökkenve nézett alá. Ilyennek viszont ő még nem látta soha a férfit, a kiről azt hitte, hogy minden ízében ismerős neki s nincs egy vonás belsejében, mely előtte titok maradt volna. Szeme kerekre tágult, félig nyílt ajka kapkodva szívta a levegőt s keze görcsösen markolt a korlát bársonyába. A férfit nézte, az újat, ismeretlent, a ki elébe támadt. Férfiereje szinte fönségben jelentkezett karja egy mozdulatában, tűzláng csapott

ki szeméből, hév, erő és szenvedély szólalt meg hangjában. Mint egy ó-kori mitikus hős, vagy a romantika sárkányölő lovagja, úgy állott előtte, nagynak, dicsőnek és magasztosnak.

— Mondd, mit beszél? mit mond? kérdezte Annát, de nem figyelt a válaszra.

Az ő arcát is elöntötte a vér, szíve kipattani készült kebléből. Ezt a férfit dobta volna el magától! ha száz erősséggel volna körülsáncolva, még akkor is meg kéne szereznie!

— Hallod, hallod! szólt Annának, mintha maga is értené s megszorította a karját, hogy Anna fájdalmasan sziszszent föl. Ránézett Millára, ez több volt, mint a barátné együttérzése az ő büszkeségével, belenézett a szemébe, sötét fekete tűz csillogott ki belőle, kész egy világot elhamvasztani.

Balsejtés reszkettette meg a szívét, a gyász és végzet sötét félelme, s önkénytelenül is elhúzódott barátnéjától.

Szóráth szavai az általános éljen- és tapsviharban vesztek el; mindenki fölállott, hogy vele szót válthasson, neki gratuláljon.

Az ülést fölfüggesztették s az asszonyok indulni készültek.

— Nekem még egy látogatást is kell tennem, mondta a grófné. Te hova mész, Milla?

— Én? haza!

— Magaddal vihetnéd Annát, nekem dolgom van.

— Szívesen, majd haza viszem.

Anna félve tekintett anyjára, de hogy merjen szólani? Micsoda gyermekes félelemmel okolhatná meg, hogy nem akar anyjától elmaradni. Pedig Milla lelkében készül valami ellene.

Szinte visszahúzódott tőle, midőn a kocsiban

mellette helyet foglalt. Kiki a maga gondolataival foglalkozva, némán értek haza.

— Fölmegyek hozzád, Anna.

Tudta. Vajjon mi vár most reá?

Millában égett és reszketett az izgalom. Ujjai görcsösen szorultak össze, lélekzete elfuladt. Érezte, hogy brutális fog lenni, de nem is akarta másképp, mert érezte, hogy nem is tud belefogni másképp.

Megragadta a leány karját s szembe nézni kényszerítette.

— Anna, az enyim Szóráth! érted, az enyim! Már régen az s én csak átengedtem neked; azt hittem, le tudok róla mondani, de nem tudok! nem tudok!

Szenvedély forrott szavaiban, forró lélekzete a leány arcába csapott. De semmi teatralisztikus nem volt benne s Anna megértette.

— S most mondod ezt nekem?!

— De hát értsd meg! le akartam mondani, neked akartam hagyni, de ha nem bírom!

S mikor látta, hogy a leány meghajtja fejét, s szemébe köny tólul, maga is lágyabbra vált.

— Látod, te még fiatal vagy, szép vagy, százat kapsz különbet; de én! mi lesz én velem!

— Most már késő!

S mintha maga is megrémült volna határozott szavaitól, melyekben benne volt a visszautasítás, elgyöngülve, de mind erélyesebbre válva folytatta.

— De hisz' mindezt én tudtam, mondta az asszonynak, hisz megkínáltalak vele, ha szóval nem is, de azért mégis kérdeztem tőled és te ideadtad, a mikor talán még én is le tudtam volna mondani.

Az asszony görcsösen kapaszkodott előbbi szavaihoz, mintha most a leány viszont-nagylelkűségére akarna apellálni.

— Értsd meg, csak értsd meg, le akartam mondani, oda akartam adni, s nem lehet, nem lehet!

— Oh istenem, de mikor most már nékem sem lehet, nem lehet!

— Anna, édes Anna, te mindig olyan jó voltál hozzám! érts meg engem!

A leány zokogásra fakadt s egyre ismételgette:

— Nem lehet, nem lehet! A halálom lenne!

— Anna, vigyázz! nem ösmersz még engem! Akkor visszaveszem tőled, ha erőszakkal is, de visszaveszem tőled!

A leány kiegyenesedett, mintha teljesen átértette volna női önérzetének ezt a megtámadását. A szívére tette kezét s így felelt:

— És én nem fogom engedni!

Egy pillanatig úgy néztek egymásra, mint két bajvívó, a kik tisztában vannak azzal, hogy egyikük élete csak a másikának árán maradhat meg. Szemük összevillan, mint a gyilkos acél, s nekifognak a küzdelemhez.

XI.

A Szóráth nagy beszédének hatása inkább külső és pillanatnyi volt. Noha a vád is, bizonyítékok teljes mellőzésével, inkább rágalomszerüen hozatott fel, miután mégis elhangzott, a szép szavakkal nem lehetett elütni. Úgy tetszett, mintha a tömjén, a melylyel Szóráthnak adóztak, inkább az ő ékesszólását illette, semmint az ügy igazságát. Meglátszott az magának a kormánypártnak hangulatán is, a mely nyomott és kedvetlen volt. Ezek az emberek anyagilag érdekelve voltak a dolognál.

Nem remélhették, hogy pénzüket valaha megkaphassák; arra se gondoltak, hogy veszteségeikben éppen játékszenvedélyük van büntetve, a melyet »jólértesültségük« révén akartak kiaknázni; arra se gondoltak talán, hogy Baróthy csakugyan bűnös legyen: de elégtétel számba vették volna, ha bűnbakot találnak, a ki az ő vétségeikért meglakol.

Három óra múlt, mire az ülés véget ért, s ötre pártkonferenciát hirdettek: olyannyira érezhető volt a kedvetlen hangulat, hogy a legrosszabbtól lehetett tartani.

Szóráthnak alig maradt annyi ideje, hogy megebédeljen s felsietett a pártkörbe.

Izgatott, heves hangok kavarogtak a teremben, szokatlan élénkség és mozgás: úgy tetszett, mintha a jól fegyelmezett párt, a melyet valóságos szavazógépnek tartottak, egyszerre föl akarná mondani a szolgálatot, s részeire bomladozna. A miniszterek idegesen, fejüket veszítve futkostak ide-oda, békítve, csöndesítve. Hosszu, kimeritő tanácskozások folytak, a melyeket még jobban elnyujtottak s el is keserítettek a korán megjelent esti lapok hirei. Rejtelmes célzásokba burkolva, minden határozott alap nélkül, mégis elég érthetően ki volt bennük fejezve, hogy az ellenzék részéről kutatások folynak a dolog körül s a nem éppen korrektnek látszó machinációk nyomai egy hatalmas kézig érnek fel, a mely azokat titokban irányította. Nagy dolog volt, Baróthy oly jelentékeny tagja volt a pártnak, magával a kormánynyal annyira összeforrva, hogy netáni becstelensége szinte az egész párt becstelenségét jelentette volna. Egy pillanatig csakugyan arról volt szó, hogy a kormány áldozatul essék, s lemondását követeljék, mert legalább is vétkes könnyelmüséggel járt el a dologban. Szóráth volt talán az egyetlen, a ki teljes hévvel küzdött az

áramlat ellen, s kifejtette, hogy az nemcsak politikai, de erkölcsi elítélése is lenne a kormánynak.

Erős küzdelem árán tudott csak nézetével diadalra jutni, s késő este, egészen kimerülve jutott haza lakására, hogy átöltözzék. Ma még nem is látta menyasszonyát.

János azzal fogadta, hogy az a bizonyos úrihölgy, a ki már másszor is járt itt, ma délben kétszer is itt volt. Nagyon izgatott volt s alig bírt magával.

Szóráth egy pillanatra egészen megdöbbent, de eszébe jutott, hogy Millát ma fennlátta Hartyániékkal a karzaton; bizonyosan hírt vett — s talán túlzott alakban — a rágalomról, mely férjét érte, s talán ennek igazi alapját akarta tőle kitudni. Nem igen érdeklődött ugyan férje viselt dolgai iránt, de ez már mégis csak olyan nagyobbszabásu dolog volt, hogy súlya őt is érinthette. Egyébként mit is keresett volna itt? Szerelmi történetük oly távol élt Szóráth emlékében, hogy annak megujhodására gondolni se tudott.

Első gondolata az volt, hogy megyen és fölkeresi s megnyugtatja. Mégis bizonyos gêne fogta el, mikor annyi idő után a régen látott szobákat kellett volna fölkeresnie. Különben is Hartyániékhoz kell mindenesetre föltekintenie. Talán ott is találja Millát, nyugtatta lelkiismeretét. Nem akarta tudni, hogy éppen ez időben Milla sohasem szokott ott lenni.

Hartyániék nem voltak otthon, s a kapus nem tudott fölvilágosítást adni, hova mentek. Szóráth furcsa képet vágott a beszédére, mely ugyan szokatlan volt.

— Talán színházba mentek?

— Igazán nem szolgálhatok, felelt a kapus, s

Szóráthnak mégis úgy tetszett, hogy meg tudná mondani, ha akarná.

Gondolkozva indult visszafelé. Véletlen ez? vagy feledékenység? vagy — gondolni se mert rá — történt valami? S Milla nála járt! Valami történt! Mindenesetre benézek a szinházakba, gondolta magában.

Végigjárta őket, de egyikben sem találta, a kiket keresett. Későre járt s nyugtalankodni kezdett. Ma már semmi esetre sem beszélhet velük, pedig valami lappang a levegőben.

Ismét Milla jutott eszébe. Kihúzta óráját, tizre járt.

— Oda még felmehetnék, ha otthon van, bizonyosan fogad. Talán vár is. Ma már csak ő adhat felvilágositást, s bizonyosat akarok tudni, akármi legyen is.

A mint a Baróthy-ház felé közeledett, mind jobban érezte, hogy az oroszlán barlangjának indul. Lehetetlen az, hogy a régi közös emlékek mindkettejükben fel ne újuljanak. Megremegett és féltette önmagát. De megerősitette lelkét, s belátta, hogy szüksége van rá, önmagát próba alá vetni s ezen túl kell esnie.

Sajátszerü, idegenes izgalom vett rajta erőt, midőn a megvilágított, szőnyeges lépcsőkön fölfelé haladt. Hányszor koptak lába alatt, midőn dobogó szívvel, szenvedélyes vágygyal jött rajtuk!

A színtér alig változott valamit. A konzólokon égtek a lámpák, a kandalló előtt, a nagy karosszékben ül Milla, magába mélyedve, sötét, kiégett szemének komor tekintetét vetve maga elé. Alig veszi észre, hogy az inas ajtót nyitott s valaki belépett

De a mint észreveszi, fölpattan ültéből s mint egykor régen, az érkező elé siet. Szóráth szinte meghökken a mozdulat hevességétől.

De meg is rémül, a mikor Milla nyakába borul s karjaival átfonja.

— Tehát eljöttél, mégis csak visszajöttél!

— De Milla! az istenért, Milla! s kifejtőzne karjaiból.

— Nem, nem bocsátlak többet s karjait még erősebben szorítja nyaka köré s ajka éhezve keresi a férfi ajkát, hogy az öntudatot kiszíjja belőle.

A jelenet csak félig volt ösztönszerü, félig tudatos. Milla számított arra, hogy Szóráth érzékei elgyöngülnek a váratlan támadás alatt. Lehetetlennek tartotta, hogy a régi édes emlékek hatása alatt a régi inger föl ne támadjon Szóráthban. A hányszor levette már lábáról a férfit, nagyon jól ismerte ellentálló képessége gyöngéit, s arra számított, hogy nem fog ölelése alól kibujhatni, nem bírja majd csókjait visszautasítani. És csak egyszer, egyetlen egyszer kaphassa még karjai közé, úgy el fogja kábítani, hogy nem fog többé azokból elkívánkozni.

— Őrült voltam és balga, mikor rólad lemondottam, nem tudok nélkülöd élni, nem akarok rólad lemondani!

Az asszony-állat vad szenvedélyével, a konvencionális törvények alól felszabadult szenvedély zabolátlan kitörésével szorította magához és szórta tele forró, égető csókjaival az arcát, a homlokát, a szemét, az ajkát, a hol érte.

De Szóráth nem viszonozta öleléseit, s nem adta vissza csókjait. Ő maga is ilyen jelenettől féltette erejét. De az érzékiség e kitörésének egészen más hatása volt reá, mint egyébkor. A csókok nem kábították el s a forró pára, a mely az arcát érte, nem tette mámorossá. Szíve eltelve az ártatlanság tiszta képével, szinte megundorodott az asszony kéjes ölelésétől, a ki érzékeire akart hivatkozni.

Egyszerre elveszítette előtte minden becsülését az asszony s olyasformát érzett, hogy épp úgy kell védekeznie, mintha az utczán egy tisztátalan személy támadna rá.

Összeszedte erejét, hogy erőszakkal is kiszabaduljon a megúnt ölelés alól.

— Nem, nem, nem tudok nélküled élni, nem tudok rólad lemondani.

— De Istenem, hisz ez gyermekség, Milla, a mit cselekszik; hisz nagyon jól tudja, hogy mi már túl vagyunk ezeken s nekem semmi kedvem sincs újra kezdeni.

— Kárpótolni foglak minden veszteségedért s mennyei boldogságot juttatok még e földön osztályrészedül!

— Ejh, Istenem! . . .

Eltaszította magától az asszonyt, hogy az szinte megtántorodott és sietve, csaknem menekülve távozott.

Az asszony egy mozdulatot tett, mintha utána akarna sietni, hogy visszatartsa; de ugyanakkor megérezte, hogy nincs annyi ereje már fölötte, s hiába tenné. Fölemelt keze ökölbe szorult, s villámló tekintete gyűlölettel teljes lángot vetett: csak egy pillanatra. Azután erőtlenül hanyatlott alá az ökölbe szorult kéz, s fényüket vesztve zárultak le a kialudt szemek . . .

Most hát tisztában volt Szóráth, s kétsége alig lehetett.

Felzaklatott idegekkel ért haza s alig várta a reggelt, hogy valamiképp rendezze dolgát Annával. Mert az kétségtelen volt, hogy Milla neki is szólott már, s ki tudja, milyen elhatározás fogant a fiatal leány lelkében. Számot vetett magával és úgy találta, hogy Anna szerelmének elhidegülése örökre megbénítaná lelkét.

Illetlenül korán szólt be Hartyániékhoz; egész természetesnek találta, hogy azt izenték ki: a hölgyek még nem fogadhatnak.

— S a gróf ur?

— Az már nincs itthon.

Rossz kedvvel indult a parlament felé. Ott már vártak rá: a vita vége felé járt, s már szavazásra is került volna tán, ha meg merték volna Szóráth nélkül kezdeni. De annyira féltek az utolsó pillanatban is valami váratlantól, hogy nem mertek nélküle semmihez se fogni.

Mire Szóráth beért, a záróbeszédekre került a sor. Unottan hallgatták végig s a megejtett szavazásnál a kormánypárt mint egy ember állott fel a kormány eljárását s ezzel Baróthyt is igazolni, nem is sejtve, hogy ez utolsó bizalmi szavazatát a fejlődő események folytán keserüen meg fogja bánni.

Ülés után Szóráth ismét fölnézett Hartyániékhoz. Az előszobában inas fogadta, talán éppen reá várt.

— A kisasszony gyengélkedik, meghagyta, hogy ma senkit sem fogad.

— S a grófné?

— Az szobájában van.

— Jelentsen be neki.

Hartyánine elébe sietett Szórátlinak.

— Anna rosszul van; nem tudom, mi a baja, de nem hiszek a betegségének . . . Mondja, nem történt önök közt valami?

— Nem tudom, de lehet... nem lehetetlen...

— Hogy-hogy?

Szórátlinak nagy megkönnyebbülésére szolgált, hogy a grófné nem tud a dologról. Anna se értesítette. Tehát a baj nem lehet valami nagy.

— Mondom, nem tudom. A legjobb barátságban voltunk meg tegnapelőtt . . .

— Még tegnapelőtt?

— No igen, tegnap nem jöhettem, lehetetlen volt.

— Nos, akkor egy kis duzzogás lesz csak...

— Magam is azt hiszem s csak találkozni szeretnék már Annával.

— Semmiesetre sem fogadja, úgylátszik, a fejébe vett valamit... Hanem tudja mit, délután kihajtatunk a ligetbe; szép száraz idő van, majd rábírom Annát, hogy leszálljunk s ekkor találkozhatnak.

Szóráth boldogan csókolta a grófné kezét.

Úgy ejtette sorát, hogy ő utóbb érkezzék a Stefánia-útra. Zárt kocsiban volt, s addig ki sem tekintett az ablakon, a míg meg nem látta, hogy Hartyániék csakugyan leszállottak.

Akkor közvetetlen előttük ő is leszállott, s hozzájuk csatlakozott.

Annának lángba borult az arca, midőn megpillantotta; köszönését hidegen fogadta, s alig hogy ujja hegyét nyujtotta neki. Hartyánine elmaradt tőlük, hadd beszéljék ki magukat.

Egy ideig szótlanul haladtak egymás mellett; Anna arcáról csak úgy sugárzott a hidegség.

— Mondja, Anna, megneheztelt rám?

— Nem.

— Hát rám haragítottam? tudtomon kívül?

— Nem.

— Akkor hát mi bántja?

A leány meghajtotta fejét s késett a válaszszal. Arcán a hidegség bánatba olvadt s szemeit könyek környékezték. Szóráth máris érezte s jóleső melegséggel érezte, hogy nyert ügye van s Anna haragja csakugyan nem lesz több könnyen kibékíthető duzzogásnál.

— Nos, hát nem mondja meg, mi bántja?

— Engem semmi.

— Akkor hát mért bánt engem?

— Én? Az se volt szándékom; azt hittem, szívességet teszek azzal, ha visszavonulok s fölmentem kissé tán elhamarkodott esküi alól. Nem akartam útját állani boldogságának, melyre talán régebbi jogok tartanak számot.

— Elrágalmaztak?

— Nem, csak informáltak illetékes helyről.

— S ha e jogok elévültek volna?

— A szív jogai nem évülnek el soha.

— És ha nem is léteznének?

— Akkor nem is kívánnák őket érvényesíteni.

— Föl szoktak lépni fiktiv jogokkal is.

— S ez azok közé tartoznék?

— Anna, megváltozhatott a szíve hozzám, megváltozott-e a becsülése is? Egyáltalán becsületes embernek tart-e? S fölteszi-e rólam, hogy más kötelességekkel szívemben önhöz közeledni mertem volna? Utóvégre is, minek tagadnám, akármilyen fiatal is, azt már bizonyosan tudni fogja, hogy mi férfiak nem a kolostorból, nem is az anya óva féltő kezéből lépünk oltár elé. Mint mindenkinek, nekem is meg voltak a magam többé-kevésbbé komoly szerelmeskedéseim. Komolyabbak is, azt sem tagadom. S egészen őszinte akarok lenni. Azon a napon elrémültem, a mikor a szerelem, melyet ön a szívemben ébresztett, bennem tudatossá vált. Elrémültem, mert nem tartottam magam az ön szerelmére méltónak. S el akartam fojtani szívemben a keletkező szenvedélyt éppen azért, mert attól féltem, hogy multam árnyai föl fognak támadni szerelmem ellen. Kötve éreztem magamat, s habár elfásult szívvel, s boldogtalanságnak nézve eléje, mégis ennek a kötelességnek akartam szentelni éle-

temet. Nos, és ekkor feloldattam alóla, feloldattam önkényt, szabadon, a feloldónak minden kényszere nélkül. A szabadság mámorossá tett s most már nem sokat kérdve lelkiismeretemet, százszoros hévvel vetettem rá magam, hogy szerelmét kiérdemeljem. Egyetlen bűnöm ma, hogy sikerült csakugyan megszereznem. E bűnöm felett itélkezzék tehát!

— Részrehajló bíróhoz utal!

— Talán szükségem is van reá. Mert bármiként legyen is, én a szíve ítéletét akarom hallani, Anna! . . . S nem szólal-e meg? mondja!

— Hiszen, ha annak szavában megbízhatnám...

— De igen, csak hallgasson reá. S hárítsa el a fülbesúgókat magától. Ez a kis kéz, mely oly bizalommal helyezkedett az enyémbe még nem rég, jobb helyet nem találhat magának soha. De nem is becsülhetné meg senki jobban!

Körülnézett s ajkához emelte. Anna nem vonta vissza, hiszen csak azért neheztelt, hogy alkalma legyen megbékülni. Szíve fölújongott a diadal érzetében, melyet sokkal kétesebbnek és nehezebben kivívhatónak gondolt. Kezét Szóráth karjában hagyta s boldogan dőlt vállára. A grófné, ki az út mentén leült, mosolyogva nézte gyors kibékülésüket.

Tündöklő, fényes nap ragyogott le rájuk, leáldozó sugarai biboros fényben özönlöttek a csillogó-zöld felhőzetből alá; a tél fölsíró sóhaja egy sárga levelet röpített a tar ágak közül fejük fölé; a messze világló szemkörben boldogságuk belátthatatlan perspektivája nyilt tekintetük elé.

Befejezték beszélgetésüket s visszafordultak, közeledtek a grófné felé. Szóráth megállt még egy percre.

— S hogy többet soha ilyen félreértés köztünk

ne támadhasson, még jobban siettetni fogjuk az esküvőnket.

Anna nem felelt rá, igyekezett elrejteni vérbe szálló arcát.

— És azután? kérdezte.

— És azután? támadhat azután félreértés köztünk valaha?

— Nem, azt hiszem, soha!

XII.

A budapesti társaságra valóságos *fekete hét* volt az, a mi most következett. Sokáig emlékezetes volt és a változó napi események nem birták sötét árnyékát leszorítani. Mint valami szörnyü ciklon zúgott át az események fejlődése az egész politikai és társadalmi világon, fákat tördelve és megtisztítva egy időre a levegőt.

Az első lökést az a távirati hír adta meg, mely a párisi lapokból a magyarországiakba is bejutott, hogy a Regnier és Társa bankcég, miután visszaélt kommittenseinek bizalmával, fizetéseit beszüntette. A cég főnöke, miután a bizományosok millióit a börzén eljátszotta, módot lelt, hogy Amerikába vitorlázzon. Az egész hír alig érdekelt valakit Magyarországon, kivéve Baróthy Kázmért, a kit halálra döbbentett, a mi utána még következett: »A rendőrség a sikkasztó bankár üzleti könyveit lefoglalta s a törvényszéknek átadta.«

Tisztában volt vele egészen, hogy ez vesztét jelenti.

Másnap már hozták is a lapok, hogy a sikkasztó bankárnak sok külföldi bizományosa is volt, s egyik ellenzéki lap vastag betükkel hirdette saját tudósítója táviratát, hogy a mint hallja: »Magyarország-

ról is egy előkelő személy neve előfordul a bankár könyvei közt.«

Baróthy előtt kétségtelenné vált, hogy az ő részére többé nincs menedék. Se neki, se másnak annyi hatalma nincs, hogy a francia bíróságok elé került könyvekből az ő nevét kitörölhesse. De még csak annyi hatalma sincs, hogy — pláne miután a figyelem itthon rá is irányult a dologra — meggátolhassa, hogy neve nyilvánosságra kerüljön.

Erre az egy eshetőségre nem gondolt soha. Beledolgozva magát vagyonszerző mániájába, kisebb-nagyobb műveleteit annyira körülsáncolta óvóintézkedésekkel, hogy nem volt mitől tartania. Az, hogy kölcsönzött névre vezettesse be ügyleteit a bankár könyveibe, eszébe se jutott. A kiküldött százezrek az évek folyamán rengeteg milliókra szaporodtak, s eszébe sem volt megállania, oly biztosra vette további szaporodásukat.

S íme most vége mindennek.

Mihelyt neve legelőször megjelenik a börzejátékokkal kapcsolatban, nem remélhet kiméletet senkitől. A könyvekből először is az fog kivilágllani, hogy azok a milliók, melyeket a Hitelbank a vasuti papirokon vesztett, az ő személyes lapja avára vannak elkönyvelve.

Mint afféle »gavallér«-fogalmak közt felnőtt ember, tudta, mi vár reá: az öngyilkosság kötelessége.

Nem is riadt tőle vissza; egészen természetesnek találta. Az ő köreiben egy becsületbe vágó tévedést az élettel szoktak megfizetni. Egyébnek nem is minősítette bűnét.

Elővette pisztolyát s megtöltötte. Már régen volt a kezében fegyver, s a vas hidege végigborzongatta. Letette szemüvegét s végigsimogatta őszbe tarkálló, ritkás szakállát. Visszavetette magát székében s a pisztolyt kezében lóbázva, kitekintett

az ablakon. Mintha a szép, eleven, mozgalmas életben akarna még egy pillanatig gyönyörködni. Hm, az élettől még sem olyan könnyü megválni, mint az ember gondolja.

Eszébe ötlött valami. Előszobája ritkán volt kérelmezők hiján. Ki tudja, micsoda utolsó jót tehet még életében valami nagyon szegény emberrel. Soha életében még ilyen gondolat nem kerülgette. Csöngetett az inasnak.

— Van-e valaki az előszobában?

— A kegyelmes asszony érkezett ebben a pillanatban.

— A feleségem?

A kegyelmes úr száraz arcán gúnyos mosoly villant keresztül. A legelső eset, hogy felesége itt fölkereste.

— No és még mondják, hogy nincsen telepáthia, ezt csakis az hozhatta most ide . . . Nos, miért nem bocsátja be a kegyelmes asszonyt?

Fölállott elébe s maga nyitott neki ajtót.

Maga is meghökkent, alig ismert rá nejére. A ragyogó szépségü, hódító nagy asszonyt a gyötrődés, megaláztatás és kielégítetlen bosszúvágy egészen kivette képéből. Az arca fakó volt és ráncos, a szemei beestek, ajka fonnyadt s alakja egészen megtörött.

— Talán nem szükség magamat bemutatnom. Mint kérelmező jövök.

— Akár a bankigazgatóhoz, akár a férjhez, tudja, hogy üres kézzel tőlem nem távozhat.

— A férjhez jöttem s mivel tudom, hogy a bankigazgató idejét rabolom el vele, lehetőleg rövid leszek.

Baróthy helyet mutatott neki, de az asszony nem fogadta el.

— Mert talán nem kell eszébe juttatnom hogy

a felesége vagyok? Ámbár elég időt engedett, hogy elfelejthessük mind a ketten.

Baróthy nem igen engedte magát cinikus flegmájából kiveretni. Az asszony kesernyés volt és láthatólag valami szentimentális hangulat fogta el. De utóvégre akármit akart is, mégis csak nagyon alárendelt dolog lehet az ő nagy elhatározásával szemben. Közbe vágott neki:

— Kérem, hisz kegyed nem annyira kérelmező, mint szemrehányó szándékkal jött ide. Akármilyen hízelgő legyen is különben rám nézve, de én azt hiszem, hogy bizonyos dolgokban hallgatólagos megegyezés jött köztünk létre. Úgy láttam, hogy kegyed eddig elég jól érezte magát mellette; én? én? az talán nem is kérdés . . . Történt talán valami, a mi önt nyugalmából felzavarta?

Az asszony nem vett tudomást a gúnyos, csaknem lenéző hangról, a melylyel férje vele beszélt. Komoran válaszolt, a nagy elhatározások tragikus akcentusával.

— Történt. Megszegtem női hűségemet önnel szemben . . . becstelen asszonynyá lettem.

Baróthy ráemelte fürkésző tekintetét, a nélkül, hogy ültéből kimozdult volna. Mintha nem lett volna új neki a dolog, vagy legalább nem nagyon lepte volna meg.

— Hm, megcsalt! és már régen, vagy csak most?

— Már régen, felelt az asszony, szinte gyónva s töredelmesen meghajtotta fejét.

— S most elhagyta a szeretője?

— El!

A férj dobolni kezdett ujjaival az asztalon. Egy pillanatra eszébe ötlött, hogy családi drámát inscenálva még meg is szépítheti halála körülményeit; lelövi a hűtelen asszonyt, s aztán önmagát. De az ötlet a pillanattal el is múlt: föllázadt benne

a hazugság ellen, melyet elkövetni készült, a halál etikája, mely szinte öntudatlanul ott él az emberben a lélek kiválása pillanatában. Nem akarta halálát összekötni az asszonyéval, a ki gyalázata bevallásával, talán akarata ellenére is, egyengetni, könnyíteni jött nehéz útját.

— Nos, nem öli meg a feleségét, a ki maga bevallja önnek gyalázatát?

— Nem, asszonyom, legkevésbbé sem; más körülmények közt tán én is tragikusabban fogtam volna fel. De vallomása éppen olyan viszonyok közt lepett meg, a mikor egész természetesnek találom, hogy a férjétől elhanyagolt asszony másutt keressen kárpótlást magának.

— S természetesen nem kiváncsi a szeretőm nevére sem?

— Távolról se. Mert azt csak beláthatja, azt hiszem, hogy egy kissé sok volna tőlem azt kívánni, hogy boszút vegyek a feleségem szeretőjén azért, mert elhagyta a feleségemet?

Az asszony egészen megtörve szisszent föl.

— Nem csodálkozom rajta, mert el voltam rá készülve. Méltók vagyunk egymáshoz: a gyalázatos asszony és a becstelen férfi. Nos, megmondom kérdezés nélkül is: Szóráth Jenő volt, az ön testi-lelki barátja. Beleillik ő is egészen a társaságba harmadiknak. Kibeszéltük magunkat!

A Szóráth nevének fölemlitése volt az egyetlen, a mi elárulta, hogy Baróthynak mégis új volt a dolog. Észre sem vette, hogy felesége eltávozott. A Szóráth nevére új gondolata támadt; az az életösztön ragadta meg hirtelen. Kibúvót látott, a melyen megválthatja valamiképp a nyomorult életét, melytől oly százszorosan nehéz megválni. Szóráth az egyetlen ember volt, a ki talán megmentheti. Eddig gondolni sem mert rá, most mint

a felesége szeretőjével szóba mert vele állhatni. Egyszerre érthetővé vált előtte a nagy ragaszkodás, melylyel barátja hozzá szított s ostobának vallotta magát, hogy önként rá nem jött. De legalább most kihasználja még! Ki tudja, nem segítségben jár-e Szóráth már magától is. Maga után ítélte meg őt is.

Pedig éppen nem úgy volt.

A neszt kapott ellenzéki pártkörök ezalatt állandó sürgönyváltásban voltak Párissal. A délutáni órákban egyszerre két-három helyre is megérkezett a határozott alaku hir: a Regnier és Társa könyveiben Baróthy Kázmér szerepel, mint főkommittens, milliókkal. Ő egyszersmind a legérzékenyebben sújtott vesztes tél is.

Az egyik ellenzék vezére, egy korrekt gentleman, kit régi barátság fűzött Baróthy személyéhez, egyenesen Szórátholt kereste föl a telegrammal. A kaszinóban találta ebédlés közben.

— Lehetetlen, lehetetlen! szólt Szóráth elsápadva, midőn a sürgönylapra rápillantott.

— Magam is azt hiszem, felelte a másik; mindenesetre keresd fel és beszéld meg vele. Mondd meg neki, hogy holnapra zárt ülést kérünk ez ügyben.

— Rögtön megyek hozzá, s abbahagyta az ebédet.

A mint a társalgón keresztül mentek, egy ismeretes főur jött velük szemben, a kiről tudva volt, hogy közvetetlen összeköttetést tart fönn a legjobb párisi társasággal. Félrehívta Szórátholt s közölte vele, mint saját hírét, a mit az már tudott.

— Már nem újság előttem, de hihetetlennek tartom.

— Én pedig kétségtelennek. Figyelmeztesd, hogy intézkedjék.

Szóráth kocsiba vetette magát, s lóhalálában hajtatott Baróthyhoz. A téli est kora alkonyodása jelentkezett, mire odaért.

A balszárny sarokablakából elébe csillámlott a világ, a mikor kocsija a palota elé állott.

Baróthy már türelmetlenül várta e találkozást. Tudta, hogy a párisi hírek titokban nem maradhatnak, s biztosra vette, hogy ezek hozzá fogják Szóráthot kergetni.

A halálos sápadtságról, a mely a belépőnek arcát ellepte, leolvashatta a benső megrendülést, a mely barátja szívét eltöltötte.

— Szörnyü híreket kolportálnak, Kázmér, a város teli van velük . . .

— Tudom, vagy legalább sejtem őket . . . nagy, életbe vágó dolgok, tudom . . . S mégis, van annál még nagyobb is . . . A feleségem volt most itten . . . Elmondta, hogy a szeretője vagy, Szóráth, vagy legalább voltál . . . Most azon lenne a sor, hogy megöljelek. De nem öllek meg . . . Légy nyugodt és fontold meg jól, a mit mondok. A te korrekt és becsületes karaktered — minden szót lassan és megfontolva ejtett ki — kiránthat abból a hínárból, a melybe kerültem . . . Próbáld meg és simítsd el. Tudod, hogy az életem függ rajta. Tedd meg ezt a szolgálatot a feleségem árában.

Szóráth elhűlt e szavakra; maga elé kapott, mintha babonás játékot akarna megzavarni, a mely érzékeivel játszik. Szót keresett és nem talált. Oly teljesen újnak és lehetetlennek tűnt föl előtte barátja álarc nélküli karakterében, hogy nem akart saját fülének hinni. Csak nézett mereven reá, hogy ugyanaz az ember áll-e előtte, a kit ő oly régóta barátjának tartott és oly teljesen félreismert.

Csak nagynehezen tudta magát válaszadásra összeszedni.

— Nagyon sajnálom, de ezt a szolgálatot nem tehetem meg. De helyette egy tanácsot ajánlok föl, mely az én szememben főlér azzal a szolgálattal, melyet kértél. A kaszinó választmánya ez éjjel ülést tart, hogy kizárjon valakit. A parlamentben holnap az ügyedet fogják tárgyalni: intézkedjél, hogy mind a kettő tárgytalanná váljék. Egyébként tégy, a mint tetszik.

Eltávozott, a nélkül, hogy rátekintett volna.

A kapu előtt elküldte kocsiját s gyalog indult meg. Szégyelt emberek elé kerülni. A pártkör helyiségéhez érve, nem mert bemenni; félt, hogy tőle fogják barátja becstelenségét számon kérni. A nélkül, hogy tudta volna, hova, tovább haladt. Gondolataiba merülve ment át a Lánchídon, meg se látva az asszonyt, a ki egy oszlopnak dőlve nézte a hömpölygő, lassu, nagy vizet.

Pedig ez az asszony talán éppen ő rá gondolt. Milla volt, a ki mióta férjét elhagyta, helyét nem lelve kóborolt s kóborlásában maga se tudva hogyan, ide jutott. A viz zúgása pihenésre késztette s most öntudatát vesztve meredt maga elé.

Csodálatosan enyhe, csaknem ősziesen langyos este volt; apró, fekete felhők borították a szemhatárt, egy-egy bágyadt fényü csillag keresztülvillant rajtuk. Lent a Duna hömpölygött, zavaros sárga hullámai zúgtak, tompán, ritmikusan. Millának figyelme beleveszett a zúgásba s a híd karfáján előrehajolva, szítta magába a viz egyenletes, csábító, gyilkos lélekzetét. Mind mélyebbre hajolt alá, hogy mind közelebbről kaphassa.

A kocsijárón álldogáló rendőr észrevette s rosszat sejtve, rákiáltott. Nem hallotta meg, hajolt mind lejebb, tovább. Egy elhaladó, a rendőr intésére, megtaszította. Az magához térítette. Kábultan nézett körül és megindult.

Igaz, igaz! a halálra már el van szánva, de még nem készült el reá.

Meg fog halni, de halálában boszút áll s összeroncsolt teste ijesztő árnyként fog szorulni amazok szerelmi boldogsága közé.

Hazasietett, félő, szaladós léptekkel, mintha elkéshetne valamitől.

Levélpapirost vett elő, s írni kezdett.

Szeme lánggal égett s arcára a boszu kéjes villogása ült ki.

„*Győztél felettem, Anna, s győzelmed a magamválasztotta halált idézte rám. De valahányszor karjaidat ölelésre tárod, hogy öleljed azt a férfit, a kit . . .*“

A toll kihullott kezéből s maga is lehanyatlott a székről. Szívének halálos gyötrelme zokogásban tört ki s egy pillanatra föltalálta önmagát: a jó, derék, előkelő gondolkozásu asszonyt, a ki alapjában volt.

Nem, nem így készül a halálra. Egész nagy fontosságában eléje tárult a léttől való megválás komoly fönsége s békébe akart jönni lelke nyugodalmával.

Térdeplőjére borult s ott elzokogta szíve imádságát s megtalálta lelkében a bocsánatot azok részére, a kik ellene vétettek. A mit ő vétett mások ellen, azokért a bűnökért az áldozat úgyis el fog következni.

Összetépte s a kandallóba dobta az előbb megkezdett levelet, s másikat írt helyette.

„*Meg kell válnom az élettől, édes Anna s utolsó csókomat e papirlapon küldöm hozzád. Mire a te tiszta, szeplőtlen ajkadra ér, akkorra a halál tisztító tüzén keresztül ment már, s pirulás nélkül fogadhatod el, mint akkor, a mikor még méltó voltam, hogy barátnődnek nevezhess. Gondoljatok szeretettel*

és elnézéssel reám, a mily szeretettel s boldogságtokat kérve fogok én rátok gondolni onnan, a hová eljutok."

Összehajtotta s megcímezte a levelet. Aztán magához vette s elsietett vele, nehogy még megbánhassa. Bedobta az első levélszekrénybe, mely szemébe tűnt.

A nagy körútról éppen abban a pillanatban fordult be a villamos kocsi a homályos, rosszul világított Baross-utcába. Nem gondolkozott, hirtelen eléje vetette magát a teljes erővel rohanó kocsinak, mielőtt fékezésre még csak gondolni is lehetett volna. A kocsi nagyot zökkent, kiugrott a sínek közül s a csudálatosan szép asszonyi test darabokra tépve hullott a kerekek alá.

Körülbelől ez idő tájban, mikor a választmány éppen össze akart ülni, a kaszinóban megszólalt a Baróthy-palotából a telefon: a kegyelmes urat baleset érte, meghalt.

A választmány össze se ült.

Szóráth az egész éjszakát fönn virrasztotta, részint a kaszinóban, részint a pártkörben, hol véget érni nem akaró tanácskozások folytak a teendők iránt. Azzal tisztában volt mindenki, hogy a botrányos eset a miniztériumsnak megadta a kegyelemdöfést. Egy pillanatig se tarthatja tovább magát. Kérdés, hogy maga a párt is nem fog-e végképp fölbomlani! Végre is abban állapodtak meg, hogy Baróthy elhunytának hivatalos bejelentése után Szórátot, mint a párt legrokonszenvesebb tagját bízzák meg a fölszólalással; mert fölszólalás nélkül alig lehetett hagyni a dolgot.

Szóráth különben is olyasformát érzett, hogy expiációval tartozik ő is.

Az éjszakai álmatlanságtól kábult volt a feje

— alig jutott hozzá, hogy ruhát váltson — a midőn fölállott, még alig tudta, mit fog szólani.

De mint mindig, el tudta a kellő hangot találni most is.

A nélkül, hogy egykori barátja emlékét gyalázta volna, kemény bírálatot mondott a léha, korrupciótól fertőzött szellemről, a mely a kormányzat egyes ágaiba befészkelte magát,

Beszéde férfias és önérzetes volt.

»*Nagyon sokan és nagyon sokat tévedtünk az utóbbi időben* — végezte — *s tévedéseink egyetlen igazolása, hogy öntudatlanul tettük s egyetlen mentsége, hogy talán még idejekorán észrevettük. A jövendő Magyarországnak első feladata lesz, hogy az elmult Magyarország tévedéseit helyrehozza. Megdöbbenéssel és megszégyenülve ismerjük el ezeket. És úgy érzem, hogy ma, midőn e régi Magyarországot temetjük, egy újnak napja támad reánk: a becsületes munka, a szeplőtlen tisztesség Magyarországa. S az fog bennünket a nagy és boldog Magyarországba elvezetni.*

Beszéde nagy hatást tett. A megzavarodott párt új vezére programbeszédének tekintette, mely kivezeti a hínárból, melybe a gyámoltalanság, léhaság és gazság döntötte.

Körülrajongták és üdvözleteikkel halmozták el szinte pártkülömbség nélkül.

S Szóráth mégsem érezte magát elégedettnek. Nyugtalanság szállotta meg, s nem volt maradása.

Fáradt és kimerült volt és pihenésre vágyott. Hazaindult, hogy egy kis nyugalom után menyasszonyához menjen, a kit már szintén nem látott két nap óta.

A parlamentbe s a reggeli lapokba is eljutott az úri asszony éjszakai balesetének híre, de még

nem tudták a személyazonosságot az összeroncsolt testen megállapítani.

A mikor hazaért, inasa jött eléje a hírrel, hallotta-e már: a Baróthyné ő kegyelmességét elgázolta a vasút. Először azt gondolta, hogy a Baróthy öngyilkosságának a híre jutott el ilyen alakban a cselédségi régiókba, de a mikor az öreg János erősködött, hogy de bíz ő látta is saját szemével a szegény kegyelmes asszonyt a Rókusban, azonnal hihetővé vált előtte a dolog.

Első ösztönét követve Hartyániékhoz rohant; az jutott eszébe, hogy Annára milyen szörnyü hatással lehetett a baleset.

— A hölgyek nincsenek itthon, nemrég kikocsiztak. Alighanem a Rókusba mentek, mondta a kapus, a ki már szintén teljesen informálva volt.

Ő maga is odahajtatott. Kocsija már visszatérőben találta Hartyániékat, de azért nem fordult meg, hanem bevezetteté magát.

A halottas kamrában, egy csupasz márványasztalon volt az egykor csodaszép test roncsa kiterítve. Szóráth megilletődött s egy könycsepp húzódott fel a szemébe. És mégsem érezte magát annyira meghatva, mint egyébként maga is hitte volna. A halálos kerék rútul összemorzsolta a szegény halott testét s Szóráth a darabokra szaggatott arcban, az elcsonkult végtagokban nem ismert hajdani kedvesére.

Valami sajátszerü félelem fogta el a halál e szobájában, mely a lelkére nehezkedett s fojtogatni kezdte. El, el innen, ez a halál országa!

A nélkül is más nehéz aggodalom is kínozta.

— Hartyániékhoz! parancsolt rá a kocsisra, hajts!

Az előszobában az inas már utasítva volt, hogy ne bocsásson be senkit.

— Engem se? Határozottan?

— Senkit, a kisasszony rosszul van . . .

— Eh! ellökte az inast az útból s benyitott.

Benn gróf Hartyáni állott eléje. A belső szobából heves, szaggatott zokogás hangzott ki.

— Bocsásson meg, gróf úr, ha nem állhattam ellent —

— Értem izgalmát s nem is veszem rossz néven. Annával azonban nem beszélhet. Nem képzeli, milyen állapotban van, s rosszat sejtek. Adja Isten, ne legyen igazam.

— De hát . . .

— Magánkívül van egészen s minden áron utazni akar. Ha állapota megengedi, holnap megyünk is.

— A nélkül, hogy beszélhettem volna vele?

— Talán jobb is így. Míg kisírja magát és megnyugszik.

— De a nélkül, hogy láttam volna!

— Mondja, Szóráth, nem érzi ön magát is megrendülve az eset miatt? . . . nem tudom, de talán vétkesnek is?

Szóráth nem felelt, elfordította tekintetét.

— Anna ezt a levelet kapta; a szerencsétlen asszony utolsó kezevonásai.

S míg amaz könybelábadt szemekkel olvasta, az öreg úr folytatta.

— Vegye ki magának, kedves öcsém, ebből a keresztből a részt, a mi megilleti s viselje türelemmel. Az Úr keze most ránk nehezedett s hiába akaratoskodunk ellene. Talán még jóra is fordul minden.

Az öreg úrnak magának is megkönyesedett a szeme, mikor kezet nyujtott.

Másnap Szóráth ismét elnézett Hartyániékhoz.

Épp akkor érkezett oda, mikor a nagy batár kifordult a kapu alól.

Az első ülésen a két nő ült, Anna félájultan feküdt anyja ölében.

Utána tekintett a kocsinak s a mint robogó görgése elhangzott a kövezeten, úgy érezte, hogy az utca zsivajába vesző hanggal együtt érzés, dobogás, minden kivész az ő szivéből is.

Negyed-ötöd napra megkapta Puszta-Hartyánról, Anna kezéből, az első és utolsó levelet.

„A halál borzadalma vetett árnyékot szerelmeink közé s most, hogy az utolsó Istenhozzádot mondom önnek, elfojtom a kétségbeesést szivemben, el a támadó alaptalan szemrehányást, a mely túl a kétségbeesésen egy pillanatra szivembe feltörekedett. Sem kétségbeesés, sem szemrehányás nem szól ki soraimból, csak az ég csapásától lesujtott szív megnyugvása, mely változhatatlan sorsába már belenyugodott. Támadó szerelmünkkel földéztük magunk ellen a végzetet s csapásainak most már meg kell adnunk magunkat. Szivünk természetes sugallatát követtük és sem önt, sem magamat nem vádolom miatta. Még magamat sem, pedig talán inkább tehetném. Álmot szőttünk a boldogságról s ez álmot erőszakosan széttépte egy véres kéz, mely immár örökre tiltó gátat vont közénk. Nem kétlem, fájdalom és gyász forrása ez szivének, a minthogy fájdalomba és gyászba borította az én szivemet is. De emberi hatalom ezen többé nem változtathat. Soraim csak azt akarták önnek tudtára adni, hogy valahányszor imádkozni fogok bűnös lelkemért, imáimba foglalom az ön nevét is, azzal a teljes szeretettel és megbocsátással, a melyet a maga számára is kér

Anna.“

Komor, szürke, nehézkes téli alkonyat volt,

a mikor Szóráth, az ablaknál állva, zokogó szívvel e levelet olvasta. Sötét, szennyes barna felhők úsztak az égen, terhes hiradói a közelgő hónak. Valami nyomasztó, fullasztó volt a levegőben s Szóráthnak úgy tetszett, hogy elsötétedik előtte az egész világ. A kora téli est volt, a mely fekete szárnyaival az ablakra nehezedett. Odalenn még nem gyujtották föl a lángokat, az utcákon a mozgó alakok sötétségbe vesztek, a szoba homályából mintha kisértetes árnyak keltek volna elé. Sötét, ijesztő, fénytelen volt minden.

Szívben, érzésben minden kihalt s Szóráthnak úgy tetszett, hogy a fény nyomtalanul elenyészett a világból és sötétségbe fúl minden.

Karjára borult és zokogni kezdett. Végtelen nyomorultnak és bűnösnek érezte magát s úgy tetszett neki, mintha minden nyomort és minden szerencsétlenséget egyedül az ő vétkessége idézett volna föl a világra.

Szemei elhomályosodtak és a teljes kétségbeesés kezdte környékezni.

Vajjon mindezek után hol keressen még vígaszt, hol találjon még enyhülést? Unottnak és sivárnak, lehetetlennek és el nem viselhetőnek tetszett neki a élet, a mely csupán terhet és nyűgöt róhat még reá, de megenyhülést nem.

A lemondás és tagadás kisértete járt körülötte és már-már megadta volna magát neki.

Inasa nyitott rá s látogatót jelentett, a kit nem lehetett elutasítania.

Az udvari futár volt, a ki a királyi meghívót adta át neki.

Király és nemzet bizalma egyaránt benne összpontosult.

Keserüen mosolygott föl: őt, a ki kerülte eddig is a hatalmat, a kiből hiányzott teljesen a

becsvágy, a mely nagyot alkottatna vele, őt ma fölkeresi a szerencse és kitüntetés akkor, a mikor legkevesebb hasznát vehetni. Ezzel akarná kárpótolni az élet elrabolt boldogságáért?

És mégis, eszébe jutottak saját szavai, a melyeket a mult bűneinek megváltásaképp mintegy zálogul hagyott: a munka, *becsületes és tisztes munka* országa, a melynek el kell következnie!

Vajjon csakugyan az ő kezéből kell-e kiindulnia?!

Az alkonyat sötétjén keresztül egy csillag fénye tört keresztül, halvány, bágyadt s mégis hívogató. A fény áttört az ablakon keresztül s elhomályosította a szoba meggyujtott lámpáinak sárgás világát. Elhomályosította, s keresztül hatolva az alkonyat boruján, fényének egy gyönge sugara belopta magát az ő lelkének feketeségébe is.

Hívta és mutatta neki az útat az új élethez, melyen megszerezheti azt, a minek még az életben részese lehet: a megbocsátást és megenyhülést!

Vége.

M. N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

Singer és Wolfner kiadásai.

Herczeg Ferenc munkái:

Honthy háza.
Szinmü 3 felvonásban. Ára . . . . 1 frt 20 kr.
Csinosan bekötve . . . . . 1 frt 80 kr.

Az első fecske
és egyéb elbeszélések, II. kiadás füzve 1 frt 20 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 40 kr.

Szabolcs házassága.
Regény, negyedik ezer . . . . . 1 frt 50 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 40 kr.

A Gyurkovics-fiuk.
Tizenegyedik ezer, füzve 2 frt., díszk. 3 frt — kr.

Napnyugati mesék.
Elbeszélések füzve 2 frt, díszk. . . . 3 frt — kr.

A három testőr.
Bohózat 3 felv. Ára füzve . . . . 1 frt 20 kr.
Díszkötésben . . . . . 1 frt 80 kr.

A dolovai nábob leánya.
Szinmü 5 felv. Ára füzve . . . . . 1 frt 20 kr.
Díszkötésben . . . . . 1 frt 80 kr.

Simon Zsuzsa.
Regény, 3-ik kiadás, füzve . . . . 1 frt 60 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 50 kr.

A Gyurkovics-leányok.
Tizenkettedik ezer, füzve . . . . . 1 frt 50 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 50 kr.

Mutamur.
26 elbeszélés, 3. kiad. füzve . . . . 1 frt 40 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 40 kr.

Fenn és lenn.
Regény 3-ik kiadás füzve . . . . 1 frt 60 kr.
Díszkötésben . . . . . 2 frt 60 kr.

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

Mikszáth Kálmán

Az eladó birtok. — Páva a varjuval.

Két elbeszélés.

Ára füzve 1 frt 50 kr. — Diszkötésben 2 frt 40 kr.

A **„Jó palóczok"** európai hirü írója a maga üde frisseségében és zsenialitásában lép az olvasó elé s olyan művet nyujt **„Az eladó birtok"**-ban, melynek megkapó ötletei, szingazdagsága és igazi poézise versenyre kel nagy érdekességével. Oly erőteljesen nyilatkozik meg ez elbeszélésben, valamint a mellé csatolt **„Páva a varjuval"** czimüben is Mikszáth minden jó tulajdonsága, hogy a nagy közönség kétségtelenül örömmel kiált fel: »Ime, a régi, a nagy Mikszáth«.

Kenedi Géza

SZÉNRAJZOK.

Ára füzve 1 frt 50 kr. — Kötve 2 frt 50 kr.

A **Szénrajzok** ***Kenedi*** Géza első szépirodalmi kötete, rendkivül érdekesen megirt társadalmi tanulmányok, egész sorozat humoros rajz kiséretében. Dolgozatainak anyaga a *legmodernebb kor és a legmodernebb ember* (a nőt is beleértve) a maga fonákságaival és eltakargatott vagy elnézett bűneivel.

A **Szénrajzok** minden egyes darabja egy-egy olyan problémával foglalkozik, majd gunyorosan, majd humorral, — mely mindenkinek a szivében ott bujkál és csak arra vár, hogy valaki hozzányuljon.

Rákosi Viktor (Sipulusz).

Zuboly, Gyalu és Társai.

19 sipulesque.

Csinosan kötve 2 frt 50 .Ára vászonkötésben 1 frt 50.

A jókedvü Sipulusz, a magyar humoristák legvidámabbja: *Rákosi* Viktor, *Zuboly, Gyalu és társai* cimen foglalta kötetbe jókedvének ujabban keletkezett gyümölcseit. Sokan szeretik őt Mark Twainnal összehasonlitani. Nem lehetne ellene nagyobbat vétení. Mennyivel több a mi Sipuluszunkban a kedély, a szív, mint hirneves angol kollegájában! S menynyivel karakterisztikusabb az ő magyar volta, mint amannak amerikaiassága. Eredeti, sajátos, hogy ugy mondjuk sipuluszi humora egész külön helyet jelöl ki néki a mult s valószinüleg a jövő magyar humoristái között is. Tehetsége a világirodalomba is utat tör magának, s kisebb és nagyobb munkái öt-hat féle európai nyelvre le vannak forditva.

Szomaházy István könyvei.

Huszonnégy óra.

Elbeszélések.

Ára füzve 1 forint 50. — Diszkötésben 2 forint 50 kr.

Szomaházy István már évek óta vasárnapi tárcairója a lapoknak. Ez a diszes jelző körülbelül annyit jelent, hogy tárcacikkelyei és novellái, a melyek mindig finomak és elmések, főképpen az olvasóközönség gourmand részére számitanak. Elbeszéléseiben nemcsak témái ujak, hanem előadásának formája is eredeti. *Lipótvárosi* történetei, a melyeket *Faubourg St. Leopold* gyüjtőcim alá foglal össze, egészen uj genret jelentenek a magyar literaturában. Könnyedség, esprit, izlés és finom pszikologia: ezeknek a tulajdonságoknak köszönheti Szomaházy, hogy nevét jelenleg a legismertebb és legkitünőbb novellairóinkkal együtt emlegetik.

A Clairette-keringő

és egyéb elbeszélések.

Ára 1 frt 50 krajcár. — Diszkötésben 2 frt 50 krajcár

Singer és Wolfner kiadása Budapesten.

Negyvenezer mértföld vitorlával és gőzzel.

Irta: **dr. Gáspár Ferenc.**

Második bővitett kiadás. * 130—140 eredeti képpel.

Dr. Gáspár Ferenc nagyérdekü s megjelenése alkalmával nagy feltünést keltett munkájának a második bővitett kiadását 30 kros füzetekben bocsátjuk ki. Az a célunk a füzetes kiadással, hogy mindenkire nézve hozzáférhetővé tegyük Gáspár könyvét, melyet élvezettel, gyönyörüséggel olvas nemcsak a szépirodalomnak, a szellemes utleirásoknak minden barátja, de a komolyabb, tanulságosabb olvasmányoknak minden kedvelője is.

Dr. Gáspár könyve ugyszólván az egyedüli nagyobbszabásu magyar utleirás. Egy uj világ, egészen uj oldalról, sajátságos vonzó leirásokban tárul elénk. Ott képzeljük magunkat, a hol csöndesen nyugodt, hol fönségesen háborgó tenger végtelennek látszó sikján; feltárulnak a mélységeknek csodái, szépségei, látjuk azt a világot, mely nyugodtságában áhitatos bámulatra, vivódásában gyönyörrel teli félelemre késztet. Megismerjük a hajó életét, a matrózélet örömeit és keserveit, melynek ridegségökben is fölemelő jeleneteit a szerző érdekesen, vonzóan irja meg. Leirja azoknak az országoknak, melyekben megfordult, népét, életmódját, nem a dilettáns szemlélő felületességével, hanem a tudós alaposságával, az életet ismerő orvos sokoldalu tapasztalatával. És azok a pompás leirások a tengerész életéből, a kikötői életnek a leirása. Az ember azt hiszi, hogy nem is utleirást, hanem érdekes bonyodalmu regényt olvas, oly feszült kiváncsisággal kiséri a leirás egymásután következő részleteit.

Ára füzve 5.— Diszkötésben 6.50.

SINGER és WOLFNER
könyvkiadóhivatala.

Budapest, Andrássy-ut 10.

Az 1. füzetet kivánatra ké zséggel megküldjük mutatványul.

UJ IDŐK.

Szépirodaimi, müvészeti és társadalmi képes hetilap.

Szerkeszti Herczeg Ferenc.

Főmunkatársak:

Mikszáth Kálmán és Bródy Sándor.

Kétévi fennállása alatt az Uj Idők. Herczeg Ferenc lapja, a magyar családok meghitt barátja lett, bizalmasa, tanácsadója és elsö sorban kellemes szórakoztatója.

Vajjon mivel érdemelte ezt a kitüntetést?

Azzal, hogy amit olvasmányok dolgában nyujt, a legelsö iróktól való. Azzal, hogy csak a legjobbat adja, amit a magyar irodalom ma produkál. Azzal, hogy képeivel, illusztrációival uj korszakot nyitott meg a magyar illusztrált lapirodalomban. Azzal, hogy a legkedvesebb magyar festök, és rajzolók szivesen adják neki oda legjobb alkotásaikat. S végül azzal, hogy aktuális, változatos, mindig érdekes és csak egy genret nem fogad el soha, az unalmast.

Olyan vezetővel élén, minö Herczeg Ferenc, olyan főmunkatársakkal, minök Mikszáth Kálmán, Bródy Sándor és Dóczi Lajos, olyan irói és festöi gárdával, aminö rendelkezésére áll, nem csoda, hogy befészkelte magát a magyar családok otthonába, a hol ma már nélkülözhetetlen jó barátnak tekintik. De nemhogy elbizná magát, még ujabb eröt merit ebböl a jóindulatból, hogy tovább haladjon a megkezdett uton, a kitüzött cél felé. Ez a cél nem egyéb, minthogy egy tökéletes családi lapot nyujtson a magyar olvasó közönségnek.

Az Uj Idök-böl minden héten egy füzet jelenik meg.

Egy-egy füzet ára 30 kr.

Az Uj Idök rendelöi a tizedik füzet átvételénél dijtalanul kapják a huszonöt szinben készült:

A GYURKOVICS LEÁNYOK

Linek festményét. A kép egy világhirü müintézetben készült s bolti ára 10 forint. A képnek egész Európában való elárusitási jogát egy elökelö külföldi cég már megszerezte.

Előfizetési ára:

Negyedévre 2 forint. Félévre 4 forint. Egész évre 8 forint.

Mutatványszámot ingyen küld az Uj Idők kiadóhivatala.

Budapesten. Andrássy-ut 10.

Singer és Wolfner kiadásai.

BRÓDY SÁNDOR

összes munkái.

Kétlelkü asszony	—.80
Apró regények	1.40
Két szőke asszony . . .	—.80
Szinészvér	1.40
Éjszaka	—.80
Don Quixotte kisasszony . .	2.—
Rejtelmek	1.40
Emberek	—.80
Nyomor	—.80
Faust orvos	—.80
Hófehérke	—.80

Bekötve minden kötet 20 krral többe kerül.

A 12 kötet ára diszkötésben, tokban 20 forint.

A. M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Jegyzéke az eddig megjelent köteteknek:

I. évfolyam.

Ára frt

A bánya, *Ohnet Györgytől,* forditotta *Fái J. Béla* . . . . . 1.—
A lohinai fü, elbeszélés *Mikszáth Kálmántól* . . . . . —.50
Beatrice házassága, angolból, *Hugh Conwaytől* . . . . . 1.—
A jubilánsok, regény, irta *Tolnai Lajos* . . . . . —.50
A kék fátyol, franczia regény, irta *Fortuné du Boisgobey* . . 1.—
A halott, regény, irta *Feuillet Oktáv* . . . . . —.50
Lise Fleuron, irta *Ohnet György,* forditotta *Fái J. Béla* . . . 1.—
A fülemile, irta *Petelei István* . . . . . —.50
Nem! Irta *Wilkie Collins.* Regény . . . . . 1.—
Violanta, regény, irta *Eckstein Ernő,* ford. *Fái J. Béla* . . . . —.50
Saját kezébe, regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke* . . . . . —.50
Egy csontváz elbeszélése, irta *Manuel Gonzales* . . . . . —.50
Az uri körökben. regény, irta *Hamilton Aidé* . . . . . —.50

II. évfolyam.

A Croix-Mort grófnők, regény, irta *Ohnet György* . . . . . 1.—
Élő halott, *Hugh Conway* regénye . . . . . 1.—
Megölt lelkek, regény, irta *Margitay Dezső* . . . . . —.50
Az özvegy, irta *Feuillet Oktáv* . . . . . —.50
Magduska öröksége, regény, irta *Abonyi Lajos* . . . . . 1.—
Jung Helén, elbesz., irta *Lindau Pál,* ford. *Tábori Róbert* . . —.50
Sarah grófnő, irta *Ohnet György,* ford. *Dr. Szíklay János* . . . 1.—
Balassa Bálint, irta *P. Szathmáry Károly* . . . . . —.50
A marquisné, regény, irta *Delpit Albert,* ford. *Fái J. Béla* . . 1.—
Első szerelem. — Kip-kop, irta *Turgenyev Iván* . . . . . —.50
A fészek regényei, irta *Mikszáth Kálmán* . . . . . —.50
Tábori posta, regény, irta *Carmen Sylva,* ford. *Fái J. Béla* . . 1.—

III. évfolyam.

Ő az! Regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke* . . . . . 1.—
A hitetlen, regény, irta *Delpit E.* . . . . . 1.—
Almanach 1888. évre. szerkeszti *Mikszáth Kálmán* . . . . . 1.—
Holdenis Meta, irta *Cherbuliez V.,* ford. *Ambrus Zoltán* . . . 1.—
Lég és föld. — Kitörölt évek. Két elbeszélés, irta *Kazár E.* —.50
A tábornok úr fia. — A nevelő. Irta *Groller Bálduin* . . . . —.50
Akarat, irta *Ohnet György,* ford. *Tóth Béla* . . . . . 1.—
A legszebb herczegnő, tört. regény, irta *P. Szathmáry K.* . . 1.—
A freskók, irta *Ouida* . . . . . —.50
Blaisot kisasszony, irta *Uchard Mario* . . . . . —.50
Emberek, Elbeszélések, irta *Bródy Sándor* . . . . . —.50
Fehér éjszakák, irta *Dosztojevszkij Tivadar* . . . . . —.50

IV. évfolyam.

Az elvált asszony, regény, irta *Csiky Gergely* . . . . . 1.—
„Ő", Angol regény, irta *Rider Haggard* . . . . . 1.—
Almanach 1889-re, szerk. *Mikszáth Kálmán* (elfogyott) . . . 1.—
Álom, regény, irta *Zola Emil,* ford. *Fái J. Béla* . . . . . 1.—
Szent Mihály, *Werner E.* regénye 1.50
A pénzes molnár románcza, irta *Abonyi Lajos* . . . . . —.50
Rameau orvos, regény, irta *Ohnet György,* ford. *Fái J. Béla* . 1.—
A szivárvány, irta *Kazár Emil* . . . . . —.50
A kis lord, irta *Burnett F. H.,* ford. *Kárpáti János* . . . . . —.50
Anjuta, irta *Letneff P.,* ford. *Sasvári Á.* . . . . . 1.—

V. évfolyam.

	Ára frt
A hegység tündére, regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke* . .	1.—
Paulina, regény, irta *Hugh Conway*	1.—
Almanach 1890-re, szerkeszti *Mikszáth Kálmán*	1.—
A sziv küzdelmei, olasz regény, irta *Tarchetti H.*	—.50
Utolsó szerelem, irta *Ohnet György*, ford. *Tóth Béla*	1.—
Faust orvos, regény, irta *Bródy Sándor*	—.50
Fenn és lenn, irta *Herczeg F.*	1.—
Az elitélt leánya, irta *Daudet E.*	1.—
Felejthetetlen szavak. — Megosztott sziv, irta *Heyse P.* . .	—.50
A ki a szivét a homlokán hordja, irta *Jókai Mór*	—.50
Miss Rovel, regény, irta *Cherbuliez V.*	1

VI. évfolyam.

A Pierre lelke, irta *Ohnet György*, forditotta *Fái J. Béla* . . .	1.—
Almanach 1891-re, szerkeszti *Mikszáth Kálmán*	1.—
Curly, egy színész története, irta *Coleman John*	—.50
Rang és pénz, irta *Beniczkyné Bajza Lenke*	1.—
Művészbecsület, regény, irta *Feuillet Octav*, ford. *Tóth Béla* .	1.—
A havasok alján, elbeszélések, irta *Gyarmathy Zsigáné*	—.50
A vasgyáros (A hámoros), irta *Ohnet György*, ford. *Fái* . . .	1.—
Isten hozzád szerelem, irta *Serao Matild*, ford. *Tóth B.* . .	1.—
Ildeiné leánya, regény, irta *Mudrony Soma*	1.—
Lázban, regény, irta *Lindau Pál*, ford. *Táborí Róbert*	—.50
A hivek, regény, irta *Tinseau Leon* ford. *Fái J. Béla*	—.50

VII. évfolyam.

A gyülölség adója, irta *Ohnet György*, ford. *Tóth Béla*	1.—
Almanach 1892-re, szerkeszti *Mikszáth Kálmán*	1.—
Egy apácza története, regény, irta *Verga G.*	—.50
Yerba Buena, regény, irta *Bret Harte*, ford. *Fái J. Béla* . . .	1.—
Elmult évekből, elbeszélések, irta *Váradi Antal*	—.50
Veszedelmes bűbáj, reg., irta *Theuriet André*, ford. *Tóth Béla*	1.—
A kegyencz, reg., irta *Sudermann H.*, ford. *Táborí Róbertné* .	1.—
Damáz Margit. Regény, irta *Kövér Ilma*	—.50
Kis herczegnő, regény, irta *Mrs. Hungerford*, ford. *Fái J. B.*	—.50
A kiengesztelt átok, regény, irta *P. Szathmáry Károly*	—.50
A tilalom, reg., irta *Tinseau Leon.*, ford. *Fái J. Béla*	1.—
A vér, regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke*	—.50

VIII. évfolyam.

Nimrod és társa, regény, irta *Ohnet György*, ford. *Tóth Béla* .	1.—
Almanach az 1893. évre, szerkeszti *Mikszáth Kálmán*	1.—
Marina (Mr. Barnes of New-York), irta *Gunter A. C*	1.—
Nagy játék, regény, irta *Táborí Róbert*	1.—
Hivatalos feleség, angol regény, irta *Savage Richard Henry* .	—.50
Téli rege, regény, irta *Rákosi Viktor* (Sipulusz)	—.50
A fogadalom, irta *Jeanne Schultz*, ford. *Fái J. Béla*	—.50
Anteusz, eredeti regény, irta *Werner Gyula*	1.—
Titok, regény, irta *Charles Reade*	1.—
Nyomor, elbeszélések, irta *Bródy Sándor*	—.50
Végzet, dán regény, irta *Louis Couperus*, ford. *Ignotus* . . .	—.50
Vénusz, olasz regény, irta *Salvatore Farina*	—.50

IX. évfolyam.

Simon Zsuzsa, regény, irta *Herczeg Ferencz*	1.—
Almanach az 1894. évre. Szerkeszti *Mikszáth Kálmán*	1.—
Hét év multán, regény, irta *Delpit Albert*	1.—

Ára frt

A szép Neville kisasszony. Angol regény, irta *Croker B. M.* 1.—
Hófehérke. Regény, irta *Bródy S.* —.50
Ibolya, regény, irta *Filon A.* —.50
Kálvárián, elbeszélések, irta *Békefi Antal* —.50
Göröngyös utakon, franczia regény, irta *Tinseau Leon* 1.—
Andrásfalvy de Andrásfalva. Irta *Werner Gyula.* 2 kötet 1.—
Noemi. Olasz regény, irta *Mercedes* —.50
Mindszenti Katalin, regény, irta *Borostyány Nándor* —.50
A kis hóbortos. regény, irta *Mrs. Hungerford* —.50

X. évfolyam.

A gyermek joga, irta *Ohnet György.* Regény 1.—
Almanach az 1895. évre. Szerkeszti *Mikszáth Kálmán* 1.—
Sibilla, angol regény, irta *Mrs. Alexander* 1.50
Két leány és egy legény. Regény, irta *Beöthy László* —.50
Lou. Regény, irta *Róberts Sándor* —.50
Viola története. Regény, irta *Tutsek Anna* —.50
A nábob kincse. Regény, irta *A. Conan Doyle* —.50
Asszonyokról — asszonyoknak Elbesz. irta *Gyarmathy Zsigáné* —.50
Angéla. Regény, irta *Theuriet André* 1.—
A napszámosok. Regény, irta *Kupa Árpád* 1.—
A komédiásné. Regény, irta *Contessa Lara* —.50
Lavina. Regény, irta *Pekár Gyula* —.50

XI. évfolyam.

Régi harag. Regény, irta *Ohnet György* 1.—
Almanach az 1896. évre. Szerkeszti *Mikszáth Kálmán* 1.—
Salamon király kincse. *Rider Haggard.* 1.—
Knopfmacher. Regény, irta *Herman Ottóné.* —.50
A párbaj. Regény, irta *Csehov P. Antal* —.50
Korhadt oszlopok. Regény, irta *Tábori Róbert* —.50
A Csókás-tanya. Regény, irta *Cherbuliez V.* 2 kötet 1.—
Nyári felhők. Elbeszélések, irta *Szomaházy István.* —.50
Az első kedves. Regény, irta *Gerolamo Rovetta.* —.50
Vadrózsa. Regény, Irta *Jean de la Bréte* 1.—
A szabaditó. Történelmi regény, irta *Gyalui Farkas.* —.50
A rejtélyes ház. Angol regény, irta *Warden Florence.* 2 kötet 1.—

XII. évfolyam.

Hiába való gazdagság, irta *Ohnet György.* 2 kötet 1.—
Almanach az 1897. évre. Szerkeszti *Mikszáth Kálmán* 1.—
Bün és büntetés, irta *Serao Matild.* 2 kötet 1.—
Hatalom. Regény, irta *Pekár Gyula.* —.50
Három Elbeszélés. Irta *Zola Emil.* Ford. *Toth Béla.* —.50
Ecce Homo. Elbeszélések, irta *Bársony István* —.50
Az arany. Dán regény, irta *Moeller O. M.* —.50
Közvélemény. Regény, irta *Beniczkyné Bajza Lenke.* 2 kötet 1.—
Az amerikai. Angol regény, irta *Gunter A. C.* Két kötet 1.—
Két világ közt. Regény, irta *Kövér Ilma* —.50
A képviselő leánya. Regény, irta *Ohnet György* —.50
Két menyasszony és más elbeszélések. Irta *Gárdonyi Géza* —.50
Az üldöző. Regény, irta *A. Conan Doyle* —.50

XIII. évfolyam

A favlèresi lelkész. Regény, irta *Ohnet György.* Két kötet 1.—
Almanach az 1898. évre. Szerkeszti *Mikszáth Kálmán* 1.—

Uj Idők

Szépirodalmi, művészeti és társadalmi képes hetilap

Szerkeszti Herczeg Ferenc.

*

Előfizetési ára negyedévre 2 frt.

*

Mutatványszám kívánatra ingyen.

GOTTERMAYER N. KÖNYVKÖTŐ BUDAPESTEN